

ჩვენთან არს უმცირესი!

სუფიანი უმცირესი. 3.1991

გამოგრძინდა მადლი შენი. ტაძარსა
შინა და ყოველი შემოკრებულნი გი-
ბალოგთ შენ: შენი მშურიდობაი მომაც
ჩუენ, ჭრისბა, ღმერთო ჩუენო.

ჩვენთან არს ღმერთი!

ჰვარდი ვაჭისა

3
1991

დაიბეჭდა
სკულისადა საპატრუალოს
კათოლიკონ-პატრიარქის,
უფინდებისა და უნებარების,
ილია გვარის
ღვანულითა და ლოსვა კურთხევით.

თბილისი
1991

ღვთისმეტყველება

გრიგოლ ნოსელი

ქალაქება 67-ე ფსალმუნზე ამაღლებისათვის

რა მშვენიერი თანამგზავრია ჩვენი კაცობრივი ცხოვრების გზაზე დავით წინასწარმეტყველი, სვლის რა წერტილშიც უნდა შემოხვდეთ მას. იგი საუცხოოდ ერწყმის მათ, ვინც შეუპოვარია სულიერ გზაზე, იგი თანამშრომლობს ყველა მოზარდთან - სულიერი ზრდის ყოველ საფეხურზე! სულიერად ყრმათ იგი ეთამაშება, ხოლო მოწიფულთ ბრძოლაში შეეწევა. ყმაწვილთ განსწავლის და ხანდაზმულთ ამხნეებს. იგი ყველასათვის ყველაფერია: მებრძოლთათვის თუ საჭურველია, ათლელთათვის - მწვრთნელია, ტანმოვარჯიშეთათვის - პალესტრი, მძლეველთათვის - გვირგვინი. ლხინში თუ სიხარულია, ჭირში ნუგეშის მომცემია. მისი მაღლი არც ერთ ცხოვრებისეულ მოვლენას არ აკლდება. განა არსებობს ნაყოფიერი ლოცვა დავითის თანამშრომლობის გარეშე? ანდა, წარმოსადგენია მედღესასწაულემ იგარძნოს დღესასწაულის სიხარული, თუ წინასწარმეტყველი არ განადიდებს მას?

დღეს სწორედ ამის მოწმენი ვხდებით. ამ დღესასწაულის ისედაც დიდებული საგანი წინასწარმეტყველმა კიდევ უფრო განადიდა, მოუტანა რა მის უმთავრეს საღვთისმსახურო ნაწილს მისადაგებულ ფსალმუნთა სიხარული.

„უფალმან მმწყსოს მე“. ერთ-ერთი მათგანი¹ გიწვევს გახდე ცხვარი, რომელსაც ღმერთი მიუძღვება საძოვარზე. ასეთს არაფერი არ აკლდება; არც საძოვრის ბალახი, არც სულისმოსათქმელი წყლები, არც საკვები, არც ჭერი; არც სავალი გზები და არც წინამძღოლი. კეთილი მწყემსი გასარგებლებს ყოველივე ამით; იგი მაღლს ანაწილებს და უსადაგებს ყოველგვარ მოთხოვნილებას. ამგვარია ეკლესიის მოქმედების წესი. იყავ, უწინარეს ყოვლისა, კეთილი მწყემსის ცხვარი. კარგი კატეხიზმო ღვთიური საძოვრებისკენ და მოძღვრებათა სათავეთაკენ გაგიძღვება. შემდგომ კი სიკვდილად თანადაეფლვი უფალს მისი ნათლისღების საშუალებით. ნუ შეუშინდები ამ სიკვდილს, რადგანაც ეს არის არა სიკვდილი, არამედ მხოლოდ აჩრდილი და სახე სიკვდილისა. „ვიდოდითათუ შორის აჩრდილთა სიკვდილისათა, არა შემეშინოს მე ბოროტისაგან, რამეთუ შენ ჩემთანა ხარ“ (ფს.22,4). ამის შემდეგ ნუგეშცემული იქნები სულიწმიდის კვერთხით. სული - ნუგეშისმცემელია. იგი შენს წინაშე დადგამს საიდუმლოთა ტაბლას, განმზადებულს დემონთა ტაბლის პირისპირ. ეს ის დემონებია, კაცთა ცხოვრებას კერპთაყვანისმცემლობით რომ ზღუდავენ. სულის ტაბლა მათ წინააღმდეგ აღიმართება. შემდეგ ეკლესია თავზე სულის სურნელოვან ზეთს გცხებს, ამას დაუმატებს ღვინოს, გულის გამზარებელს (შდრ.ფს.103,15) და სულისათვის იმ ანკარა თრობის მომგვრელს, ფრჭრებს წარმავლობიდან რომ მოაქცევს და მარადისობისაკენ მიაპყრობინებს. ამგვარი

1 22-ე ფსალმუნი

თრობის განმცდელი კაცი ყოველივე ხანიერს უსასრულო ხანგრძლივობაზე ცვლის და ცხოვრებას აგრძელებს იმ „დღეთა განგრძობამდე“, რაც უფლის სახლში გამოიცილება.

ერთმა ფსალმუნმა ამგვარ ფიქრთა სიამე მოგვანიჭა. იგი სულს აღვიძებს იმ უფრო დიდი და სრულყოფილი სიყვარულის მისაღებად, რომელიც მას მომდევნო ფსალმუნიდან მოეველინება. თუკი კეთილად გიჩნთ, სულ რამდენიმე სიტყვით გადმოვცეთ იგი მისი მნიშვნელობის გამოსარკვევად.

„უფლისაჲ არს ქვეყანაჲ.“

„უფლისაჲ არს ქვეყანაჲ და სავსებამისი“ (ფს. 23,1). ადამიანო, რად გეუცხოება, რომ ჩვენი ღმერთი გამოჩნდა ქვეყანაზე, და, რომ მან იცხოვრა კაცთა შორის. განა მან არ შექმნა ქვეყანა? განა იგი მისი შემოქმედება არ არის? რა არის წარმოუდგენელი ან შეუხაბამო იმაში, რომ სამკვიდრებელის პატრონი მოვიდეს მის მოსანახულებლად? ეს სამყარო მისთვის არ არის უცხო, თავად გამოსახა იგი. მან ზღვებზე დააფუძნა ხმელეთი და იზრუნა, რათა იგი კეთილად განელაგებინა მდინარეების გასწვრივ. გამოგტაცა რა ცოდვათა მორევიდან, მას სურს თავის მთაზე აგიყვანოს. ამ მთას აივლი სამეუფო ეტლით - სათნო ცხოვრებით. შეუძლებელია მისი დაძლევა, თუ თან სათნოებათ არ იახლებ. იყავი სულით უბიწო, ნურცერთი უმსგავსო ქცევა ნუ შესვრის მას; იყავი გულით წმიდა; განაშორე სული უსარგებლოს, ნუ დაუგებ მოყვასს მახეს. ამ აღმასვლის ჯილდოდ უფლის კურთხევა გელის. ეს შველა მას შემონახული აქვს შენტვის. „ესე არს ნათესავი, რომელი ეძიებს უფალსა“, ნათესავი, რომელსაც სათნოების ძალით შეუძლია სიმალეებზე ასვლა. „ესე არს ნათესავი, რომელი ეძიებს ხილვად პირსა ღმრთისა იაკობისსა“ (ფს. 23,6).

„აღეხუნით ბჭენი საუკუნენი“

ფსალმუნის მომდევნო ნაწილის სწავლება ალბათ უფრო ამაღლებულია, რაკი უფრო სახარებისეულია. მართლაც, რას გვასწავლის სახარება, თუ არა უფლის ქვეყნად ცხოვრებას და მის ზეცად ამაღლებას. ეს დიდი წინასწარმეტყველი, თითქოს მას სხეულის წონა არ აბრკოლებდეს, თავის თავზე მალდებდა, შეერთვის ზემიწიერ ძალთა დასს და ჩვენამდე დაწვრილებით მოაქვს იქაური სიტყვები. ქვეყნად მომავალი უფლის მხლებელი ძალები ხმას აწვდიან დედამიწის გარშემო მყოფ ანგელოზებს, რომელთაც კაცთა სვე-ბედი აბარიათ, და ამ უკანასკნელთ აჩქარებენ, რომ განუხვანან ბჭენი. ისინი ამბობენ: „აღეხუნით ბჭენი თქვენნი მთავარნო, და აღეხუნით ბჭენი საუკუნენი და შევიდეს მეუფეჲ დიდებისაჲ“. - ის, ვინც ყოველივეს თავისთავში მოიცავს, სადაც არ უნდა იყოს, უტოლდება თავისსავე დამხვედრს. ადამიანთან ადამიანი, ანგელოზთა გარემოცვაში ანგელოზურ ბუნებას იღებს და მათ ღონეზე დგება. ამიტომაც კითხულობენ მეკარენი: „ვინ არს ესე მეუფეჲ დიდებისაჲ?“ მათ მეწინავენი აგებინებენ, რომ მოდის თავად ის - ძლიერი, ბრძოლაში შეუდრეკელი; იგი შეებრძოლება ადამიანური ბუნების დამატყვევებელს, მალე დაარღვევს მას, ვისაც აქვს სიკვდილზე ხელმწიფება (შდრ. ებრ.2,14). ოდეს მოწყდება ეს ბოლო მტერი, ადამიანთა მოდგმა კვლავ მოხმობილი იქნება თავისუფლებისა და მშვიდობისაკენ.

ისევ გაისმის იგივე სიტყვები. სიკვდილის საიდუმლო უკვე აღსრულდა, მტრები ძლეულ იქმნენ და მათ წინააღმდეგ აღიმართა ჯვარი, როგორც ნიშანი გამარჯვებისა. „აღჰხედ მალალსა, წარმოსტყუენე ტყუე“ (ფს.67,18). კაცთ ებოძა ცხოვრება და მეფობა, ეს ორი საზეპურო ნიჭი. ახლა კვლავ უნდა განაღონ მისთვის ზენა კარნი. მცველთ ადგილი უნდა მიუჩინონ სამეუფეო ამალაში და ზენა კარნი გაახსნევიონ, რათა მეუფე მათ შორის კვლავ განდიდებულ იქნეს, მაგრამ ისინი ველარ სცნობენ მას: იგი გამოხვეულა ჩვენი ცხოვრების შესვრილ სამოსელში, რომელიც

გაწითლებულა ადამიანის ცოდვათა საწურში გამოვლის გამო. ამჟერად, მათგან მოისმის კითხვა: „ვინ არს ესე მეუფე დიდებისაჲ?“ ხოლო პასუხია არა - „უფალი ძლიერი ბრძოლასა შინა“, არამედ „უფალი ზეციურთა ძალთაჲ“, თავად ის, ვინც ხელმწიფება მოიპოვა მთელ სამყაროზე, ვინც ყოველივე განაახლა თავის პიროვნებაში; თავად იგია, ვისაც ყველაფერში უპირატესობა აქვს, და ვინც ყველაფერი აღადგინა თავის პირველყოფნაში. აჰა, მეუფე დიდებისა .

აი, რაოდენი შეჰმატა დავითმა დღესასწაულის მომხიბველობას, ეკლესიის ბრწყინვალეობას შეუზავა რა პირადი მადლი. ჩვენც, შეძლებისამებრ, ღვთის სიყვარულში, წინასწარმეტყველს მივბაძოთ წინსვლით, თავმდაბალი ცხოვრებით, მოძულეთა მიმართ სულგრძელობის გამოჩენით. ამგვარად, წინასწარმეტყველის სწავლება ხელს ჩაგვიკიდებს და ასე მიგვიყვანს ცხოვრებად უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტეს მიერ, დიდება მას უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

ფრანგულიდან თარგმნა თამარ ჯაყელმა.

მარჯუენედ შენი, უფალო, დიდებულ არს ძალითა და მკლავი შენი - საკუირველი მოქმედებითა, რომელმან იხსნა ნათესავი კაცთაჲ წყალობით, რამეთუ დიდებით დიდებულ არს.

დოგმატური პრობლემატიკა ბასილი დიდთან

ყველაზე თვალსაჩინო დამსახურება ბასილი დიდისა საკაცობრიო აზროვნების წინაშე არის მისი უშუალო მონაწილეობით ქრისტიანული დოგმატიკის რაფინირება. პირველ ყოვლისა, სწორედ დოგმატურ პრობლემატიკაზე მსჯელობისას გამომქადენდა მისი ფილოსოფიური ნიჭიერება; და ყველაზე მეტად ამ სფეროში მოიხმარა მან თავისი ენციკლოპედიური განათლება, რომელიც იმდროინდელ მსოფლიოს ინტელექტუალურ ცენტრებში მოიპოვა (ათენი, კონსტანტინოპოლი).

დოგმატურ საკითხებზე გაშლილ აზრობრივ მოღვაწეობაში ფილოსოფიური ტერმინოლოგიური გარკვეულობის შეტანის აუცილებლობას თვით ბასილიც აღნიშნავს. „დიალექტის ძალა დამცველი კედელია ქრისტიანული ღმრთისმეტყველებისათვის, დიალექტის ძალა არის მცველი კედელი დოგმატებისათვის, ის არ აძლევს საშუალებას ყველას, ვინც კი მოინდომებს, დაიტაცოს ისინი“.

„როცა საჭირო იყო ერესებთან ბრძოლა და გომბათა გაქარწყლება უარყოფებით, ხშირად ეხმარობდი გამოთქმებს, რომლებიც არ არიან საღმრთო წერილში, თუმც საწინააღმდეგონი არ არიან მისი ღმრთივსათნო აზრისა, მსგავსად მოციქულისა, რომელიც არ იყო უარზე, რომ ეხმარა ხშირად წარმართული გამოთქმებიც კი... სხვაა თავისი ბუნებით სიტყვანი სამხილებელნი და სხვა მქადაგებლური, სხვაა უბრალოება სამყაროსი, სადაც აღიარებენ კეთილკრძალულებას და სხვაა შრომა იქ, სადაც უარყოფენ წინააღმდეგომთა ცრუსწავლებას“ (ბარსოვი ნ. „Вера и разум,“ 1895, N1).

პოლემიკური ბრძოლა IV საუკუნეში მიმდინარეობდა, პირველ რიგში, არიოზელთა წინააღმდეგ და გაშლილი კამათის საგანი იყო წმ. სამების არსის გარკვევა. არიანელებთან ბრძოლის ეპოქაში დოგმატურ სფეროში ორიგენეს წინააღმდეგ ბრძოლა ახალ ეტაპზე გადადის. არ იქნება სწორი, რომ ორიგენეს სუბორდინაციონიზმში უშუალოდ არიანობის ერესის წყარო დავინახოთ. მაგრამ უდავოა, რომ რადიკალურმა პასუხმა კითხვაზე, რომელიც დააყენა ორიგენეს ერესმა, საბოლოოდ განავდო სუბორდინაციონალიზმი: ძე ღმრთისა თანასწორია მამისა, ამიტომ ღმრთაებრივი უპირატესობა მამა ღმერთს არა აქვს მხოლოდ. არსი ღმრთაებრიობისა ყოველად წმინდა სამებისათვის საერთოა, ამიტომაც შემეცნება ღმრთისა კვლავ ინტელექტუალურია. არსი ღმრთისა აღარაა მარტივი უსია, რომელიც გონებათმჭკრეტელობითი წვდომის საგანია, როგორც ეს ორიგენთან იყო. ის არის ზესრული არსი. თუ ორთოდოქსურ ეკლესიათა სწავლება მიემხრო წმ. სამების არსის შეუცნობადობას, ორიგენეს ინტელექტუალიზმი, რომელიც ამ პერიოდში, უარყოფილი თუ არა, ყოველ შემთხვევაში, შეზღუდულია, ნახულობს ნოყიერ ნიადაგს არიოზის სწავლებაში. არიოზისთვის ყოველად მარტივი საღმრთო უსია არ უშვებს არანაირ განსხვავებას საღმრთო თვისებებისას. ასე გაგებულ სიმარტივეს აგნოსტიციზმამდე უნდა მივეყვანეთ. არიოზი მართლაც თვით ძესაც არ ანიჭებს მამა ღმერთის შემეცნების შესაძლებლობას. აქ უკიდურესი სუბორდინაციონიზმი: მისი ბუნება რადიკალურად სხვაობს მამა ღმერთის ბუნებას და საღმრთო არსი მარტო მამა ღმერთს უიგივდება. მაგრამ არიანელობის უკიდურესი ფრაქცია, ანომიტელთა სახით, ღმრთისშემეცნების

გაფაქიზებული ინტელექტუალიზირებისკენ წავიდა. მაგ., არიოზელი ევნომი ქადაგებდა გნოსეოლოგიურ ოპტიმიზმს. არჩევდა სახელთა ორ ჯგუფს: ერთი, რომელიც ადამიანის გონების ნაყოფია და არსს ვერ წვდება და მეორე, რომელიც არსის წვდომით გამოირჩევა ანუ ობიექტური სახელები. საღმრთო სახელთაგან თუ აღმოჩნდა არსის გამომავლინებელი, ღმერთი სრულად შემეცნებული იქნება. ევნომმა ასეთი სახელი იპოვა კიდევ. ესაა „უშობელობა“ როგორც დაპირისპირება ძეს შობილობასთან და როგორც მხოლოდ მამა ღმერთის მარტივი საღმრთო უსიას გამომავალად სახელი. ამით კი ჩათვალა მისი შემეცნება დასრულებულად. ასეთი უკიდურესი ინტელექტუალიზმი ღმერთის შემეცნებაში ადგილს არ ტოვებდა სარწმუნოებისათვის, ხოლო რელიგიას აქცევდა განყენებული იდეებით მოღვაწე წმინდა რაციონალურ დიალექტიკად.

ამიტომ არსებითი შეიქმნა ევნომის წინააღმდეგ ბრძოლა. ეს, პირველ რიგში, ბასილი დიდმა ითავა. მან კრიტიკა მიმართა ფილოსოფიურ პლანში ევნომის შემეცნების თეორიის წინააღმდეგ. ყველა სიტყვა გონების პროდუქტია, მაგრამ ისინი მაინც შეიცავენ რაღაცას ამ სინამდვილის ობიექტურობიდან, მაგრამ რაც არ უნდა წვდეს სიტყვა არსს, მაინც რჩება შეუმეცნებადი მოცემულ საგანში. მეტადრე ეს შეიძლება ითქვას ღმერთის შემეცნებაზე. გამოირიცხავს რა საგანთა არსობრივი შემეცნების უნარს, ბასილი დიდი არ დგას გნოსეოლოგიური პესიმიზმის პოზიციაზე. პირიქით, ამით ის ევნომის ინტელექტუალიზებულ გაღარიბებულ სამყაროს უპირისპირებს მდიდარ სამყაროს და აზროვნების აქტიურობას. თანაც გამოთქვამს მთელი აღმოსავლური ღმრთისმეტყველებისათვის დამფუძნებელ აზრს, რომ საგანთა შემეცნება მხოლოდ ადამიანის გონების აქტიურობას არ ეფუძნება, ღმრთის შემეცნება ამის გარდა გულისხმობს აქტიურობას თვით ღმერთის მხრიდანაც - ესაა საღმრთო გამოცხადებანი, რასაც საღმრთო წერილი გვაძლევს. ღმერთი ავლენს თავის თავს აქტიურობაში - თავის ენერგიებში. ვამტკიცებთ რა, რომ ჩვენ ვიმეცნებთ ღმერთს თავის ენერგიაში, არამც და არამც არ გპირდებით იმას, რომ მიუუახლოვდებით მას თვით არსში, - წერს ბასილი.

ენერგიებზე ევნომიც საუბრობს, მაგრამ მისთვის ენერგიები არის გამოვლინება არა ღმრთის არსისა, რადგან მამა ღმერთი ძის გარდა უშუალოდ არაფერს არ ქმნის (ევნომის აზრით), ხოლო ძე განუზომელად სხვაობს მას, რადგან მამა უშობელია და ესაა მისი არსი, ხოლო ძე შობილია. ქმნის ძე ღმერთი, ხოლო ენერგიები მას მინიჭებული აქვს ამ ქმნადობისათვის მამისაგან. ამიტომ „ენერგია - არაა გამოვლინება ღმრთისა - არამედ ეფექტია ქმნადობისა, ქმნილი მამის მიერ ძეში, თანაც მისგან ყოვლად განსხვავებულში“ (17.163). ამიტომ აქ გვაქვს სუბორდინაცია ძისა მამის მიმართ, ის ხდება იარაღი მამის ხელში სამყაროს შესაქმნელად და ამის გამო მახინჯდება კიდევ არსი მტკიცებისა, რომ ძე არის მამის გამოვლინება. პირველი საუკუნეების ღმრთისმეტყველთა ეს აზრი (ძე გამოვლინებაა მამისა) ჭეშმარიტ წინაარსს ინარჩუნებს მხოლოდ ღმერთის სამგვამოვნებისა და ერთარსების პოზიციაზე დგომის შემთხვევაში. აქ ის ხდება აბსოლუტური გამოვლინება მამისა გარე სამყაროში - ქმნილ სამყაროში. ნიკეის შემდგომ ღმრთისმეტყველებაში ძე არის საერთო ერთარსი სამების თავისთავადი გამოვლინება, არაფრისადმი მიმართული; ამით მოინახა ობიექტური საფუძველი საღმრთო სახელთათვის, მაგრამ არსი ღმრთაებისა იქნა აღიარებული ტრანსცენდენტურად. სამების ურთიერთმიმართება (ენერგიების წვდომისა და მიუხედავად) აღემატება ჩვენს ბუნებრივ რაციონალურ უნარს, მაგრამ ძის განკაცების შემდეგ შესაძლებელია ნაწილობრივ მათი განჭვრეტაც ამ შესაძლებლობის გამო. სამების ღმრთისმეტყველება გახდა უპირატესი ყველა სხვასთან შედარებით. თეოლოგიამ (ორიგენის გაგებით, რომელიც გაზიარებული იქნა მამების მიერ), როგორც ღმრთისშემეცნებამ მის ლოგოსში უპირატესობა მოიპოვა **φανεκη ἰεραρεια** (ორიგენეს ტერმინით) ანუ ყველანაირი ეკონომიის წინაშე (მოძღვრებისა, რომლის საგანი იყო

საღმრთო გამოვლინება ქმნილ საგნებში - საღმრთო განგების, ქმნადობის, გამოსყიდვისა თუ განწმენდის თვალსაზრისით) სამების ღმრთისმეტყველება არის ღმრთისმეტყველება ღმერთთან სი-
ყვარულის გზით შეერთებისა. სადაც სული წმიდაში ჩვენ ვკვრეთ სახეს ღმერთისას. ხოლო ძის
გზით პირველსახეს - მამისა. ამიტომ ყოველი კვრეტა ღმერთისა სამმაგია: სული წმიდაში ძის
გზით და მამის მიმართ (17.162-163).

განსაკუთრებით დიდი ღვაწლი ბასილისა, რაც მას ხდის მსოფლიო მამად, არის ნიკეის
საეკლესიო კრებაზე მიღებული სამების დოგმატის ფილოსოფიური დაფუძნება. მოძღვრება კაბად-
ოკიელთა სამების წევრთა ერთარსობის შესახებ ყველასთვის ერთია (ბასილი დიდი, გრიგოლ
ღმრთისმეტყველი, გრიგოლ ნოსელი), მაგრამ განსხვავებულია ფილოსოფიური მხარე მათი სწავლ-
ებისა. მიუხედავად ამისა, მათი სამუშაო უპირატესად მაინც ტერმინოლოგიური იყო. წმ. ათანასე
ალექსანდრიელის მიერ დაწყებული ბრძოლა „ერთარსობისთვის“ მათ გააგრძელეს, მაგრამ მანამდე
არ იყო ზუსტი და აშკარად გამოჩნული ორი ძირითადი ღმრთისმეტყველური ტერმინი - არსი და
ჰიპოსტასი, რაც ბევრად აბუნდოვნებდა საკითხს. ჰიპოსტასი გაიგებოდა სიტყვასიტყვით, ლათინური
სუბსტანციის აზრით, რაც სწორი თარგმანია. მათ ეს მიზანი შეასრულეს და გაარკვეეს ამ ორ
ტერმინს შორის დამოკიდებულება: არსი როგორც ზოგადი საფუძველი ყოველივე არსებულისა.
ჰიპოსტასი - აღმნიშვნელი ინდივიდუალური არსებობისა, კონკრეტული რეალობისა. მათი ურთიე-
რთიმართება განისაზღვრება, როგორც დამოკიდებულება გვარეობრივი და სახეობრივი ცნებებისა,
რაც ჰიპოსტასის განმასხვავებელი თვისებაა, რაც მას აძლევს გარანტიას დამოუკიდებელი ყოფიე-
რებისა. არსი უსია არის არსებობა ზოგადად, უთვისებო არსებულად. ეს ფილოსოფიური გენეზისი
მომდინარეობს პორფირიდან. ამ აზრით კაბადოკიური ტერმინოლოგია არის გარკვეული აზრით
ქრისტიანული გამართლება ნეოპლატონიზმისა (Киприан Арх. м. Золотой век святоотеческой
письменности. Жизнь и учение Восточных отцов IV века. Paris, 5).

ბასილიმ თავისი ფართო განათლების გზით მოიზიდა არაქრისტიანული ფილოსოფიური
აზრი წმ. სამების დოგმატის ნათელყოფის მიზნით. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ გრიგოლ ნოსელი-
დან დამკვიდრებულ ტრადიციას „ჰიპოსტასს“ ანუ „სახეს“, რომელიც ადრე იპოლიტე რომაელთანაც
გვხვდება, ბასილი აშკარად გაურბის. „ჰიპოსტასი“ მისთვის უფრო ფორმას უტოლდება, ხოლო სახე
ანთროპომორფისტულ გაგებად გამოდის.

აღვნიშნეთ რა, რომ კაბადოკიური მოღვაწეობა სამების დოგმატის გარშემო ეყრდნობოდა
ნიკეის ერთ არსების დოგმატს; უნდა დავეუბნოთ, რომ თვით გაგება ერთარსობისა 1V საუკუნის
მე-2 ნახევარში სხვაობს წმ. ათანასეს „ერთარსობის“ გაგებას. წმ. ათანასე მთელს არსს ღმრთაებისას
უიგივებდა მამას, ამიტომ ერთარსობის გაგებაც იღებდა ცალმხრივ მიმართულებას. ძის ერთარს-
ებობიდან მამასთან შეიძლება დასკვნა ძის შობაზე მამის არსიდან. როცა კაბადოკიელებმა და-
აკონკრეტეს არსის გაგება როგორც საერთოსი მთელი სამებისათვის, ასეთი საუბარი ძის შესახებ
ალარ არის სწორი.

ასევე აღსანიშნავია, რომ კაბადოკიელებმა განსაკუთრებული სითამამით მიმართეს არაქ-
რისტიანულ აზროვნებას ქრისტიანული დოგმატების დაფუძნებისათვის. მაგ. ბასილი დიდი სული
წმიდის ჰიპოსტასის განსასაზღვრად მიმართავს პლოტინს. ტრაქტატი „სული წმიდაზე“ განსაკუთ-
რებით აშკარად IX თავში ავლენს საოცარ მსგავსებას „ენეადებთან“.

გამოიყო რა არსისა და ჰიპოსტასის როგორც გვარეობრივი და სახეობრივი ტერმინების
ურთიერთმიმართების პრობლემა, ბასილი მაინც დარჩა არსის განუყოფლობისა და სიმარტივის

პოზიციებზე. სხვანაირად, მას რომ დოგმატურ სწავლებაში სამების შესახებ უკიდურესობა გამოეჩინა და ბოლომდე გაეტარებინა გვარეობრიობა და სახეობრიობის მიმართების ზუსტი გაგება, მაშინ ტრითეისტი გახდებოდა. მაგრამ თუ რამდენად ფრთხილობდა ამას ბასილი, იქიდანაც ჩანს, რომ არ უშვებს რიცხობრიობას ღმერთის მიმართ. რიცხვის გაგება უკავშირდება რაოდენობის გაგებას, რაოდენობრიობა კი იწვევს ასოციაციას სასრულობისა. მტკიცება ღმერთის არსის განუყოფელობისა ჰიპოსტასთა გაყოფის ფონზე გამოდის, მათ შორის დროულ-სივრცული განუყოფელობიდან. მაგრამ საერთო არსისდა მიუხედავად, თითოეულ ჰიპოსტასში ჩანს გამორჩეული თვისებები.

„IV საუკუნის მამათა ღმრთისმეტყველება წარმოადგენს გადამწყვეტ ეტაპს კლიმენტისა და ორიგენეს ალექსანდრიული ელინიზმის ქრისტიანულად გადამუშავებაში. ეს განსაკუთრებით თვალსაჩინოა დოგმატურ პლანში. სამება არ ტოვებს ადგილს ღმერთისათვის, რომელიც მარტივი გონებათმჭკრეტელობითი, ან ზეგონიერი მონადაა და არის წყარო სულიერი ცხოვრებისა.

IV საუკუნე არის პერიოდი, როცა კაცობრიობის ინტელექტი მივიდა პირველსაწყისის კონკრეტულობის მოაზრების სიმწიფემდე. სამების დოგმატი და კრეაციონალიზმი ერთდროულად არის ახალი მსოფლალქმის დვრიტა.

თვით ბასილისათვის კი არსებობდა ერთადერთი კეშმარიტი საქმე - ყოფილიყო და წოდებულიყო ქრისტიანად. ის სხვათა თვალში იყო კეშმარიტი გამოხატულება აღმოსავლური ეკლესიის მრწამსისა. რადგან თვით ეკლესიური ცხოვრების პირობები აიძულებდა მას ყოფილიყო მუდმივად ფხიზლად ჩართული არა მარტო აღმოსავლური ეკლესიის - საზოგადო-საეკლესიო ცხოვრებაში, არამედ მთელი მსოფლიოს სულიერ ცხოვრებაში.

ბასილი იყო ადამიანი, რომელიც არა მარტო მოწოდებულია დიადი საქმეებისათვის, არამედ, რომელიც მცირე საქმეებსაც დიადად ხდის

გრიგოლ ღმრთისმეტყველის თქმით, ის იყო ყრმობიდან მოხუცებული სიბრძნით. ისტორიკოს სოკრატეს აზრით, იგი თავის პრესვოტერობამდეც საყრდენი კედელი იყო რწმენისა, ხოლო ფერარი აღნიშნავდა, რომ წმ. ბასილი თავის პონტოს მიდამოებში განმარტოებაშიც კი უფრო დიდ ძალას წარმოადგენდა, ვიდრე ივლიანე კესარიის ტახტზე, რადგან ივლიანე, ვითარცა მტკერი აღგავა „ქარმან პირისაგან ქვეყანისა“, ხოლო ბასილი, ვითარცა მოძღვარი მსოფლიო არის მწყემსი კეთილი, რომელმან სული თვისი დასდვა ცხოვართათვის; მის ნაზრევს და ღვაწლს ეფუძნება ჩვენი მსოფლალქმის მრავალი სპეციფიკური შტრიხი, რადგან ჩვენ როგორც შვილები ქრისტიანული კულტურისა, ვეთანხმებით თუ ვეწინააღმდეგებით მას, ყოველ შემთხვევაში, აუცილებლად ვპოულობთ მასთან საერთოს ან როგორც მოზიარენი ან როგორც მოწინააღმდეგენი მისი.

IV საუკუნე, როგორც ახალი მსოფლმხედველობის გაბატონების საუკუნე, თავისთავად საინტერესო პერიოდია. მეტადრე კარგად იშლება ამ პროცესის სიმწვავე და თავისებურებანი ამ ეპოქის ღვიძლი შვილის ბასილი დიდის მოღვაწეობის ფონზე. რადგან „იგი არს საფუძველი სათნოებათა, წერილი დიდებათა და ცხოვრება სასწაულებრივი“ (ეფრემ ასური). გრიგოლ ღმრთისმეტყველი: „მან თავისი ქალაქი ქმნა ნოეს კიდობნად, რომელიც ადვილად სძლედა ერესთა ღელვას და განაახლა მისგან ყოველი სოფელი“. ხოლო კონდაკი მის ღვაწლზე იტყვის: „გამოსჩნდი შეუძრველად სიმტკიცედ ქრისტეს ეკლესიისა, და მიანიჭებ ყოველთა კაცთა მადლთა საღმრთოთა, რამეთუ განიფინენ სწავლანი საღმრთონი ყოველსა ქვეყანასა ზედა, და ჰბრწყინავ ზეცათა შინა ყოვლად პატიოსანო, ღირსო ბასილი“.

სექტანტების საწინააღმდეგო კატეხიზმო

შესავალი შენიშვნები

კითხვა: რას ნიშნავს სიტყვა კატეხიზმო?

პასუხი: კატეხიზისი ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს დარიგებას, მითითებას (ეს არის სახელმძღვანელო, რომელიც შეიცავს ქრისტიანული მოძღვრების ძირითად დებულებებს).

კითხვა: რას წარმოადგენს სექტანტობის საწინააღმდეგო მართლმადიდებელი კატეხიზმო?

პასუხი: სექტანტობის საწინააღმდეგო მართლმადიდებელ კატეხიზმოში კითხვა-პასუხის სახით, ბიბლიაზე დაყრდნობით, გადმოცემულია ის მართლმადიდებელი ქრისტიანული ჭეშმარიტებანი, რომლებიც მცდარად ესმით სექტანტებს.

კითხვა: რა მიზნით შეიქმნა ქრისტიანობისათვის სექტანტობის საწინააღმდეგო კატეხიზმო?

პასუხი: რათა აღსრულდეს ნება ღმრთისა. უფალმა უბრძანა ადამიანებს: „გამოიძიებდით წიგნთაგან (იოან.5.39), რათა „ჰსცნათ ჭეშმარიტი“ (იოან. 8,32); ხოლო მოციქულმა პეტრემ მიუწერა ქრისტიანებს: „განმზადებული იყუენით მარადის სიტყუს-მიგებად ყოვლისა, რომელი ეძიებდის თქუენგან სიტყუასა, თქუენ შორის სასოებისა მისთვის, სიმშვიდით და შიშით“ (1 პეტრე 3, 15); მრავლად არიან ადამიანები, რომლებიც მართლმადიდებელი სარწმუნოების შესახებ გვეკითხებიან; მოწინააღმდეგენი თავიანთი სიტყვებით, რომლებიც თითქოსდა საღმრთო წერილზეა დაფუძნებული, ჩვენი უძლური ძმების სინდისს აცდუნებენ, მათ დასახმარებლად და გზასაცდენილი ქრისტიანი - სექტანტების შესაგონებლად (თესალ. 5,14) მხოლოდ და მხოლოდ საღმრთო წერილის საფუძველზე შეიქმნა ეს კატეხიზმო.

კითხვა: რად იწოდება ქრისტეს რწმენა მართლმადიდებელ სარწმუნოებად?

პასუხი: მართლმადიდებელი სარწმუნოება ნიშნავს მართალ სარწმუნოებას - ქრისტეს ჭეშმარიტად მადიდებელ სარწმუნოებას. ასე სახელვდებთ ჩვენს სარწმუნოებას განსხვავებით ყველა იმათგან, რომლებიც არასწორად (არა მართლად), ადიდებენ უფალს ანუ სექტანტთა და ერეტიკოსთაგან განსხვავებით.

კითხვა: არის თუ არა ლაპარაკი საღმრთო წერილში უფლის სწორ (მართალ) თაყვანისცემაზე?

პასუხი: ოცდამეთორმეტე ფსალმუნში დავით წინასწარმეტყველი ამბობს: „იხარებდით მართალნი უფლისა მიერ და წრფელთა შვენის ქება“ . ამ გამონათქვამიდან ნათელია, თუ რა არის ქება უფლისა, რომელიც „წრფელთა შვენის“ ანუ „მართალი ქება“ უფლისა.

კითხვა: რას ამბობენ უფლის „მართალი ქების“ შესახებ მოციქულები?

პასუხი: პავლე მოციქული თავის მოწაფე ტიმოთეს მიუწერს: „ისწრაფე თავისა შენისა რჩეულად წარდგინებად წინაშე ღმრთისა, მუშაკად ურცხუენელად, წარმართებად სიტყუასა მას ჭეშმარიტებისასა“ (2 ტიმ.2,15). მართლმადიდებელი სარწმუნოება არის სწორედ ის ქრი-

სტეანული სასოება, რომელიც თავის შვილებს „წარუმართებს სიტყუასა მას ჭეშმარიტებისასა“.

კითხვა: როგორ უწოდებენ მოციქულები იმ ქრისტიანებს, რომლებიც უფლის მართალ მოძღვრებას რყვნიან და ამახინჯებენ?

პასუხი: ასეთ ადამიანებს ისინი ერეტეიკოსებს (ბერძნულად) ეძახიან (ტიტ. 3,10); ჩვენ კი - სექტანტებს (რომაულად), განდგომილებს ქრისტეს მოძღვრებიდან (1 ტიმ. 1,6; 4,1).

თავი პირველი

1. საღმრთო წერილის შესახებ

კითხვა: საიდან ვიღებთ მართლმადიდებელი სარწმუნოების ჭეშმარიტებებს?

პასუხი: საღმრთო განცხადებიდან, რომელიც ძველი და ახალი აღთქმის სახით მიიღეს ადამიანებმა.

კითხვა: რაში მდგომარეობს საღმრთო განცხადება?

პასუხი: ღმრთის სიტყვაში - წერილობითსა და ზეპირში - სხვაგვარად, საღმრთო წერილსა და საღმრთო გარდმოცემაში.

კითხვა: რა იწოდება საღმრთო წერილად?

პასუხი: საღმრთო წერილი ეწოდება იმ წიგნებს, რომელიც დაწერილია სული წმიდის მადლით (2 პეტრე 1,24) მოციქულთა, წინასწარმეტყველთა და ღმრთივ-განბრძნობილ მამათა მიერ. ეს წიგნები გვასწავლიან ღმრთის ნებისმიერ ცხოვრებას და შეადგენენ საღმრთო წერილს (ძველ და ახალ აღთქმას - ბიბლიას).

კითხვა: თანაბარი ღირსებისაა თუ არა მნიშვნელობის მიხედვით ბიბლიის ყველა წიგნი?

პასუხი: არა, საღმრთო წერილის ყველა წიგნი განიყოფა ორ ნაწილად; ერთს - კანონიკურ წიგნებს ვუწოდებთ, ხოლო მეორეს არაკანონიკურს.

კითხვა: რას აღნიშნავს ეს სახელწოდებანი?

პასუხი: ბიბლიაში კანონიკურ წიგნებად ის წიგნები მიიჩნევა, რომლებიც ჩვენს დასამოძღვრადაა დაწერილი და უეჭველად სული წმიდის მადლითაა აღვსებული. ეს წიგნები თავისი შეუცდომელი ღირსების გამო ჯერ კიდევ ქრისტეს უძველესი ეკლესიის მიერ არის მიღებული. (კანონიკური წიგნები წმ. მამათა და კრებათაგან ცნობილია ნამდვილად მოციქულთა და წინასწარმეტყველთაგან დაწერილად და ამიტომ, როგორც უეჭველად ღმრთივსულიერნი, სავალდებულოა სახელმძღვანელოდ სჯულისა და ცხოვრებისათვის).

კითხვა: მხოლოდ ახალი აღთქმიდან უნდა მივიღოთ კანონიკური წიგნები, თუ ძველი აღთქმიდანაც?

პასუხი: პავლე მოციქულის სიტყვების მიხედვით: „მრწამს ყოვლისა მისებრ, რომელი სჯულისა და წინაღსწარმეტყუელთა წერილ არს“ (საქმე 24,14). კანონიკური წიგნები უნდა მივიღოთ

ძველი აღთქმიდანაც. ხოლო ის, ვინც არ მიიღებს სახარებისეულ კეთილუწყებას, მოციქულ პავლეს სიტყვებით რომ თქვათ, „შეჩვენებულ იყავნ“ (გალ. 1, 8-9) (ანუ ანათემა მას), ამიტომ აუცილებელია ვერწმუნოთ ძველი და ახალი აღთქმის ყველა კანონიკურ წიგნს (2 ტიმ. 3,16).

კითხვა: რა შეიძლება ითქვას ბიბლიის არაკანონიკურ წიგნებზე?

პასუხი: არ არის ზუსტად ცნობილი, იყვნენ თუ არა ღმრთივსულიერნი (სული წმიდით განბრძნობილი) არაკანონიკური წიგნების ავტორები. ამის გამო სიფრთხილით ვეკიდებით ამგვარ წიგნებს. (არაკანონიკური წიგნები ის წიგნებია, რომლებსაც არა აქვს ზემოაღნიშნულ კანონიკურ წიგნთა ღირსება და ამიტომ არ არის სავალდებულო ყველასათვის). მაგრამ წმ. მამებსა და ქრისტიანული ეკლესიის მოძღვრებს უყვარდათ ეს წიგნები და პატივს სცემდნენ სწავლამოძღვრებათა იმ სიუხვის გამო, რაც ასეთ წიგნებში მრავლად მოიპოვება. არაკანონიკური წიგნები ბიბლიის შემადგენლობაში იყო შეტანილი და მორწმუნენი წმინდა და საცხოვრებელ წიგნებად მიიჩნევდნენ.

კითხვა: როგორ დავრწმუნდეთ, რომ არაკანონიკურ წიგნებს შეცდომაში არ შევყავართ?

პასუხი: თავმდებად გამოგვადგება შეუცდომელი კანონიკური წიგნები. არაკანონიკური წიგნებიდან მხოლოდ იმას ვიღებთ ჭეშმარიტებად, რაც სრულიად ეთანხმება კანონიკურ წიგნებს.

კითხვა: რომელია არაკანონიკური წიგნები?

პასუხი: წიგნი ტობიასი, იედითისა, სიბრძნე სოლომონისა, ისუ ძისა ზირაქისა, წინასწარმეტყველება ბარუქისა, ეპისტოლე იერემიასი. მეორე და მესამე წიგნი ეზდრასი და სამივე წიგნი მაკაბელთა.

2. საღმრთო გარდმოცემის შესახებ

კითხვა: რა არის საღმრთო გარდმოცემა?

პასუხი: უწინარესად, საღმრთო გარდმოცემა არის მაცხოვრის, მოციქულების და მოციქულებრივი მამების მოძღვრებანი, რომელიც ზეპირად გადაეცა ეკლესიას, როგორც სიწმინდე და არ არის ბიბლიაში ჩაწერილი. საღმრთო გარდმოცემა შემოგვინახეს მოციქულთა ღმრთისმოსავემა მოწაფეებმა, მას შემდეგ, რაც გულმოდგინედ გამოიძიეს მისი სინამდვილე და ღვთივსულიერი ღირსებანი. შემდგომად ამისა, საღმრთო გარდმოცემად იწოდება საეკლესიო კრებების დადგენილებები და მართლმადიდებელი ეკლესიის მამების სწავლებანი. ამგვარი გარდმოცემა წარმოადგენს ბიბლიის მტკიცედ შეკრული მოძღვრების აუცილებელ ახსნა-განმარტებასა და გაღრმავებას.

კითხვა: საიდან გამომდინარეობს, რომ საღმრთო გარდმოცემა ჩვენი სარწმუნოების წყარო უნდა იყოს?

პასუხი: ეს ნათელია საღმრთო წერილიდან. ქრისტე მაცხოვარი ამბობს: „შეინანეთ და გრწმენინ სახარებისა“ (მარკ. 1,15); „რომელსა არა ჰრწმენეს დაისაჯოს“ (მარკ. 16,16); თვით მაცხოვარი

ზეპირად ქადაგებდა, არ იწერდა თავის მოძღვრებებს და მოწაფეებს ზეპირად გადასცა, როგორც გარდმოცემა.

კითხვა: მოციქულებმა მაინც ხომ აღწერეს მაცხოვრის მოძღვრება და საქმენი?

პასუხი: აღწერს, მაგრამ არა ყველაფერი და სრულიად. ამაზე მოწმობს იოანე მახარებლის სიტყვები: „მრავალნი სხუანიცა ჰქმნა იესო წინაშე მოწაფეთა თჳსთა, რომელნი არა დაწერილ არიან წიგნსა ამას“ (იოანე 20,30); იოანე მახარებელი თავის ეპისტოლეში წერს: „მრავალნი მინდა მიწერად თქუენდა, არამედ არა ვინებე ქარტითა და მელნითა“ (2 იოანე 12; 3 იოანე 13).

კითხვა: ნუთუ მოციქულებმა თავიანთ ეპისტოლეებში არ აღწერეს ყოველივე ის, რაც აუცილებლად საჭიროა ქრისტიანისათვის?

პასუხი: მოციქულებმა აღწერეს ყველაზე აუცილებელი მორწმუნეთათვის, მაგრამ მოკლედ და შეფარვით. ამ ჩაწერილის სწორად გაგება მოციქულთა გადმოცემის დახმარების გარეშე შეუძლებელია. ეს ნათლად ჩანს იქიდან, რომ საღმრთო წერილში არ არის აღნიშნული, თუ როგორ უნდა შესრულდეს ნათლობა, ზიარება, ზეთისცხება; თუ როგორი სულიერი საგალობლები იგალობებოდეს ეკლესიაში ქრისტიანთა დასამოძღვრად (კოლ. 3,16) და ბოლოს, თუ ბიბლიის რომელი წიგნებია კანონიკური და რომელი არაკანონიკური.

კითხვა: თვით მოციქულები რას ამბობენ საღმრთო გარდმოცემაზე?

პასუხი: ისინი გვიანდერძებენ, რომ საღმრთო გარდმოცემა მივიღოთ და შევინახოთ ისე, როგორც საღმრთო წერილი. მოციქული პავლე ასწავლის ქრისტიანებს: „... მტკიცედ ჰსდევით და შეიკრძალებით მოძღვრებაჲ ესე, რომელცა გისწავის გინა სიტყჳთა, გინა წიგნითა ჩუენითა“ (2 თესალ. 2,15). იგივე მოციქული გვამცნებს განშორებად: „... ყოველსავე მისგან ძმისა, რომელი უწესოდ ვიდოდეს, და არა მოძღვრებისა მისებრ“, რომელიც მაცხოვრისაგან მიიღეს მოციქულებმა (2 თესალ. 3,6).

კითხვა: რა გზით შეიძლება დარწმუნება იმაში, რომ საღმრთო გარდმოცემა, რომელიც მართლმადიდებელმა ეკლესიამ შემოინახა, ნამდვილად მოციქულთა დროიდან იღებს დასაბამს ანუ სახარებისეული ხულით არის განმსჭვალული?

პასუხი: მართლმადიდებელი ეკლესიის გარდმოცემის მოციქულებრივ წარმოშობაზე მოწმობს ეკლესიის ისტორია - ქეშმარიტი „მოწმობა კაცთა“, რომელსაც ღმრთის სიტყვა (საღმრთო წერილი) არ უკუაგდებს (1 იოანე 5,9) და მკაცრი სულიერი თანხმობა საეკლესიო გარდმოცემისა სახარებისეულ მოძღვრებასთან.

კითხვა: რატომ აკრძალა ქრისტე მაცხოვარმა, რათა გვეპყრა „მოძღვრება ხუცესთა“ (მათე 15)?

პასუხი: იმიტომ, რომ ეს გარდმოცემა ეწინააღმდეგებოდა ღმრთის სიტყვას. მოციქული პავლე, რომელსაც ჰქონდა „გონება ქრისტესი“, გვიბრძანებს სახარებისეული გარდმოცემის ხელშეუხებლად შენახვას; (2 თესალ. 2,15). ხოლო გმობს გამოუგონებელ ადამიანურ გადმოცემებს, რომელიც ამახინჯებს ღმრთის მცნებათა სულს. ასეთი იყო „მოძღვრება ხუცესთა“, რომელიც შეეხებოდა დაუბანელი ხელით პურის ჭამას. ფარისეელები ხელის დაუბანავად არ ჯდებოდნენ ტრაპეზზე, ხოლო ღარიბებსა და მდაბიორებს არ სწყალობდნენ. „ხუცესთა“ ეს ფარისეული გარდმოცემა ღმრთის მოტყუება იყო და სწორედ ეს დაგმო ქრისტემ (მათე 15, 7-9).

თავი მეორე

1. სახარებისეული სარწმუნოების შესახებ

კითხვა: რას გვასწავლის უმთავრესად ღმრთის სიტყვა - წერილობითი და ზეპირი?

პასუხი: ის გვასწავლის უფლის იესუ ქრისტეს ცოცხალ რწმენას (იოანე 20, 31); ამ რწმენის შინაარსს მართლმადიდებელი ეკლესია გამოთქვამს სარწმუნოების სიმბოლოში განსაკუთრებული წესით.

კითხვა: რამდენი წევრისაგან შედგება მართლმადიდებელი სარწმუნოების სიმბოლო?

პასუხი: იგი შედგება თორმეტი მუხლისაგან ანუ წევრისაგან.

კითხვა: რას გვასწავლის მრწამსის პირველი წევრი?

პასუხი: მრწამსის პირველ მუხლში ლაპარაკია ერთ ღმერთზე -ერთიან შემოქმედსა და სამყაროს შემქმნელზე, როგორც პაველ მოციქული წერს: „ერთ-არს ღმერთი და მამა ყოველთა, რომელი ყოველთა არს და ყოველთა მიერ და ჩუენ ყოველთა შორის“ (ეფეს. 4,6).

კითხვა: როგორ ავხსნათ, რომ ყოველ ქრისტეანს სწამს ერთი ღმერთი და იმავდროულად მასში სამპიროვნებას აღიარებენ?

პასუხი: ქრისტეანებს სწამთ, რომ ღმერთი არსებით ერთია, მაგრამ მან კაცობრიობას თავი სამ პირში გამოუცხადა: როგორც მამა ღმერთი „ძუელი დღეთა“ (დან. 7,9); როგორც ძე ღმერთი მაცხოვარი ჩვენი (გალატ. 4,4) და როგორც სული წმიდა - ღმერთი (მათე 3,16). მაგრამ ჩვენ გვწამს არა სამი ღმერთი, არამედ ერთი. უფრო ნათლად ერთ არსებობა და სამპიროვნება ღმერთისა შეიძლება გავიგოთ მზის მაგალითზე: მას აქვს სიმრგვალე (წრის ფორმისა); აქვს სინათლე (ანათებს) და გამოსცემს (ასხივებს) სითბოს, მაგრამ მზე ერთია და არა სამი. ასევე ჩვენი სული შედგება: გონების, გრძნობისა და ნებისაგან, მაგრამ ადამიანი ერთია და, ნორმალურ მდგომარეობაში, თავის თავს შეიმეცნებს, როგორც ასეთს.

კითხვა: ძველი აღთქმა შეიცავს თუ არა სწავლებას ყოველადწმიდა სამების შესახებ?

პასუხი: ძველი აღთქმა ძალიან ბევრ ადგილას შეფარვით შეიცავს სწავლებას წმ. სამების შესახებ. ყველაზე ნათლად ამას ესაია წინასწარმეტყველი გამოთქვამს: „ყოველისაგან კირისა მათისა, არცა მოციქულმან, არცა ანგელოზმა, არამედ თვით უფალმან აცხოვნა იგინი, სიყვარულისათ: ეს მათისა და რიდებისა მათისა, თჯთ იხსნა იგინი და აღიხუნა იგინი, და აღამაღლნა იგინი ყოველთა დღეთა საუკუნოსადა, ხოლო იგინი ურჩ ექმნეს და განაძუნეს სული წმიდა მისი...“ (ეს. 63,9-10). „ყველა მათ გასაქირში მათთვის უქირდა და მისი პირის ანგელოზმა იხსნა ისინი... მაგრამ აჯანყდნენ და შეაწუხეს მისი წმიდა სული“... (ეს. 63,9-10). მოყვანილ სიტყვებში წინასწარმეტყველი ესაია საკმარისი გამომსახველობით განარჩევს ღმერთში სამპიროვნებას: თვით ღმერთს, მის ანგელოზს - ქრისტეს და სული წმიდას.

კითხვა: მრწამსის რომელ წევრებშია ლაპარაკი წმ. სამების მეორე პირზე?

პასუხი: ექვს წევრში - დაწყებული მეორედან მერვემდე.

კითხვა: როგორ სწამს ეკლესიას ძე ღმერთი - წმ. სამების მეორე პირი?

პასუხი: მრწამსის მეორე მუხლი შეიცავს მართლმადიდებელი ეკლესიის სწავლებას იესუ ქრისტეს ღმრთაებობის შესახებ, რომ იესუ ქრისტე არის მხოლოდ შობილი ძე, ისეთივე ღმერთი, როგორც მამა და სული წმიდა; შობილი უწინარეს ყოველთა საუკუნეთა ისევე მიუწვდომლად, როგორც ნათელი იბადება ნათლისაგან (იოანე 1, 1-2). საუკუნეთა უწინარეს შობა მაცხოვრისა მამა ღმერთისაგან განცხადებულია ძვ. აღთქმაში წინასწარმეტყველ მიქიას მიერ. ის ამბობს, რომ „და, შენ, ბეთლემ, სახელი ეფრათასი, მცირე ხარ ყოფად ათასეულთა შორის იუდასთა, რამეთუ შენგან გამოვიდეს ჩემად ყოფადი, მთავრად ისრაელსა ზედა და გამოსავალნი მისნი დასაბამით დღეთაგან საუკუნოსათა“ (მიქ. 5,2). მრწამსის მესამე მუხლში მართლმადიდებელი ეკლესია ავითარებს სწავლებას იმის შესახებ, რომ იესუ ქრისტე ხორცში მოვიდა (განხორციელდა) მამაკაცის თესლის გარეშე, ყოვლადწმიდა ქალწული მარიამისაგან, რომელიც მიდგომილ იქნა სული წმიდისაგან (ლუკა 1, 35). ეს „უცნაური და დიდებული“ („странное преславныя“) საიდუმლო გამოცხადებული იყო ჭერ კიდევ ძვ. აღთქმაში წინასწარმეტყველ ესაიას მიერ: „აჰა ქალწული მიუდგეს და შუეს ძე და უწოდინ სახელი მისი ემმანუილ“ (ესაია, 7, 14), რაც ნიშნავს, რომ ღმერთი ჩვენთანაა, ანუ ღმერთი განხორციელდა (განკაცნა). მეოთხე მუხლში აღვიარებთ, რომ უფალი ეწამა ჩვენი ცოდვებისათვის პილატე პონტოელის - იუდეველთა მმართველის დროს (მათე 27,2; ესაია 53, 5). მეხუთე მუხლში - რომ მაცხოვარი ჩვენი აღსდგა სიკვდილიდან მესამე დღეს ძველი წინასწარმეტყველების თანახმად (მათე 28,6). მეექვსე მუხლში, რომ უფალი ამაღლდა ზეცად და დასჯდა მარჯვენით მამისა ღმრთისა.

კითხვა: რას ნიშნავს ეს?

პასუხი: მრწამსის მეექვსე მუხლში მართლმადიდებელი ეკლესია აღიარებს, რომ ქალწული მარია-მისაგან განხორციელებითა და ცოდვილ ადამიანებთან ცხოვრებით უფალი იესუ ქრისტე არ დაკნინდა თავისი ღვთაებრივი ღირსებით. მას შემდეგ, რაც აღასრულა ჩვენი ხსნა მიწაზე, ის დარჩა ისეთივე ყოვლად-წმიდა ღმერთად, როგორც იყო საუკუნითაგან. ამ საიდუმლოს მსგავს ხილულ სამყაროში ვხედავთ: როგორც მზის სხივი, მიუხედავად ჭუჭყიანი ადგილების გავლისა, ისეთივე უწმიდეს სხივად რჩება, ასევე უფალი ჩვენი იესუ ქრისტე, რომელმაც მიწაზე სიღარიბეში იცხოვრა, საუკუნოდ დარჩა ყოვლის-შემძლე ღმერთად, რომელიც მეუფებს ყოველივესა-ზედა.

კითხვა: რაზე ლაპარაკი მრწამსის მეშვიდე მუხლში?

პასუხი: მეშვიდე მუხლში ქრისტეს ეკლესია აღიარებს თავის რწმენას იმაში, რომ უფალი კვლავ მოვა მიწაზე დროთა დასასრულს, რათა განსაჯოს ყოველი - ცოცხალი და მკვდარი, რის შემდეგაც დადგება მისი მარადიული მეუფება წმინდანებთან ერთად (საქმე, 1, 10; გამოცხ. 21,3; მალაქ.4).

კითხვა: რას აღიარებს ეკლესია მრწამსის მერვე მუხლში?

პასუხი: ამ მუხლში ქრისტეანები გამოხატავენ წმ. სამების მესამე პირის - ღმრთის სულის რწმენას. სული ღმრთისა მარადის გამოდის მამისაგან (იოანე 15,26). ის არის უფალი, ცხოველმყოფელი ყოველთა. სული წმიდა ისეთივე თაყვანისცემის ღირსია, როგორც მამა ღმერთი და ძე ღმერთი (ლუკა 12, 10; მათე 28, 19). ღმრთის სულმა გამოუცხადა

წინასწარმეტყველებს ყოველივე ის, რასაც ისინი შემგომში კაცობრიობას ამცნობდნენ ხოლმე (2 პეტრე 1,21). ამიტომ საღმრთო წერილში სული წმიდა იწოდება როგორც „ნუგ-ეშინის მცემელი“ და „სული ჭეშმარიტებისა“ (იოანე 15,26).

კითხვა: **რაზეა ლაპარაკი მრწამსის ბოლო მუხლში?**

პასუხი: მეცხრე მუხლში ლაპარაკია იმაზე, რომ გვწამს ერთი წმიდა კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესია (1 კორ. 12,11-13); მეათე მუხლში აღვიარებთ, რომ ნათლისღება, რომელიც ცოდვებისაგან განგვწმენდს და აღგვაორძინებს, არის ერთი და, რომ არ შეიძლება იგი განმეორდეს. არ შეიძლება სწორად მონათლულთა მეორედ მონათვლა (ეფეს. 4,5). მეთერთმეტე მუხლში - გვწამს, რომ იქნება საყოველთაო აღდგომა მკვდრებით, როგორც მართალთა ისე ცოდვილთა (1 კორ. 15,51-52). მეთორმეტე მუხლში ლაპარაკია იმაზე, რომ მკვდრებით აღმდგარ ადამიანთა სულებისათვის დადგება მარადიული, საუკუნო ცხოვრება (ტიტ. 1,2; მათე 25,46) - მართალთათვის - გამორუთქმელი ნეტარება; ცოდვილთათვის - მარადიული ტანჯვა.

კითხვა: **რა შეიძლება მოკლედ ითქვას მრწამსის ყველა წევრის შესახებ?**

პასუხი: ის, რომ მართლმადიდებელი სარწმუნოების სიმბოლოში გამოხატულია სახარებისეული, სამოციქულო, ძველი მამაპაპისეული რწმენა; ის სარწმუნოება, რომელმაც მთელი მსოფლიო „დაამტკიცა“ სათნოებებსა და ღმრთისმოსაობაში.

2. კეთილი საქმეების შესახებ

კითხვა: **რას გვასწავლის სახარება კეთილი საქმეების შესახებ?**

პასუხი: მაცხოვრისა და მოციქულთა მოძღვრების მიხედვით ჩვენი კეთილი საქმეები უნდა გამომდინარეობდეს სახარებისეული მართალი სარწმუნოებიდან. უფალმა თქვა: „ყოველმან ხემან კეთილმან ნაყოფი კეთილ გამოიღოს“ (მათე 7, 17); ხოლო მოციქული პავლე თავის მოწაფე ტიტეს უანდერძებს: „ყოველისავეთჱს თავსა შენსა სახედ მიჰსცემდი კეთილთა საქმეთა...“ (ტიტე 2,7).

კითხვა: **როგორ განვსაზღვროთ უფრო ზუსტად დამოკიდებულება სახარებისეული სარწმუნოებისა კეთილი საქმეებისადმი?**

პასუხი: სახარებისეული სარწმუნოება ითვლება ქრისტიანულ სათნოებათა საფუძვლად - იმ ავლადიდებად, რაც ქრისტეში გადარჩენის კარს გვიღებს. სწორედ ამიტომ მოციქული პავლე ეუბნება საპყრობილის მცველს: „გრწმენინ უფალი იესუ ქრისტე და ჰსცხონდე შენ და ყოველი სახლი შენი“ (საქმე 16,31). მაგრამ მხოლოდ სარწმუნოება, თვინიერ კეთილ საქმეებისა ან რწმენით ღვთისმოსაური ცხოვრებისა, საკმარისი არაა იმისათვის, რომ ქრისტეანმა სიკვდილის შემდეგ სამოთხის ნეტარება დაიმკვიდროს. ამას გარკვევით (მკაფიოდ) ქადაგებენ მოციქულები. იაკობ მოციქულის ეპისტოლეში ვკითხულობთ: „... ვითარცა ხორცი თჱნიერ სულისა მკუდარ-არიან, ვგრეთვე სარწმუნოება თჱნიერ საქმეთასა მკუ-

დარ-არს“ (იაკობ. 2,20); მაშასადამე, სარწმუნოებასა და კეთილ საქმეთა შორის კავშირი იმდენად განუყოფელია, რამდენადაც შეუძლებელია ცოცხალი ადამიანის სხეულისა და სულის განყოფა. ამიტომაც პავლე მოციქული მიუწერს ქრისტეანებს, რომ „ქრისტე იესოს მიერ არცა წინა-დაცუეთილება რას შემძლებელ-არს, არცა წინა-დაუცუეთელებაჲ, არამედ სარწმუნოება, სიყვარულისგან შეწეულნი“ (გალატ. 5,6).

კითხვა: რას გამოხატავს მოციქულის ეს სიტყვები?

პასუხი: იმას, რომ ქრისტესთვის, როგორც უკვე ვთქვეთ, არაფერს არ ნიშნავს სარწმუნოება, თვინიერ კეთილი საქმეებისა. ის, ვინც მარტოოდენ ბაგეებით აღიარებს თავის რწმენას და არ ქველმოქმედებს, არ ცხოვნდება, რადგან მოციქულის სიტყვებით: „ემშაკთაცა ჰრწამს და ჰსძრწინ მისგან“ (იაკობ 2,19). მაგრამ ისინი მაინც ღმრთისაგან ტანჯვისათვის არიან განწირულნი. ამგვარადვე - ის ადამიანი, რომელიც ქველმოქმედებს, მაგრამ „მართლიად“ არ სწამს ღმერთი, არა აქვს ჭეშმარიტი სარწმუნოება, შორსაა ღმრთის სასუფეველისაგან. ეს ნათლად ჩანს „საქმე მოციქულთადან“. კესარიამი ცხოვრობდა კორნელიუსი - წარმართი კაცი, „კეთილად მსახური და მოშიში უფლისა“ (საქმე 10,2). იგი მარადის ევედრებოდა ღმერთს და გულუხვად იქმოდა სიკეთეს, მაგრამ მისი ცხოვნებისათვის სიჭირო იყო მართალი (ჭეშმარიტი) სარწმუნოება და ის საქმენი, რომლებიც ასეთი სარწმუნოებიდან გამომდინარეობს.

კითხვა: როგორ საქმეებს მოითხოვს ჩვენგან სახარებისეული სარწმუნოება?

პასუხი: ეს საქმეები ნეტარებებშია ჩამოთვლილი. უნდა გვიყვარდეს სიმართლე, ვიყოთ მშვიდნი, მორჩილნი გულთ, გლახაკთა შემწყალენი, სულიერი სიფაქიზით და სიწმიდით გამოჩეულნი და ღმრთის მიერ დაშვებული განსაცდელის უდრტვინველად ამტანნი (მათე 5-7). მაგრამ, როგორც ქრისტეს ერთიანი ეკლესიის შვილები (წევრები) - ჩვენ უნდა ქველმოქმედებდეთ ქრისტეს სახელით.

კითხვა: საიდან გამომდინარეობს ქრისტეანისათვის ამგვარი მოვალეობა?

პასუხი: ეს მოვალეობა გამომდინარეობს უფლის მოძღვრებიდან. უფალი იესუ ქრისტე ამბობდა, რომ ის მისცემს თავის სიცოცხლეს იმისათვის, რათა მიწაზე ალაშენოს მხსნელი ეკლესია (მათე 16, 18). ჩვენთვის ქრისტეანებისათვის აუცილებელია ყოველთვის ვიყოთ ამ ეკლესიაში, როგორც „ცხოვართა ეზოში“ (იოანე 10,9,16). ამ ეზოს გარეთ სულიერი მგლები - ერეტიკოსები და ცოდვილები იპარავენ (იტაცებენ) ქრისტეანებს და ტყუილისა და საცთურის ბადეში წარწყმედენ. იგივე ჭეშმარიტება გამომდინარეობს პეტრე მოციქულის შედარებიდან, რომელიც ქრისტეანის ხსნას ნოეს წარღვნისაგან გადარჩენას ადარებს. როგორც ნოე გადარჩა ოჯახთან ერთად წარღვნაში დანთქმასა და სიკვდილს, მხოლოდ იმითომ, რომ კიდობანში შევიდა, სწორედ ასე, ცოდვილი სამყაროსაგან ქრისტეანის ხსნა, მხოლოდ ქრისტეს სხეულთან ანუ ეკლესიასთან კავშირითა და ერთობითაა შესაძლებელი (1 პეტრე 3,20; ეფეს. 1,22-23). ამიტომ ყველა მორწმუნის სათნოებათა საფუძველი უნდა იყოს ერთიანობა და თანამოაზრობა ქრისტეს ჭეშმარიტ ეკლესიასთან.

თავი მესამე

1. ქრისტეს ეკლესიის შემადგენლობის შესახებ

კითხვა: რას წარმოადგენს ქრისტეს ეკლესია?

პასუხი: ქრისტეს ეკლესია არის მართლმორწმუნე ქრისტიანების საკრებულო (საზოგადოება, კრებულო) (1 კორ. 11,18). (შეკრება). ეს საკრებულო ურყევად (უცვალებლად) შეიცავს ყველა სახარებისეულ მცნებას. მას მართავს მაცხოვარი დადგენილი (ხელდასხმული) ეპისკოპოსებით, პრესვიტერებით და დიაკონებით და იკურთხევა განსაკუთრებული მადლიანი მოქმედებებით - საეკლესიო საიდუმლოებებით (მათე 18. საქმე 2,46-47 და სხვა).

კითხვა: იწოდება თუ არა ეკლესიად ყოველნაირი ქრისტიანული საკრებულო ან საზოგადოება?

პასუხი: არა. ეს წმიდა სახელი მიეყენება მხოლოდ ისეთ ქრისტიანულ საზოგადოებას, რომელიც დაუმახინჯებლად შეიცავს მართლმადიდებელ სარწმუნოებას საეკლესიო საიდუმლოებებთან ერთად და რომელსაც ჰყავს მართლად (სწორი წესით) დადგინებული (ხელდასხმული) ეპისკოპოსები, პრესვიტერები და დიაკონები (ტიმ. 3,1-9; საქმე 20,17 და სხვა).

კითხვა: რომელ ეპისკოპოსებსა და პრესვიტერებს უნდა ვუწოდოთ მოციქულთა მართალი, ჭეშმარიტი მემკვიდრეები?

პასუხი: მათ, რომლებიც აღიარებენ მართლმადიდებელ სარწმუნოებას და სამღვდლო თანამდებობებზე მათი ხელდასხმა საწყისს (დასაბამს) იღებს მოციქულთაგან.

კითხვა: თვალსაჩინოებისათვის რას შეიძლება შევადაროთ ეპისკოპოსთა წარმომავლობა?

პასუხი: ის შეიძლება შევადაროთ ქრისტეს გენეალოგიას. როგორც მახარებლები მაცხოვარს მიიჩნევენ იუდას ტომიდან, ადამიდან წარმომავალს ხორციელად, ასევე ჩვენც, ჩვენი ეპისკოპოსების წარმომავლობა მოციქულთაგან უნდა დავიწყოთ.

კითხვა: შეიძლება თუ არა, რომ მოციქულთა გენეალოგიის საწყისი მოციქულებამდე ავიყვანოთ?

პასუხი: უსათუოდ საჭიროა. გადმოცემა მოციქულთა მემკვიდრეებზე შემონახულია საეკლესიო ისტორიაში, ხოლო ეს ისტორია, როგორც ჭეშმარიტი ადამიანური მოწმობა (1 იოანე 5,9), უნდა ვირწმუნოთ. ქრისტეს ეკლესია არის ყოველგვარი ჭეშმარიტების საიმედო მცველი.

კითხვა: სხვაგვარად რას ვუწოდებთ ეკლესიის ეპისკოპოსებს და პრესვიტერებს?

პასუხი: სულიერ მწყემსებს, მამებს, მოძღვრებს (დამრიგებლებს) და მასწავლებლებს.

კითხვა: ქრის საფუძველზე მივაკუთვნებთ მათ ამ სახელწოდებებს?

პასუხი: ღმრთის სიტყვის საფუძველზე. სახარებაში მაცხოვარი იწოდება როგორც მწყემსი და მასწავლებელი ჩვენი (იოანე 10, 11; მათე 23,28). მაგრამ მან ეკლესიაში მორწმუნეთა მმართველად თვით დააყენა მწყემსნი, მამები და მოძღვრები - (დამრიგებლები). ასე ამოწმებენ მოციქულები: „... ხუცესთა მათ თქვენ შორის ვლოცავ, ვითარცა თანა ხუცესი...“ - ამბობს მოციქული პეტრე (1 პეტრე 5,1); „რამეთუ ბევრ მზარდულ გესხნენ ქრისტეს მიერ, არამედ არა მრავალ მამა“ - იგულისხმება სულიერი - გვასწავლის მოციქული პავლე (1 კორ.

4,15). სხვა ადგილას იგივე მოციქული წერს: „მოიქმენით წინამძღუარნი იგი თქუენნი... (ებრ. 13,7; ეფეს. 4,11). წმ. ეკლესია ამის საფუძველზე თავის ეპისკოპოსებს და პრესვიტერებს სამართლიანად უწოდებს მამებს, მწყემსებსა და მასწავლებელ-დამრიგებლებს.

კითხვა: ჩვეულებრივად, რას უწოდებენ ჩვენთან მართლმადიდებელ პრესვიტერს?

პასუხი: მართლმადიდებელი ქრისტიანები მას მღვდელს უწოდებენ.

კითხვა: შეიძლება თუ არა ქრისტიან მწყემსებს მივაკუთვნოთ ეს სახელი?

პასუხი: შეიძლება. მოციქულ პავლეს მოწმობით ქრისტეს „წარუვალად აქუს მღუდელობა“ (ებრ. 7,24). ეს „მღუდელობა“ მოციქულმა პავლემ გადასცა ტიმოთეს (1 ტიმ. 4,14), როგორც „წარუვალი“ - მარადიულის დღემდე ცოცხლობს ქრისტეს ეკლესიაში.

კითხვა: რას გვასწავლის ღმერთის სიტყვა იმის შესახებ, თუ როგორ მოვეპყრათ ეკლესიის მწყემსებს?

პასუხი: მოციქული პავლე გვასწავლის „უმეტესად შეპრაცხენით იგინი სიყუარულით უფროს საქმისათჳს მათისა“ (1 თესალ. 5,13). ხოლო მატერიალურ გასაჭირში ყოველნაირად კმავეყოთ ისინი.

კითხვა: რას ეფუძნება ამგვარი წესი?

პასუხი: ის დამტკიცებულია მოციქულთა მცნებებში. მოციქული პავლე წერს: „რომელნი კეთილად ჰსძლოდიან ხუცესნი ორის ნაწილის პატივისა ღირს-იყუნედ“ (1 ტიმ. 5,17). იგივე მოციქული ამტკიცებს, რომ თვით უფალმა „ბრძანა, რომელნი იგი სახარებასა მიუთხრობენ სახარებისაგან ცხოვრებაჲ“ (1 კორ. 9,15). და კიდევ: ხოლო ეზიარებოდნენ უმეცარი იგი სიტყუასა მასწავლელისასა ყოველსა შინა კეთილსა (გალატ. 6,6). ამიტომ მართლმადიდებელი მწყემსები დამსახურებულად სარგებლობენ მორწმუნე „მდაბიორთა“ შესაწირავიდან.

კითხვა: თუ შეიძლება, რომ ეკლესიის „წინამძღუარად“ (1 თესალ. 5,12) ჩავთვალოთ ისეთი ადამიანები, რომლებიც გამოირჩევიან რა კეთილი (სათნო) ცხოვრებით, თვით იკუთვნებენ (ისაკუთრებენ) მწყემსის სახელს (პატივს)?

პასუხი: არ შეიძლება. ასეთი ადამიანები, მიუხედავად ყველა მათი ღირსებისა, არ შეიძლება იყვნენ ეკლესიის მწყემსნი. ისინი ემსგავსებიან კორე, დათან და აბირონ თვითმარქვეებს ღმერთის კაცებში. ამიტომ, როგორც ეს თვითმარქვეები შთანთქა მიწამ უკანონობის გამო (რიცხ.თავი 16), ასევე, ახალი აღთქმისეულ მათ წამბაძველებს სახარება მპარავებსა და სულიერ ავაზაკებს უწოდებს (იოანე 10,1).

2. ეკლესიის ერთობის, სიწმიდისა და უცთომელობის შესახებ

კითხვა: რა თვისებებს ფლობს უფლის მიერ მორწმუნეთა ხსნიხათვის დაარსებული ეკლესია?

პასუხი: მართლმადიდებელი სარწმუნოების სიმბოლოს მეცხრე მუხლში ეკლესიას ვუწოდებთ: ერთი წმიდა კათოლიკე და სამოციქულო.

კითხვა: რას აღნიშნავს ეს სახელწოდებები?

პასუხი: ქრისტეს ეკლესია ერთია. რამდენმა ქრისტიანულმა საზოგადოებამაც არ უნდა შეითვისოს ეს სახელი - ღმრთის ჭეშმარიტი ეკლესია ერთია მიწაზე, რადგანაც ქრისტეს ეკლესია არის მისი სხეული (ეფეს. 1,23), ხოლო ქრისტეს ერთი სხეული აქვს.

კითხვა: რის საფუძველზეა ლაპარაკი მრავალი ეკლესიის შესახებ მოციქულთა ეპისტოლეებში (გალატ. 1, 2)?

პასუხი: მსოფლიო ეკლესია, როგორც უფლის სხეული, ერთია, მაგრამ ცოცხალ სხეულში მრავალი ასოა (ნაწილია) (1 კორ. 12,12), ამიტომ მსოფლიოში არის მრავალი საზოგადოება აღმსარებელი ერთი წმიდა სარწმუნოებისა. ეს საზოგადოებანი, როგორც ცოცხალი ასოები ერთი ეკლესიისა, საღმრთო წერილში აგრეთვე ეკლესიებად იწოდება.

კითხვა: არ შეუძლიათ, თავისი სარწმუნოებრივი მოძღვრებით განსხვავებულ ქრისტიანულ საზოგადოებებს, მაგალითად, პაშკოვურს, შტუნდისტურს და მალაკურს, იწოდებოდნენ ეკლესიად?

პასუხი: არავითარ შემთხვევაში არ შეუძლიათ. ეს იმის მანიშნებელი იქნებოდა, რომ ქრისტეს მრავალი სხვადასხვაგვარი სხეული აქვს. მოციქულები კი გვასწავლიან ქრისტეს ერთი სხეულის შესახებ (1 კორ. 12,13).

კითხვა: რა აზრით იწოდება წმიდად ქრისტეს ეკლესია?

პასუხი: იმ აზრით, რომ ის განუწყვეტლივ იკურთხევა (განიწმიდება) ღმრთის მადლით. როგორც წერილ არს „...განწმედილი იგი ერთისაგან არიან...“ (ებრ. 2,11).

კითხვა: ხომ არ მიგვანიშნებს ეკლესიის წოდება - წმიდა, მასში შემავალი ადამიანების უცოდველობაზე?

პასუხი: არც ერთ შემთხვევაში. მოციქული იოანე წერს: „უკეთუ ვჰსთქუად, ვითარმედ ცოდუა არა გუაქუს, თავთა თჳსთა ვაცთუნებთ, და ჭეშმარიტება არა არს ჩუენ თანა“ (1 იოანე 1,8). იაკობ მოციქული ამოწმებს: „რამეთუ ფრიად ვჰსთებთ უოველინე“ (იაკ. 3,2).

კითხვა: ხაიდან ჩანს, რომ საზოგადოება, რომელიც ცოდვილი ადამიანებისაგან შედგება, საღმრთო წერილში იწოდება ეკლესიად?

პასუხი: განსაკუთრებულად ნათლად (ცხადად) ეს ჩანს იოანე ღმრთისმეტყველის გამოცხადებიდან. იქ ლაპარაკია ეფესოს (2,1), პერლამის (2,12), სარდიის (3,1), ფილადელფიის (3,7) ეკლესიებზე და ყველა ამ ეკლესიებში მითითებულია ცოდვებზე (გამოცხ. 2,4,5; 3,2 და სხვა).

კითხვა: თუ განცალკევებულად თითოეული ქრისტიანი სუსტია და ცოდვისაკენ მიდრეკილი, შეიძლება კი გვწამდეს მთელი ქრისტეს ეკლესიის უცთომელობა?

პასუხი: რწმენა მსოფლიო ეკლესიის უცთომელობისა აუცილებელია. ამას მოითხოვს ჩვენგან უფალი. სახარებაში ის ამბობს: „... აღვაშენო ეკლესია ჩემი და ბქენი ჯოჯოხეთისანი ვერ ერეოდნენ მას“ (მათე 16,18).

კითხვა: რას ნიშნავს ეს სიტყვები?

პასუხი: უფალი პირდება თავის ეკლესიას მარადიულ დაუძლეველობას მტრებისაგან. უფლის აღთქმის მიხედვით, თვით სატანურ ძალებსაც კი არ შეუძლიათ ეკლესიაზე გამარჯვება. ისინი ვერ

გაიტყუებენ ეკლესიას სიკვდილისა და სიცრუის გზაზე. მითუმეტეს ვერ სძლევენ ეკლესიას მღვდნელები, ერეტიკოსები და ცოდვილები.

კითხვა: კიდევ რა განამტკიცებს აზრს ასეთ რწმენაში ეკლესიის შესახებ?

პასუხი: მოციქულ პავლეს სიტყვები. მოციქული წერს ტიმოთეს: „ეკლესია ღმრთისა ცხოველისა, სუსტი და სიმტკიცე ჭეშმარიტებისა“ (1 ტიმ. 3,15. მოციქულის სიტყვებიდან გამომდინარეობს, რომ ყველაზე მარადიული ჭეშმარიტება ეყრდნობა ეკლესიას, როგორც სვეტს. და ამიტომ უეჭველია, რომ ქრისტეს ეკლესია უცთომელია. მისი ნებისა და მოძღვრების წინაშე ყველა მორწმუნე მოწიწებით უნდა იხრიდეს ქედს.

კითხვა: როგორ შეიძლება დავრწმუნდეთ გამოცდილებით ქრისტეს კათოლიკე ეკლესიის მარადიულ უცთომელობაში?

პასუხი: ამგვარ აზრს განგვიმტკიცებს მართლმადიდებელი სარწმუნოების სიმბოლოს განხილვა. ეს სიმბოლო არის მაგალითი, სახე სარწმუნოებისა ყველა დროის ქრისტეანებისთვის, რადგან იგი შეიცავს, როგორც უკვე ვნახეთ, წმიდა სახარებისეულ ჭეშმარიტებას. ამგვარად, მართლმადიდებელი ეკლესია უცთომელ სარწმუნოებაში იქნება უკუნისამდე.

კითხვა: რა აზრით იწოდება ეკლესია კათოლიკედ და სამოციქულოდ?

პასუხი: იმ აზრით, რომ ეკლესია შეიცავს ყველა დროის, განუსაზღვრელად ადგილისა და ერისა, ყველგან მყოფ ჭეშმარიტ მორწმუნეებს. დაფუძნებულია მოციქულთა შრომითა და ღვაწლით და ხელმძღვანელობს სამოციქულო გარდმოცემით.

8. ეკლესიის მიერ ცოდვილთა განსჯის შესახებ

კითხვა: როგორი უფლებები გადასცა უფალმა თავის ეკლესიას მიწაზე?

პასუხი: დიადი და მხსნელი უფლებები. კერძოდ, ცოდვილთა განსჯის უფლება.

კითხვა: ხალმართო წერილში სად არის ლაპარაკი ეკლესიის ამ უფლებაზე?

პასუხი: მათეს სახარებაში ვკითხულობთ: „... ხოლო უკეთუ კრებულისადაც არა ისმინოს, იყავნ იგი შენდა, ვითარცა მეზუერე და წარმართი“ (მათე 18,17).

კითხვა: ვის ეკუთვნის ეკლესიაში განსჯის უფლება?

პასუხი: ეს ეკუთვნის მარტოდენ ეკლესიის მწყემსთ. ეს ჩანს უფლის სიტყვებიდან, რომელიც მოციქულებისადმი მიმართული: „უკეთუ ვიეთნიმე მიეტევნეთ ცოდუანი, მიეტევნენ მათ; და უკეთუ ვიეთნიმე შეიპყრნეთ შეპყრობილ-იყუნენ“ (იოანე 20,23). მხედველობაში აქვს რა ეს, მოციქული პავლე ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლეში შეაჩვენებს მენოს და ალექსანდროს, ღვთისგმობის გამო (1 ტიმ. 1,20).

კითხვა: რა მოვალეობები ეკისრებათ მორწმუნეებს ძმათა განსჯის დროს?

პასუხი: მორწმუნეებმა მცოდველი ძმები უნდა ამხილონ და შეაგონონ (ეფეს. 5,11; 1 კორ. 14,24). მათი მოუნანიებლობის შემთხვევაში, დაემოწმონ მათს წინააღმდეგ ეკლესიის მოძღვრის

წინაშე (მათე 18,17). ხოლო თვითონ არცინ განსაჯონ (მათე 7,1) და ყველას მიუტევონ მათი შეცოდებანი (ლუკა 6,37; ეფეს. 4,32).

კითხვა: **ცოდვილთა განსჯის როგორი წესია მითითებული სახარებაში?**

პასუხი: სახარება მოგვიწოდებს, მცოდველი ძმები პირველად ვამხილოთ, როდესაც მართო არიან, თუ ასეთი მხილებით ვერ მივალწევთ წარმატებას, დავანამუსოთ ისინი მოწმეებთან ერთად და თუ არც ამ შემთხვევაში მოინანიებენ, მოვასხენოთ ეკლესიას მათ შესახებ. ვინც არ მოუსმენს ეკლესიას, ის გაირიცხება მორწმუნეთა საზოგადოებიდან და ქრისტიანებისათვის იქნება, როგორც წარმართი და მეზუერე (მათე 18,15-17; 1 ტიმ. 1,20; 1კორ. 5,1-5).

კითხვა: **როგორ უნდა მოვეპყრათ ეკლესიიდან განკვეთილ ქრისტიანებს?**

პასუხი: მოვალე ვართ განკვეთილები მხედველობაში გვყავდეს (2 თესალ. 3,14); და ვცდილობდეთ ლოცვებით მათ სინანულში მოყვანას (მათე 5,44) ეკლესიის მოძღვარნი კი განკვეთილ ქრისტიანებს არ უშვებენ წმ. საიდუმლოებებზე.

კითხვა: **აღესრულება თუ არა თანამედროვე მართლმადიდებელ ეკლესიაში მცოდველთა განსჯა? (განსჯა ცოდვილთა?)**

პასუხი: აღესრულება. მართლმადიდებელი მოძღვრები განკვეთენ ცოდვილებს. მეტად დამნაშავეებს, მათ შორის, არ უშვებენ წმ. ზიარებაზე, ხოლო ერეტიკოს ცრუ მოძღვრებს საერთოდ გარიცხავენ ეკლესიის შემადგენლობიდან. ასეთი მკაცრი განსჯა ერეტიკოსებისა, ყოველწლიურად წარმოებს ჩვენთან მართლმადიდებლობის კვირიაკეში. ხანდახან ხდება ცალკე, ყოველგვარ დროს, როგორც მოხდა მწერალ გრაფ ტოლსტოის შემთხვევაში.

კითხვა: **ხდება თუ არა მოციქულთ დროს უსახელო განსჯა ცოდვილებისა, როგორც ეს ჩვენთან მართლმადიდებლობის კვირიაკეს?**

პასუხი: ხდება. ეს ჩანს პავლე მოციქულის სიტყვიდან: „უკეთუ ვინმე (ე.ი. ყოველგვარი ადამიანი) გახარებდეს თქვენ მისა გარეშე, რომელი იგი მიიღეთ შეჩვენებულ იყავნ“ (გალატ. 1,9).

4. ეკლესიის უფლების შესახებ, შემოიღოს ახალი საღმრთისმსახურო წესები მორწმუნეთა დახარებლად

კითხვა: **აქვს თუ არა ეკლესიას უფლება შემოიღოს ახალი წესები მორწმუნეთა ხარგებლობისათვის?**

პასუხი: უეჭველად აქვს.

კითხვა: **საიდან გამომდინარეობს ეს?**

პასუხი: უპირველეს ყოვლისა თვით ეკლესიის ცნებიდან, როგორც ქრისტეს ცოცხალი სხეულისა. (ეფეს. 1,23). ცოცხალი სხეული ან თანაიხარებს, ან თანაივება მისი ასოების მდგომარეობის მიხედვით და ქვეყნიური ეკლესია, როდესაც ხედავს, თუ როგორ განიცდიან მისი შვილები ნათესავის სიკვდილს, ამშვიდებს მათ ნაღვლიანი ღმრთისმსახურებით; ნათელ, სააღდგომო დღეებში - ეკლესია ახარებს მორწმუნეებს ახალი საგალობლებით. შემდეგ, ეკლესიის უფ-

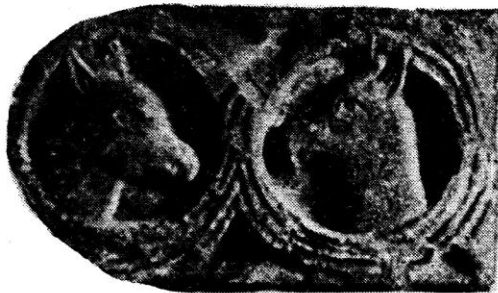
ლება შემოიღოს ახალი საღმრთისმსახურო წესები, გამომდინარეობს სამოციქულო ეკლესიის მაგალითიდან. სამოციქულო კრებაზე დაადგინეს, რომ არ წინადაცვითონ წარმართთაგან მოქცეული ქრისტიანები. ეს დადგენილება ქრისტიანებისათვის იყო სიახლე (საქმე 15). მოციქული პავლე უანდერძებს ქრისტიანებს: „ასწავებდით და ჰმოდღურიდით თავთა თქუენთა ფსალმუნითა და გალობითა და შესხმითა სულიერითა“ (კოლ. 3,16), ხოლო თვით ეკლესიის საგალობლები მან არ აღწერა. ამით მოციქულმა ნათლად აჩვენა, რომ ქრისტიანებს შეუძლიათ შემოიტანონ ახალი საღმრთისმსახურო საგალობლები მორწმუნეთა სარგებლობისათვის. ბოლოს, ახალი განგებით ქალწულთა შესახებ (1 კორ. 7,25), მოციქული გვასწავლის, რომ ქრისტეს ეკლესიის მოძღვართ, სული წმიდით განბრძნობილთ (საქმე 20,28), აქვთ უფლება დაამყარონ ეკლესიაში ახალი საღმრთისმსახურო წესები და ჩვეულებანი მორწმუნეთა სულიერი სარგებლობისათვის.

კითხვა: რომელი კანონებით ხელმძღვანელობდეს ქრისტეს ეკლესია, ყოველი ახალი წესის შემოტანისას?

პასუხი: ამ კანონზე მიუთითებს მოციქული: ეკლესიაში „ყოველივე შესწნიერად და წესიერად იქმნებოდინ“ (1 კორ. 14,40), ყოველივე უნდა „ალაშენებდეს“ მორწმუნეს (1 კორ. 10,23).

კითხვა: განსაკუთრებით რა აიძულებს ეკლესიას შემოიღოს გამოსაყენებლად სახარებისეულთან შედარებით ახალი წეს-ჩვეულებანი?

პასუხი: ის რომ სახარებაში ან საერთოდ არ არის აღნიშნული, ან ძალიან მოკლედაა მოხსენიებული ქრისტიანული ცხოვრების სხვადასხვა მხარეები (იოანე 20, 30). მაგალითად, სახარებიდან არ არის ცნობილი, როგორ აღსრულდეს მორწმუნეზე ნათლობა, ჯვრისწერა და სხვა საიდუმლოებანი.

კურთხეულ არს ქრისტე ღმერთი ჩუენი, რომელმან მყოფნი ბნელისანი ნათლად აღმოიყვანა და მოგუცა ჩუენ საჭურველად ჭუარი ცხოველი. მოვედით ერნო, თაყვანის-ვსცეთ პატოსანსა ჭუარსა.

„უგალობდით მას მეცნიერებით“¹

(წერილი პირველი)

დავით წინასწარმეტყველის სიტყვით - „ნეტარ არს ერი იგი, რომელმან იცის გალობა უფლისა“ (ფს. 88,16). წმიდა მამათა განმარტებით აქ გალობა ფართო მნიშვნელობითაც შეიძლება გავიგოთ (საზოგადოდ, ღმრთისმსახურების აზრით) და ვიწრო მნიშვნელობითაც, ე.ი. საკუთრივ საღმრთო გალობის გაგებით.

„ნეტარ არს ერი იგი, რომელმან იცის გალობაჲ შენი, უფალო; ნათლითა პირისა შენისათა ვიდოდინა“. აქ „პირი“ მამისა - არის ძე ღმრთისა, იესუ ქრისტე (ზღრ.ფს.4,7: „გამოჩნდა ჩუენ ზედა ნათელი პირისა შენისა, უფალო“), ნათელი ძისა კი - მისი მცნებები, ქრისტიანული სჯული („ნათელ არს ფერჳთა ჩემთა შჯული შენი და ნათელ - ალაგთა ჩემთა“, - ფს.118,105). ამრიგად, დავით მეფე გვასწავლის, რომ ვინც იცის უფლის გალობა, იგი ღმრთის „პირის ნათლით“ ივლის, ე.ი. ქრისტეს მცნებებს აღასრულებს და მის სჯულს დაიცავსო (Толковая псалтирь Евфимия Зигабена, Монреаль, 1986, 703).

გალობის ცოდნა ტექსტისა და კილოს ზეპირი ცოდნით როდი შემოიფარგლება. მგალობელს უნდა ესმოდეს საგალობლის საღმრთისმეტყველო აზრი, მასში წარმოდგენილი სიმბოლური სახეები, საღმრთო წერილის ამა თუ იმ ადგილის მინიშნება... მხოლოდ ასეთი შეიძლება იყოს „მეცნიერებით“ გალობა (ფს.46,8: „უგალობდით მას მეცნიერებით“).

როდესაც გალობა „არა-მეცნიერებითა“, ე.ი. საგალობლის ტექსტი არ გვესმის, ჩვენი გონება საგალობელში გამოთქმული საღმრთისმეტყველო აზრებისაგან მოწყვეტილი დარჩება, ხოლო ასეთი გალობა ვერ იქნება ღმრთივ-სათნო; ამიტომაც საღმრთისმეტყველო განათლების გარკვეული დონე აუცილებელია თითოეული მგალობლისათვის (იხ. „ჯვარი ვაზისა“, 1990, 2, გვ.7-8).

შემთხვევითი როდია, ცოდნის შეძენა ნათლის მიღებასთან (განათლებასთან) რომ არის დაკავშირებული, ნათლის მიღება კი - სულიწმიდის მადლის მიღებასთან (ნათლისღების სახით). „აღივსენით სულითა“ (ეფეს. 5,18), - გვმოდღვრის ნეტარი პავლე, და იქვე გვასწავლის: „ეტყოდით თავთა თვსთა ფსალმუნითა და გალობითა და შესხმითა სულიერითა, უგალობდით და აქებდით გულითა თქუენითა ღმერთსა“ (ეფეს. 5,19). „სულიერი შესხმა და გალობა“ ღმრთის სადიდებელიც არის და მგალობელთა განმწმედელიც; საღმრთო დიდებისმეტყველება აფაქიზებს სულს, უღვივებს

1 რედაქციას მიაჩნია, რომ წერილში მოყვანილი კონიე ქტურის საეკლესიო პრაქტიკაში დანერგვა შესაძლებელია მხოლოდ უწმინდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, ილია მეორის ლოცვა-კურთხევით.

სიწმიდისაკენ ლტოლვას. სწორედ ამიტომ უნდა „ვეტყოდეთ თავთავთვსთავთა გალობითა და შესხმითა სულიერითა“. საღმრთისმსახურო წიგნთა კრიტიკულად დადგენილი ტექსტების უქონლობის გამო ხშირად ჩვენი გალობა არაზუსტია, ხშირად საგალობლის ტექსტი იმდენადაა დამახინჯებული, რომ გზუგებარია და ზოგჯერ მკრეხელურიც კი გამოდის. ამიტომ, ვიდრე საგალობლის შინაარსს სრულად ჩაეწვდებოდეთ და „ვეტყოდეთ თავთავთვსთავთა ფსალმუნითა და შესხმითა სულიერითა“, ჯერ საგალობლის ტექსტი უნდა დავაზუსტოთ და შევაჯეროთ იგი ძველ ხელნაწერებთან და ბერძნულ დედანთან. ამ საქმეს კი საბოლოოდ საღმრთისმსახურო წიგნთა კრიტიკული გამოცემის საჭიროებასთან მივყავართ.

საღმრთისმსახურო წიგნთა შესწორებისათვის ზრუნვა გასული საუკუნის მიწურულში დაიწყო. განსწავლულ სასულიერო პირთა ინიციატივით შეიქმნა ბიბლიისა და საღმრთისმსახურო წიგნების შემასწორებელი კომისია, რომ ლის მიზანი იყო ძველი ქართული ხელნაწერებისა და ბერძნული ორიგინალის გათვალისწინებით გაესწორებინა „ჟამთა სვლისა და რედაქტორ-გადამწერთა უმეცრების შედეგად დამახინჯებული ხსენებული ლიტურატიურა, რათა ქართულ მღვდელმსახურებას ამრიგად გაესწორებინა თვალი ლიტურგიკის თანამედროვე მიღწევებისათვის“ (ნ.პაპუაშვილი, კათოლიკოს-პატრიარქი კალისტრატე, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი 1982 წლისათვის, გვ.149). კომისიის შემადგენლობაში შევიდნენ არქიმანდრიტი პიროსი ოქროპირიძე, მღვდელი კალისტრატე ცინცაძე, დეკანოზი კორნელი კეკელიძე, იუსტინე აბულაძე და სხვ. კომისია აქტიურ მოღვაწეობას შეუდგა (1908 წელს დეკანოზი კეკელიძისა და მღ.კ.ცინცაძის რედაქტორობით გამოქვეყნდა „სამღვდელთმთავრო კონდაკი“, 1915 წელს დაიბეჭდა „კურთხევეანი“, თუმცა მისი გავრცელება ვერ მოხერხდა და მთელი ტირაჟი განადგურდა; ჩასწორდა სამღვდლო კონდაკი და ა.შ.), მაგრამ მაშინდელი საზოგადოების ერთი ნაწილი მტრულად შეხვდა მის მუშაობას. რასაკვირველია, მათი პოზიცია სრულ გაუგებრობასა და ლიტურგიკული მწერლობის უცოდინრობაზე იყო დაფუძნებული, და საკადრისი პასუხიც მიიღეს (იხ.ნ.პაპუაშვილი, დასახ.წერილი, გვ.149-150), მაგრამ კომისიამ მაინც ვერ მიიყვანა დაწყებული საქმე ბოლომდე. ამის ძირითადი მიზეზი იყო ჯერ რევოლუცია, შემდეგ კი საბჭოეთის მიერ ეკლესიის უკიდურესი შევიწროება.

დღეისათვის, ეკლესიის აღორძინების ჟამს, ხელახლა დგება საკითხი საღმრთისმსახურო წიგნთა შესწორებისა და გამოცემისა. ეს დიდი და შრომატევადი საქმეა. მის ბოლომდე მიყვანას შეიძლება ათეული წლები დასჭირდეს. ამიტომ პირველ რიგში უნდა დაზუსტდეს ყველაზე გავრცელებული ლოცვები და საგალობლები, თანდათანობით კი ყოველი ლიტურგიკული და ჰიმნოგრაფიული კრებულები, რადგან ღმრთისმსახურება გამართული და დაზუსტებული ლოცვისა და გალობის გარეშე წარმოუდგენელია.

ამჯერად გვსურს შემოგთავაზოთ რამდენიმე საგალობლის ტექსტი, რომელიც დამახინჯებით სრულდება იმის გამო, რომ შემსრულებლები ემყარებიან არა ლიტურატიურულ წყაროებს, არამედ ზეპირ გადმოცემას. ეს საგალობლები ჩაწერილი იყო ძირითადად ფოლკლორული მოსაზრებით და კილოსთან ერთად სიტყვებიც ისეა გადმოცემული, როგორც ამას ხალხური მგალობლები წარმოთქვამდნენ.

ტექსტის დასაზუსტებლად პირველ რიგში უნდა მოხდეს მათი იდენტიფიკაცია, ე.ი. მოძებნა სათანადო ლიტურგიკულ კრებულში, შემდეგ კი - ვარიანტების შედარება და არქეტპის აღდგენა.

1. იოვანე ოქროპირის წირვის II აღსავლის „აწდა“-ზე გალობენ: „მხოლოდ შობილი ძე და სიტყვა ღმრთისა (var. ლუთისა) უკვდავი არსება; თავს იდვა ჩვენისა ცხოვრებისათვის, და (var.-)

ხორცი შეისხა (var. ხორცი შეისხნა) სულისაგან წმიდისა და მარიამისაგან ქალწულისა, უქცევლად (var. უქცევლად) განკაცნა და ჯვარს ეცვა ჩვენთვის (var.-) ქრისტე ღმერთი, სიკვდილითა სიკვდილი დასთრგუნა, და ერთი წმიდისა სამებისა, - თანა-დიდებულ არს მამისა და ყოვლად წმიდისა სულისა, გვაცხოვენ ჩვენ“ (ქართული საეკლესიო საგალობლები წმ. იოანე ოქროპირის წირვის წესისა, ქალთა და ვაჟთა გუნდისათვის ხმა-შეწყობილი, ზაქ.პ. ფ ა ლ ი ა შ ვ ი ლ ი ს მიერ, 1909, გვ.3-5. ასეთივე ტექსტი გვაქვს სადილის ჟამში (იხ. სასწავლო ჟამნი სოფლის დასაწყისს სასწავლებელთათვის, ქუთაისი, 1893, გვ.132; ჟამნის 1899 წლის გამოცემაში უმთავრესი ვარიანტული სხვაობაა „გვაცურთხენ“, ნაცვლად „გვაცხოვენ“-სი).

როგორც ვხედავთ, ტექსტის შუა ნაწილი თხრობითი ხასიათისაა („... თავს იღვა ჩვენისა ცხოვრებისათვის და ხორცი შეისხნა სულისაგან წმიდისა და მარიამისაგან ქალწულისა, უქცევლად განკაცნა და ჯვარს ეცვა ჩვენთვის ქრისტე ღმერთი, სიკვდილითა სიკვდილი დასთრგუნა, და ერთი წმიდისა სამებისა, თანა-დიდებულ არს მამისა და ყოვლად წმიდისა სულისა...“), დასაწყისი - „მხოლოდშობილი ძის“ დასახელებას წარმოადგენს („მხოლოდშობილი ძე და სიტყვა ღმრთისა, უკვდავი არსება...“), დაბოლოება კი - თხოვნას („გვაცხოვენ ჩვენ“), რითაც ისინი ტექსტის შუა ნაწილისაგან სრულიად მოწყვეტილნი არიან. ეს შეუსაბამობა თავის დროზე შეუნიშნავს კათალიკოს-პატრიარქს კალისტრატე ცინცაძეს და სიონის მგალობელთათვის შესწორებული ტექსტი გადაუცია (ამ ტექსტის მიხედვით სრულდება გალობა სიონის საპატრიარქო ტაძარში დღემდე): „მხოლოდშობილო ძეო და ღმრთისა სიტყვაო, უკვდაო არსებაო, რომელმან ჩვენისა ცხოვრებისათვის ხორცი შეისხნა სულისაგან წმიდისა და მარიამისაგან ქალწულისა, უქცევლად განკაცნა და ჯვარს ეცვა ჩვენთვის (ძველი ორთოგრაფიით: ჯუარს-ეცუ ჩუენთჳს), ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, და სიკვდილითა სიკვდილი დასთრგუნე, ერთო წმიდისა სამებისაო, მამისა და ყოვლადწმიდისა სულისა თანა დიდებულო, გვაცხოვენ ჩვენ“.

რედაქტირებულ ტექსტში ყველაფერი ნათლად გამოჩნდა. საგალობლის პირველი ნაწილი მიმართვა ყოფილა (ქრისტე მოხსენებულია „მხოლოდშობილ ძედ“, „სიტყვად ღმრთისა“, წმიდა სამების ერთ-ერთ ჰიპოსტასად და ა.შ.), მეორე ნაწილი კი - თხოვნა („გვაცხოვენ ჩვენ“), რაც სავსებით ლოგიკურია. სამწუხაროდ, კალისტრატე ცინცაძის მიერ რედაქტირებული ტექსტი ფართოდ ვერ გავრცელდა და უმეტესწილად „ჟამნიდან“ ამოღებულ ტექსტს ვისმენთ ეკლესიებში. სასურველია ამ შემთხვევაში ყველამ სიონის გუნდს მიბაძოს.

იმისათვის, რათა აშკარად გამოჩნდეს შესწორებული ტექსტის უპირატესობა, შედარებისათვის მოვიყვანთ ბერძნულ და სლავულ ტექსტებს:

ὁ μονογενῆς Ἰᾱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ,
ἀφ᾽ανάτος ὑπάρχων,
καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν,
σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου
καὶ ἀετπαρθένου Μαρίας,
ἀτρέπτως ἕνανθρωπήσας,

σταυρωθεὶς τε Χριστὲ ὁ Θεός,
 θανάτῳ θάνατον πατήσας,
 εἰς ἃν τῆς ἁγίας Τριάδος,
 συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ,
 καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, σῶσον ἡμᾶς.

Единородный Сыне и Слове Божий, Бессмертен сый, изволивый спасения нашего ради воплотиться от святыя богородицы и Приснодевы Марии, непреложно вочеловечивыйся, распныйся же Христе Боже, смертию смерть поправый, Един сый Святыя Троицы, Спрославляемый Отцу и Святому Духу, спаси нас.

2. „ცხრა ნეტარების“ გალობისას ბოლო მუხლის წინ („გიხაროდენ და მხიარულ იყვნით...“) გალობენ: „უფალო, შეგვიწყალებ“ (ზ.ფალიაშვილის კრებული, გვ.8).

არსებობს მოსაზრება, რომ რაკი მღვდელი შესვლის ლოცვას საიდუმლოდ ამბობს, ამ ლოცვის წინ სათქმელი „უფლისა მიმართ ვილოცოთ“ და „უფალო, შეგვიწყალებ“ ასევე საიდუმლოდ უნდა ითქვას, ხოლო მგალობელნი გალობდნენ მხოლოდ „მომიჭსენესა“ და მის დასდებლებსო (ასეთი აზრისაა, მაგალითად, მამა ზურაბ ანთაძე, შიო-მღვიმის მონასტრის წინამძღვარი მამა იოვანე და სხვ.). „მომიჭსენეთა“ დამთავრებისას, ჩვეულებრივ, ამბობენ „დიდება“-სა და „აწდა“-ს სათანადო მუხლებით (საუფლო დღესასწაულებზე „მომიჭსენეს“ ენაცვლება საგანგებო მუხლებით შედგენილი მესამე ანტიფონი); ამრიგად, „უფალო შეგვიწყალებ“-ის ადგილი აღარ რჩება. ვფიქრობთ, ასეთი გადაწყვეტა სწორი უნდა იყოს, თუმცა ამას რამდენადმე ეწინააღმდეგება იოვანე ოქროპირის ეამისწირვის ერთი ძველი ნუსხის მონაცემები (XII ს-ის სინური ხელნაწერი sin.89; გამოცემულია ა ნ დ რ ე ე ა კ ო ბ ი ს მიერ: Une version géorgienne inédite de la liturgie de saint Jean Chrysostome, Le museon, LXXVII, 1964, 65-119). მასში ვკითხულობთ:

„და აღიღონ „მომიჭსენე“ და თქუნენ ზედა-დასდებელნი და დიაკონმან აღიღოს სახარებაჲ და საცეცხური, მღვდელი უკანა შეუდგეს და მოვიდენ სამეუფოთა ბჭეთა.

დ ი ა კ ო ნ მ ა ნ: უფლისა მიმართ ვილოცოთ.

ე რ მ ა ნ : კვრიელეფსონ.

დ ი ა კ ო ნ მ ა ნ: „დიდებასა“ ზედა მიუპყრას მღვდელსა საკმეველი, მღვდელმან ჭუარი დასწეროს, დიაკონმან დაასხას და მღვდელმან ესე ლოცვაჲ შესლვისაჲ წართქუას...“

როგორც ვხედავთ, „უფალო შეგვიწყალებ“-ს („კვრიელეფსონ“) ერი წარმოთქვამს, და არა საიდუმლოდ მლოცველი მღვდელი თუ დიაკონი. გაურკვეველი მხოლოდ ისაა, თუ რომელ მუხლში უნდა მოხდეს მისი ჩართვა (გარეგნულად ისე ჩანს, თითქოს ყოველივე ეს „დიდების“ მუხლამდე უნდა მოხდეს). ამ წინააღმდეგობას ერთგვარად ხსნის თანამედროვე კონდაკი:

„ხოლო რაქამს მიიწიენენ „დიდებასა“ ზედა (იგულისხმება „მომიჭსენენისა“ და მისი დასდებლების ბოლოს სათქმელი „დიდების“ მუხლი-ე.კ.), მღვდელი და დიაკონი დადგებიან წინაშე წმიდისა ტრაპეზისა, და ჰყოფენ თაყვანის-ცემასა გ' გზის, და ესრეთ მიიღებს მღვდელი წმიდასა სახარებასა, მისცემს დიაკონსა და წარმოვლენ მარჯვენით კერძო უკანით ტრაპეზისა, და ესრეთ

გამოვლენ ჩრდილოეთით კერძო, წინა უძლოდეს მათ ლამპარნი, ჰყოფენ მცირესა გამოსლვასა, და ჩვეულებისაებრ დასდგებიან ადგილსა თვისსა, მოიდრეკენ ორნივე თავსა და დიაკონი იტყვის: „უფლისა მიმართ ვილოცოთ“ (კონდაკი, 1899, 126).

ამრიგად, აქ გამოსვლა მხოლოდ „დიდების“ მუხლზე იწყება და, ბუნებრივია, „დიდებისა“ და „აწდას“ მუხლების შემდეგაა ნაგულისხმევი „უფლისა მიმართ ვილოცოთ“.

ამგვარ გადაწყვეტასაც დიდი ნაკლი აქვს: საიდუმლო ლოცვა (კონდაკი, გვ. 126-127), წმიდა შესავლის კურთხევა და სახარების შემთხვევა ხანგრძლივ პაუზას წარმოშობს. ამრიგად, უფრო გამართლებული უნდა იყოს „მომიჯსენეთა“ და მის დასდებელთა შეუფერხებელი გალობა („დიდებისა“ და „აწდას“ მუხლების ჩათვლით), „უფალო, შეგვიწყალებ“ -ის გარეშე.

3. ჯერის ამალღების დღესასწაულზე „წმიდაო ღმერთოს“ წილ გალობენ: „რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელ-გვიღებდეს, და ქრისტე შეგვიმოსიეს, ალილუია“ (ზ.ფალიაშვილის კრებ., გვ.14). ეს სიტყვები აღებულია პავლე მოციქულის ეპისტოლედან: „რაოდენთა ქრისტეს მიმართ ნათელ-იღეთ, ქრისტე შეიმოსეთ“ (გალ.3,27). უფრო აღრინდელი რედაქციით: „რაოდენთა ნათელ-ვიღეთ ქრისტეს მიმართ, ქრისტე შევიმოსეთ“ (პავლენი, გამოსაცემად მოამზადეს ქეთევან ძოწენიძემ და კორნელი დანელიამ, 1974, 233).

რომელი რედაქციაც არ უნდა ავიღოთ, აზრი ნათელია; ვინც ქრისტეს მიმართ ნათელ-იღო, იგი ქრისტე-შემოსილია, ე.ი. ქრისტიანული სული აქვს მიღებულიო. რაც შეეხება ამ მუხლში „და“-ს ჩამატებას („... და ქრისტე შეგვიმოსიეს“), იგი ძალიან აბუნდოვნებს წინადადებას; იმდენად, რომ დასრულებულ აზრს არც გამოხატავს. ამიტომ გალობის დროს ეს „და“ კავშირი უსათუოდ უნდა ამოვიღოთ.

4. „მრწამსის“ გალობის დროს წარმოვთქვამთ: „... და ერთი უფალი იესო ქრისტე“...

„იესო“ - ესაა მაცხოვრის სახელის გვიანდელი ფორმა. ეს სახელი ქართულში თავდაპირველად „იესუ“-ს ფორმით შემოვიდა:

„... და უწოდა სახელი მისი იესუ“ (მათე 1,25).

„იესუ“ ხმოვანფუძიანი საკუთარი სახელია. არც ერო ბრუნვაში არ იცვლებოდა მისი ფუძე:

„ჰკითხა მას იესუ“ (მარკ.5,9).

„ამისთვის ჰსდევნიდეს ჰურიანი იგი იესუს“ (იოვანე 5,16).

„ესმა ჰეროდეს ჰამბავი იესუმისი“ (მათე 14,1).

„შემიწყალებ ჩუენ, იესუ, ძეო დავითისო“ (მათე 20,30).

„იესუ“ - ასეთი ფორმით მოიხსენებოდა უფლის სახელი არა მარტო საღმრთო წერილის ძველ თარგმანებში, არამედ სასულიერო მწერლობის სხვა ქმნილებებშიც. მაგალითების დასახელება უსასრულოდ შეიძლება.

მოგვიანებით, ძირითადად XVIII-XIX საუკუნიდან, „იესუ“-ს ნაცვლად დამკვიდრდა მისი ხალხური ფორმა - „იესო“. ვფიქრობთ, ეს იმის შედეგი იყო, რომ ამ დროიდან საზოგადოების დიდი ნაწილი სასულიერო მწიგნობრობას ჩამოსცილდა და უფლის სახელი მარტო წირვა-ლოცვა-აზელა ესმოდა. თანდათან ეს ხალხური ფორმა მწიგნობრულად იქცა და დღეისათვის თითქმის ყველგან, სადაც „იესუ“ უნდა ყოფილიყო, იწერება და წარმოითქმის „იესო“. ამ სახეცვლილებას შესაძლოა „უ“-ს დაწერილობის გრაფიკულმა თავისებურებამაც შეუწყო ხელი. როგორც ცნობილია.

ასომთავრული და ნუსხური დამწერლობა „უ“-ს წარმოგვიდგენს როგორც დიფთონგს: ოვ (შესაძლოა ბერძნული *OU*-ის ანალოგიით). ამ დიფთონგის მეორე წევრის დაკარგვით გვრჩება მარტო „ო“ (იესოჲიესო). ასეთ მოვლენას ადგილი ჰქონდა მრავალ შემთხვევაში. მაგალითად, სიტყვა „უფალი“ ქარაგმით ზოგჯერ იწერებოდა ასე: „ოი“. აქ პირველი ასო (ო) გაგებული იყო, როგორც ოვ დიფთონგის პირველი შემადგენელი, და არა როგორც „ო“ ასოთი გამოხატული ბგერა.

ერთი ენიდან მეორეზე სახელის გადატანისას დიდი ყურადღება ექცევა არა მარტო გამოთქმათა მაქსიმალურ იდენტურობას, არამედ ენის ფონემატურ თავისებურებებს, ლიტერატურულ ტრადიციებს და სხვ. ამდენად, გარკვეული თვალსაზრისით „იესო“-ს ფორმას უკვე მოპოვებული აქვს არსებობის უფლება, მაგრამ ვფიქრობთ, რომ უპირატესობა „იესო“ ფორმას უნდა მიეცეს.

ჭ ე რ ე რ თ ი, იგი უფრო ახლოა ბერძნულ *Ἰησους* -თან (რუსული „Иисус“ და სომხური „ჰისუს“ მიღებულია ბერძნული *Ἰ*-ს გვიანდელი გამოთქმის გათვალისწინებით. ლათინურ და თანამედროვე ევროპულ ენებზე კი გვაქვს: Jesus, Iesus. აქ ბერძნულ *Ἰ*-ს შეესაბამება e. ქართული ფორმაც არქაულ წაკითხვას უჭერს მხარს. ეს, შესაძლოა, უძველესი ებრაულ-ქრისტიანული ტრადიციის კვალი იყოს. როგორც ვარაუდობენ, მცხეთელ ებრაელთა შორის პირველ საუკუნეშივე უნდა ჩამოყალიბებულიყო ქრისტიანული თემი, მ ე ო რ ე, — ლიტერატურული ტრადიცია უფრო ძველი და ხანგრძლივი აქვს. მ ე ს ა მ ეყ, — თანამედროვე ღმრთისმეტყველთა შორის შეიმჩნევა ტენდენცია ამ სწორი ფორმის აღდგენისა.

5. ბერძნული *Ἰ* საკუთარი სახელების ქართულ ენაზე გადმოღებისას, ჩვეულებრივ, არქაული წაკითხვით გადმოდის: იესო (და არა „იისუ“), გაბრიელ (და არა „გავრიილ“), მიქაელ (და არა „მიხაილ“), ესაია (და არა „ისაია“) და ა.შ. იგივე ითქმის ებრაულიდან ბერძნულის საშუალებით შემოსულ „ამენ“-სა და „ალელუია“-ზე. როგორც ცნობილია, ბიზანტიურ პერიოდში ბერძნული *Ἰ*-ს წარმოთქმამ ტრანსფორმაცია განიცადა და „ი“-ს დაუახლოვდა (იხ.ნ.მახარაძე, ბიზანტიური ბერძნულის წარმოთქმის საკითხები, თბ., 1978წ.). ასე მივიღეთ „ამენ“-ის ნაცვლად „ამინ“, „ალელუია“-ს ნაცვლად „ალილუია“, მაგრამ ქართულმა ლიტერატურულმა ტრადიციამ გვიანობამდე შემოინახა სწორი გამოთქმები, დაახლ. XVIII ს-დან კი საბოლოოდ დამკვიდრდა „ამინ“ და „ალილუია“. ამ მოვლენას ალბათ ხელი შეუწყო რუსული სასულიერო მწერლობის გავლენამაც (ან, სხვანაირად, კულტურულ-ეკლესიურმა ექსპანსიამ).

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ საჭიროა აღდგეს ამ სიტყვების ძველებური დაწერილობა. ჭ ე რ ე რ თ ი, „ალილუია“ და „ამენ“ უფრო ახლოა სათანადო ებრაულ სიტყვებთან, ვიდრე მათი ახალბერძნული შესატყვისები (აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ყოველივე არქაულის ფანატიკურად დამცველ „სტარობრიადცებსაც“ კი გვიანდელი გამოთქმა აქვთ დაკანონებული. ეს აიხსნება იმით, რომ სლავურად საღმრთო წერილი გაცილებით გვიან ითარგმნა, და მასში აისახა *Ἰ*-ს წარმოთქმის თანადროული ფორმა), მ ე ო რ ე ც, „ალილუიასა“ და „ამენს“ მრავალსაუკუნოვანი ლიტერატურული ტრადიცია აქვს (ძველ ქართულ მწერლობაში ასეულობით შეგვიძლია დავასახელოთ თხზულებები, სადაც ეს ფორმები დასტურდება). მ ე ს ა მ ე ც, „ალილუია“ და „ამენ“ ფორმები დღესაც ცოცხალია საქართველოს ეთნოგრაფიულ სინამდვილეში. მაგალითად, სვანეთში „ამინ“-ს არავინ იტყვის. დალოცვის ბოლოს ამბობენ: „ამენ“. გურიაში გალობენ: „გვაცხოვნენ ჩვენ ძეო ღვთისაო... მგალობელნი შენნი, ალელუია“ (იხ. ქართული გალობა, იმერულ-გურული კილო, ჩაწერილი და ნოტებზე გადაღებული კ ა ხ ი რ ო ს ე ბ ა შ ვ ი ლ ი ს მიერ, თბ., 1968, გვ.17).

და ბოლოს, შეიძლება დავსვათ კითხვა: ხომ არ ჩაგვეთვლება „ამენისა“ და „აღელუშას“ აღდგენა კათოლიკური ევროპის მიზაძვად (ევროპულ ენებში, როგორც ცნობილია, სწორედ ასე გამოითქმის ეს სიტყვები)? ამის პასუხად შეგვიძლია მივუგოთ, რომ კათოლიციზმი, როგორც აღმსარებლობა, ჯერ ჩამოყალიბებული არ იყო, როცა ქართულად „ამენი“ და „აღელუშა“ იგალობებოდა, და ეს ტრადიცია დღემდე არაა შეწყვეტილი. ამრიგად, ჩვენ მხოლოდ სწორი წაკითხვის ტრადიციის აღდგენა გვსურს.

6. მღვდელმსახურის დალოცვაზე, - „მშვიდობა ყოველთა“, მგალობელნი მიუგებენ: „და სულისაცა შენისა თანა“. ბერძნულში გვაქვს: *Καὶ μετὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου*, სლავურში - *и духови твоєму*. ამ შემთხვევაში *Καὶ* და *и* „და“ კავშირს კი არ გამოხატავენ, არამედ ასრულებენ იმავე ფუნქციას, რასაც ქართული - ც(ა) ნაწილაკი („სულისა-ცა“). ამიტომ ქართულად „და“-ს ჩამატება უადგილოა. ძველ ქართულ ხელნაწერებში ეს ფრაზა სხვადასხვანაირადაა წარმოდგენილი, მაგრამ ქარბობს ისეთი ფორმები, სადაც „და“ გამოტოვებულია (იხ. XII ს. ხელნაწერი Sin.89, 7 r etc. შდრ. ა. ჟაკობის მიერ გამოცემული „იოვანე ოქროპირის წიგნის“ ქართული ტექსტი, ჟურნ. Le muséeon, N,77, 1964, PP. 94, 104, 113; K. Кекелидзе, Древнегрузинский Архиепиратикон, Тифлис, 1912, 81).

ამრიგად, სასურველი იქნება დადგინდეს სწორი ფორმა: „სულისაცა შენისა თანა“.

„და“-ს უადგილო ჩამატება გვხვდება მწუხრის ერთ საგალობელშიც, რომელსაც ვიწყებთ ასე: „და ღირს მყუენ ჩუენ“... (შდრ. ჟამნი, 1899, 150). ეს საგალობელიც „და“-ს გარეშე უნდა იწყებოდეს: „ღირს-მყუენ ჩუენ“...

7. „ღირს არსი“ ყველასათვის ცნობილი საგალობელია (ზ. ფალიაშვილის კრებ., გვ. 36-38), მაგრამ რატომღაც ყურადღების გარეშე დარჩა ის ფაქტი, რომ იგი ბერძნული საგალობლის თავისუფალ თარგმანს წარმოადგენს და დედნის ზოგიერთი ნიუანსი მასში დაკარგულია. მხედველობაში გვაქვს საგალობლის პირველი ნაწილი: „ღირს არს ჭეშმარიტად, რაჟთა გადიდებდეთ შენ, ღმრთისმშობელო, რომელი მარადის სანატრელ იქმენ ყოვლად უბიწოდ და დედად ღმრთისა ჩუენისა“.

ბერძნულად გვაქვს:

*Ἄξιόν ἔστιν, ὡς ἀληθῶς, μακαρίζειν σε τὴν
θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον καὶ μητέρα τοῦ θεοῦ
ἡμῶν.*

საგალობლის ქართული ვერსიის დასაწყისი ჩვენ ასე გვესმის: „ჭეშმარიტად (ნამდვილად) ღირსეული საქმეა, რათა გადიდებდეთ შენ, ღმრთისმშობელო“...

გაგრძელება კი რამდენადმე ბუნდოვანია: „რომელი მარადის სანატრელ იქმენ ყოვლად უბიწოდ და დედად ღმრთისა ჩუენისა“. თუ ღმრთისმშობელს ვნატრით, როგორც „ყოვლად უბიწოს“ და „დედას ღმრთისა ჩუენისას“, მაშინ უნდა გვეთქვა: „რომელი მარადის სანატრელ იქმენ, ვითარცა ყოვლად უბიწო, და დედა ღმრთისა ჩუენისაჲ“. ხოლო თუ ცალ-ცალკე გვინდოდა აღგვენიშნა ღმრთისმშობლის სანატრელობა, უბიწოება და ღმრთის დედობის პატივი, ალბათ ასე აჯობებდა: „რომელი იქმენ მარადის სანატრელ, ყოვლად უბიწო და დედა ღმრთისა ჩუენისაჲ“. არსებული ქართული ვერსია კი არც პირველ, არც მეორე თვალსაზრისს უჭერს მხარს თავისი ბუნდოვნობის

გამო. გარდა ამისა, ქართულ საგალობელში „ქეშმარიტად“ ითქმის იმის შესახებ, რომ ღირსეული საქმეა ღმრთისმშობლის დიდებისმეტყველება, ჩვენი აზრით კი, რამდენადმე სხვა აზრია ჩაქსოვილი ბერძნულ ტექსტში: „ღირს არს, რამეთუ ქეშმარიტად გადიდებდეთ შენ, ღმრთისმშობელო, (ვითარცა) მარადის სანატრელსა, ყოვლად უბიწოსა და დედასა ღმრთისა ჩუენისასა“. ე.ი. „ქეშმარიტად“ ამ შემთხვევაში მიუთითებს არა იმას, რომ ნამდვილად ღირსეული საქმეა ღმრთისმშობლის დიდებისმეტყველება, არამედ ღმრთისმშობლის კ ე შ მ ა რ ი ტ (სწორ, მართალ) დიდებისმეტყველებას; ამრიგად, საგალობლის აზრი ასეთი გამოდის: ღირსეული საქმეა ის, რომ ქეშმარიტად (სწორად, სიმართლით) ვადიდებდით ღმრთისმშობელს...

საგალობლის ასეთი გაგება რომ სწორია, ადასტურებს მომდევნო ფრაზა: „(ვითარცა) მარადის სანატრელსა, ყოვლად უბიწოსა და დედასა ღმრთისა ჩუენისასა“. მაშასადამე, ღმრთისმშობლის ქეშმარიტი (სწორი, მართალი) დიდება გულისხმობს მის აღიარებას „მარადის სანატრელად“, „ყოვლად უბიწოდ“, „ღმრთის დედად“.

საგალობლის მეორე ნახევარში გრძელდება ღმრთისმშობლის ეპითეტების ჩამოთვლა და ამით ხაზი ესმება ისევ იმას, თუ როგორია ღმრთისმშობლის ქეშმარიტი (მართალი) დიდებისმეტყველება: „უპატიოსნესსა ქერაბინთასა, და აღმატებით უზესთაესსა სერაბინთასა, განუხრწნელად მშობელსა სიტყვისა ღმრთისასა, მხოლოსა ღმრთისმშობელსა გალობით გადიდებთ“.

„მხოლოსა ღმრთისმშობელსა“ ბერძნულში ასეა: τῆν ὄντως θεοτόκον (ღმრთისმშობლად მყოფს); ბოლო სიტყვა კი (θεμεταλυσμεν) ითარგმნება ასე: „გადიდებთ“ (და არა „ვადიდებდეთ“). „ვადიდებდეთ“ შესაძლებელია მომდინარეობდეს ბერძნულიდანაც: μεγαλυναμεν, თუკი თავდაპირველად ასე იყო ტექსტი. როგორც ვიცით, შემაერთებული ხმოვნის α-ს ნაცვლად ο-ის ჩასმით ზმნის კავშირებითი კილოს ფორმა თხრობითით იცვლება.

ამრიგად, „ღირს არს“-ის ტექსტი, ჩვენი აზრით, საჭიროებს შემდეგნაირ დაზუსტებას: „ღირს არს, რამეთუ ქეშმარიტად გადიდებდეთ შენ, ღმრთისმშობელო, (ვითარცა) მარადის სანატრელსა, ყოვლად უბიწოსა და დედასა ღმრთისა ჩუენისასა. უპატიოსნესსა ქერაბინთასა და აღმატებით უზესთაესსა სერაბინთასა, განუხრწნელად მშობელსა სიტყუსა ღმრთისასა, რომელი ღმრთისმშობელ ხარ, გალობით გადიდებთ“.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ უმარცვლო „უ“ (ისეთ სიტყვებში, როგორცაა: „ჩუენი“, „სიყუარული“, „გულარძნილი“, „ტყუე“ და სხვ.) გალობისას ითქმის, როგორც „ვ“; მ-ს ცალკე მარცვალი არ გააჩნია, ხოლო „ვ“ მარცვლიანია და გამოითქმის, როგორც „ვი“.

8. „კურთხეულ არს“ შეტანილია კ ა ხ ი რ ო ს ე ბ ა შ ვ ი ლ ი ს კ რ ე ბ უ ლ შ ი (ქართული გალობა, 1968, გვ.3-4); არც ამ საგალობელს, არც სხვა დანარჩენს აღნიშნულ კრებულში არ ახლავს ლიტურგიკული მითითება, რაც მის გამოყენებას ზღუდავს. ამიტომ ქვემოთ ტექსტების შესწორებასთან ერთად მივუთითებთ მათ ადგილს ღმრთისმსახურებაში.

„კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისათა, გვიკურთხეთ ჩვენ(ს) სახელითა უფლისათა, ღმერთი უფალი და გამოგვიჩნდა ჩვენ“.

ესაა ბზობის ლიტურგიაზე „შესლვად“ სათქმელი ფსალმუნი (ფს.117, 26-27), რომელიც სხვადასხვა ვარიანტით გვხვდება:

„კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისაჲთა; გუაკურთხენინ ჩუენ სახლმან უფლის-სამან, ღმერთი უფალი და გამოგვჩნდა ჩუენ“ (ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, გამოსცა მზექალა შანიძემ, 1960, 327; „ა“ რედაქცია).

“... გაკურთხენინ თქუენ სახლმან... (var. სახელმან) უფლისამან“ (იქვე, „ბ“ რედ.).

„გაკურთხენით თქუენ სახლით უფლისაჲთ“... (იქვე, „გ“ რედ.).

“... გაკურთხენით თქუენ სახელითა უფლისაჲთა“... (მცხეთური ხელნაწერი 1983,251).

“... იკურთხენით თქუენ სახელითა უფლისათა“ (სალმრთო სამოციქულო, თბ.,1899,380).

ბერძნულში გვაქვს „სახლი“ და არა „სახელი“: *ἐπιλογίζασθε ὑμᾶς ἐν ὀνόματι κυρίου* (ჩვენ გაკურთხევთ თქვენ უფლის სახლიდან; Wir segnen euch, die ihr vom Hause des Herrn seid). ასევეა, როგორც ჩანს, ებრაულშიც (იხ.ბიბლია, საქართველოს საპატრიარქოს გამოცემა, 1989, 551).

გურულ საგალობელში დადასტურებული „გვიკურთხეთ ჩვენ“ (უფრო ზუსტად: „გვი-კუ-ურ-თხე-უ-ე-მ-ეთ“) არ ემთხვევა არც ერთ ზემოაღნიშნულ ვარიანტს. ვფიქრობთ, იგი უნდა შევც-კალოთ მასთან ყველაზე ახლო მდგომი ვარიანტით:

„იკურთხენით თქუენ სახლითა უფლისაჲთა“.

9. „მოვედით და ვსვათ“ (იმავე კრებულში, გვ.10), არის აღდგომის ცისკრის III გალობის ძლისპირი. ტექსტში შესასწორებელია „ნაშოვანქმნილი“ (უნდა იყოს: „ნიშოვანქმნილი“. იხ.მცირე ზატყი, თფილისი.1882,27).

10. კ.როსებაშვილის კრებულის 13-ე გვერდზე წერია მირქმის მე-9 გალობის ჩასართავი: „ღმრთისმშობლო ქალწულო, სასოებაო ქრისტიანეთაო“... (შდრ.სადღესასწაულო, 1865,848), მომდევნო გვერდებზე კი (14-15) - ამავე გალობის ძლისპირი: „წერილთა მიერ სჯულისათა“ (არასწორად წერია: „წერილითა“). ამ ძლისპირის შესახებ იხ.ჩვენი წერილი „მირქმის საგალობლის ერთი სახის გაგებისათვის“ („ჯვარი ვაზისა“ №2, 1990წ.).

11. იმავე კრებულის მე-15-17 გვერდებზე არის მწუხრის საგალობელი „აწ განუტევე“, რომელიც სვიმონ ღმრთისმშობლის სიტყვებს გადმოგვცემს (ლუკა, 2,29-32). საგალობელთა კრებულში ეს სიტყვები დამახინჯებულია და იგი უსათუოდ სახარების მიხედვით უნდა გასწორდეს.

12. წმიდა ბარბარეს ტროპარშიც (გვ.20) რამდენიმე სიტყვა დამახინჯებულია. უნდა იყოს ასე: „ბარბარეს წმიდასა პატრის-ვეცემდეთ, რამეთუ მტერისა საფრჯენი შემუსრნა, და ვითარცა სირი, განერა მახისაგან, შეწვენითა და საჭურველითა პატრონისა ჭუარისათა“ (შდრ.ქამნი, 1899, 299-300).

13. „შენ გიგალობთ“ (გვ.24-26) ექპარისტის საგალობელია. ბოლო ფრაზა დამახინჯებულია: „... და გევედრებით, ჩვენთა ჩვენო“. უნდა იყოს: „... და გევედრებით, შენ, ღმერთო ჩუენო“ (კონდაკი, 1899, 165).

14. „შენდამი იხარებს“ (გვ.31-34) იგალობება ბასილი დიდის წირვაზე (კონდაკი, 1899, 243). საგალობელში რამდენიმე სიტყვა შეცდომით წერია: „მიმადლებული“ (უნდა იყოს: „მიმადლებულო“), „ჰეი“ (უნდა იყოს: „ჰყო“) და სხვ. (შდრ.კონდაკის ტექსტს).

დასასრულ, გვინდა შევხვით ქართული სამუსიკო ფოლკლორის ორ მშვენიერს, რომელთაგან პირველი „წმიდა დედოფლის საგალობლის“ სახელითაა ცნობილი, მეორე კი იწყება სიტყვებით: „უამთა და წელთა“

„წმიდა დედოფლის საგალობელი“, როგორც ვარაუდობენ, თამარ მეფისადმი მიძღვნილი: „გიხაროდენ შენ, წმიდაო დედოფალო, დედათა დიდებო, ქალწულთა თვალო, რამეთუ მეტყველებად ვერ შემძლებელ ვართ ღირსად ქებასა შობისა შენისასა; ამისთვის სარწმუნოებით გადიდებთ შენ, საქართველოს დედოფალო“.

თამარ მეფის „წმიდა დედოფლად“, თუნდაც „დედათა დიდებად“ მოხსენება გასაკვირი არაა; არც ჰიმნოგრაფის თავმდაბლობაა გასაკვირი, როდესაც ამბობს: „მეტყველებად ვერ შემძლებელ ვართ ღირსად ქებასა შობისა შენისასა“-ო, მაგრამ ის კი გაუგებარია, რატომაა იგი „ქალწულთა თვალი“, თამარ მეფე ქალწულად ხომ არ აღსრულებულა.

ამ ეკვმა გვაიძულა მოგვეძებნა აღნიშნული საგალობლის არქეტიპი ჩვენს ლიტურგიკულ-ჰიმნოგრაფიულ კრებულებში. აღმოჩნდა, რომ იგი ყოფილა სულთმოფენობის „ღირსსარისი“ მაგიერი, ანუ IX საუკუნის ძლისპირი (იხ. ტრიოდონი ზატიკი, 1850, 342). ამრიგად, გაიკვია, რომ „წმიდა დედოფლის საგალობელი“ ღმრთისმშობლისადმი მიძღვნილი ყოფილა (როგორც ვიცით, „ღირს არსიც“ და მისი ყოველი მაგიერიც ღმრთისმშობელს ეძღვნება); „ქალწულთა თვალიც“ მხოლოდ ყოვლადწმიდა ქალწული ღმრთისმშობელი შეიძლება იყოს. მაგლობლებს რატომღაც ბოლოში დაუმატებიათ სიტყვები: „საქართველოს დედოფალო“, რაც სრულიად არ შეესაბამება ძლისპირის დანარჩენ ტექსტს, და რამაც წარმოშვა მცდარი ვარაუდი, თითქოს იგი თამარისადმი მიძღვნილი.

„უამთა და წელთა“ შესასრულებლად საკმაოდ ძნელია. ამიტომ იგი მხოლოდ აკადემიური ანსამბლების რეპერტუარში შედის („რუსთავი“, თბილისის სიონის ვაჟთა გუნდი და სხვა; ჩაწერილია ფირფიტებზეც. იხ. გაზ. „მადლი“, 1990წ. 6). რაც შეეხება სიტყვებს, მეტად დამახინჯებულია. როგორც ჩანს, ამგვარად ახსოვდათ იგი ძველ მაგლობლებს:

„უამთა და წელთა ხელმწიფებითა ერთმთავრობისა შემოქმედო უფალო, საქმე მოვნელო(!) დიდებულო, ქებულო, ერთა სათაყვანისცემულო, აცხოვნე ქმნილნი შენნი, არცა მოწვენილი დასაბამსა მოსულისა უამისა მოქცევისასა“ (დ. დონაძე, ო. ჩიჭავაძე, გ. ჩხიკვაძე, ქართული მუსიკის ისტორია, წიგნი 1, 1990, 31).

ამის მსგავსი ტექსტი არ შეგვხვედრია არც ერთ ნაბეჭდ კრებულში. იგი შემთხვევით ვნახეთ A85 ეტრატის ხელნაწერში (იხ. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის კოლექციისა, ტ. I, ელ. მეტრეველის რედაქციით, 1973, 282). მასში 51r-დან 52v-მდე წერია „გალობანი სახელსა ზედა ყოველთა წმიდათასა, რომელთა წსენებასა აღვასრულებთ წელიწადსა შინა“. პირველი გალობის ძლისპირი ასეთია:

„უამთა და წელთა ჯელმწიფებითა ღმერთმთავრობითითა მოქმედო უფალო, სამგუამოვნებით დიდებულო, ხოლო ერთ-არსად თაყუანისცემულო, გუაცხოვნენ ქმნილნი შენნი, აწცა მოწვენილნი დასაბამსა მოსრულისა უამის მოქცევისასა“.

აშკარაა, სწორედ ეს ძლისპირი მოღწეულა ჩვენამდე ხალხური გალობით, თუმცა ზოგიერთი სიტყვა ძლიერ დამახინჯებულია („სამგუამოვნების“ ნაცვლად - „საქმე მოვნელო“, „ერთ-არსად თაყუანისცემულის“ ნაცვლად - „ერთა სათაყანისცემულო“ და ა.შ.).

„უამთა და წელთა“ — წმ. სამების სადიდებელი ძლისპირია. ღმერთი სამგუამოვნებითაა დიდებული (ვამბობთ: „დიდება მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა“), ხოლო ერთ-არსად თაყვანისცემული (როგორც ერთი ღმერთი).

წმ. სამების „ღმერთმთავრობა“ სხვაგანაც გვხვდება: „სამება ვარ, სრული, განუყოფელი, განყოფილი პირებითა და ერთობა ვარ მე ბუნებით შეყოფილი, — ჳმობს მამა და ძე და სული ღმერთმთავარი“ (ანდრეა კრეტელის „დიდი კანონის“ მე-6 გალობის „დიდების“ მუხლი. იხ. ტრიოდონი, რომელ არს სამ-საგალობელი, ტფ., 1901, 104).

ღმერთი რომ „უამთა და წელთა მოქმედია“ თავისი „ქელმწიფებით“, ნათქვამია ინდიკტიონის (1 სექტემბრის) ტროპარშიც: „ყოვლისა დაბადებულისა შემოქმედო, უამთა და წელთათჳსითა ქელმწიფებითა და მსხმელო, აკურთხე გვრგვნი ამის წელიწდისა სიტკბოებითა შენითა, უფალო, და დაიცვენ მეფე და სამწყსო შენი, რომელნი გვედრებიან ღმრთისმშობელისა მიერ დიდისაებრ წყალობისა შენისა“ (სადღესასწაულო, 1865, 5). ჩვენთვის საინტერესო გამოთქმა ნასესხებია, როგორც ჩანს, უფლის სიტყვიდან: „ხოლო მან ჰრქუათ: არა თქუენი არს ცნობა უამთა და წელთა, რომელნი იგი მამამან და მსხმნათჳსითა ქელმწიფებითა“ (საქმე მოციქულთა 1, 7).

სასურველია, ძლისპირის („უამთა და წელთა“-ს) ხელახალი შესრულებისას მგალობლებმა ისარგებლონ დაზუსტებული ტექსტით. იგივე ითქმის სხვა ზემოთ მოყვანილ საგალობლებზეც. ყოველი საგალობლის ტექსტის დაზუსტება აუცილებელია, რათა ღმერთს „ვუგალობდეთ მეცნიერებით“, ამენ.

რწეული ბიბლიური თქმულებების, წმიდა მამათა მოწმობების, მოკლე საეკლესიო-ისტორიული და წმიდანთა ცხოვრების ამსახველი მოთხრობების, „ერცული ქრისტიანული კატეხიზმოს“ I ნაწილში მოთავსებული სხვადასხვა სასულიერო შინაარსის სტატიების

სისტემატური კრებული¹

და ვინც იწამებს და ნათელს იღებს, ცხონდეს,
ვინც არა და განიკითხება
(მარკ. XVI, 16).
ნუ შეძრწუნდება თქვენი გული;
გწამდეთ ღმერთი და მიწამეთ მე
(იოანე XIV.1).

წინასიტყვაობა²

წინამდებარე წიგნის - „ქრისტიანული სარწმუნოების, სასოებისა და სიყვარულის გაკვეთილები და ნიმუშები“ - მიზანია, დაეხმაროს:

- 1 ს.-პეტერბურგი, 1900წ. შეადგინა მოსკოვის ტრიფონის ეკლესიის მსახურმა გრიგოლ დიაჩენკომ.
- 2 წმ. მამათა ქმნილებებს მორწმუნე მკითხველისათვის დიდი სარგებლობა მოაქვს. მაგრამ ისინი იმდენად მრავალრიცხოვანი და ნაირგვარია, რომ სარწმუნოების ჰეშმარიტების შესწავლა მათ მიხედვით შეუძლია ღვთისმეტყველების მეცნიერებათა შესწავლაზე თავგადადებულ მკითხველს. საერთოდ, უფრო მოხერხებულია, სარწმუნოების შესწავლისათვის არის მამათა ქმნილებებიდან ამონაწერის გაცნობა; იხ. წიგნი „Изложение христ. учения православных католических церкви“. С.-Петербургъ, 1869 г. стр. 4-5.

ქრისტიანული სარწმუნოების გაკვეთილები და ნიშნები

1. საღმრთო სჯულის მასწავლებლებს, მართლმადიდებლური კატეხიზმოს სწავლებაში;
2. ღვთისმეტყველების მქადაგებელთ, როგორც კატეხიზიტური მოძღვრებისა და მრევლთან ქრისტიანულ სარწმუნოებასა და ზნეობაზე სასაუბროდ. ასევე, ყველა სახის საეკლესიო ქადაგების, მოძღვრების, საუბრის მომზადებაში;

3. მოზობებს და მასწავლებლებს მოზარდთა რელიგიურად და ზნეობრივად გაწვრთნაში;
რამდენიმე სიტყვა ჩვენი სახელმძღვანელოს ზემოთ ჩამოთვლილ დანიშნულებებზე:

1. მართლმადიდებლურ კატეხიზმოს, რომელიც ისწავლება დაწყებით და საშუალო სასწავლებლებში, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მართლმადიდებელი ყმაწვილების აღსაზრდელად. ამ საგნის უკეთ შესწავლისათვის საჭიროა უფრო სრულყოფილი სახელმძღვანელოს შედგენა.

ლიტერატურაში, ისტორიაში, გეოგრაფიასა და ბუნებისმეტყველებაში, ასევე, სხვა საგნებში დიდი ხანია აქვთ შესანიშნავი სახელმძღვანელოები, სხვადასხვა ქრესტომათიები. ნუთუ ქრისტიანული სარწმუნოებისა და ზნეობის სწავლებას უფრო ნაკლები მნიშვნელობა ენიჭება, ვიდრე „გარეშე მეცნიერებებს“, რომელიც მხოლოდ დროებით ცხოვრებაზე მოგვითხრობენ?

დაბეჯითებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ რელიგიურ მოძღვრებათა შესასწავლად აუცილებელია კატეხიზტური ქრესტომათია, რომელშიც შევიდოდა:

ა) ღვთისმეტყველების ყველა უმთავრესი და უცხადესი გამონათქვამი, რწმენისა და ზნეობის უფრო ღრმად, მრავალმხრივად დასაბუთებული კეშმარტება.

ბ) ამონაწერები მართლმადიდებელი ეკლესიის სიმბოლური წიგნებიდან, რომლებიც უფრო თანამიმდევრულად და ცხადად გადმოსცემენ მოძღვრებას, მოკლე ადგილი რომ ეთმობა სასწავლო კატეხიზისში.

გ) წმიდა მამათა მოწმობები, რომლებიც ყოველთვის დასაბუთებულად, დამრიგებლურად, ავტორიტეტულად და შეუცდომლად არკვევენ სარწმუნოების ამა თუ იმ დოგმატს ან ქრისტიანული ცხოვრებისა და შემოქმედების ამა თუ იმ წესს.

დ) მცირე საეკლესიო-ისტორიული მოთხრობები წმიდა მოწამეებზე, ქრისტიან მოღვაწეებზე, წმიდა მამებზე და ეკლესიის მოძღვრებზე, რომლებმაც თავიანთი ცხოვრებით დაამტკიცეს ქრისტიანობისადმი თავდადება და დაგვიტოვეს ღრმად დამრიგებლური და ქრისტიანული სარწმუნოებისა და ღვთისმოსაობის მისაბაძი და თვალსაჩინო მაგალითები.

ე) სტატიები, სადაც ახსნილია კატეხიზისში მოყვანილი შედარებით რთული ტექსტები, იმისდა მიხედვით, თუ როგორ აქვთ გაგებული ისინი წმ. მამებსა და ეკლესიის მოძღვრებს.

ვ) სტატიები, რომლებშიც, რამდენადაც შესაძლებელია, ნათლად და მკაფიოდ არის განმარტებული ის დოგმატური და ზნეობის შემსწავლელი კეშმარტება, რომელიც რამდენიმე სიტყვით გადმოიცემა კატეხიზისში.

ზ) და ბოლოს, სტატიები, რომლებშიც მოკლედ, დასაბუთებულად, ზომიერად (ისე, რომ ჩავეშვათ რელიგიის არასწორი სწავლებისა და მავნე ზნეობრივი შეცდომების კრიტიკის მორევში) უარყოფილია ურწმუნოთა თავდასხმები დოგმატურ და ზნეობის ამხსნელ კეშმარტებაზე.

გვჯერა, რომ მხოლოდ ასეთი კრებულის მეშვეობითაა შესაძლებელი კატეხიზისის სრულყოფილად სწავლება, მკითხველის ცნობიერებაში ქრისტიანული სარწმუნოებისა და ზნეობის კეშმარტების საფუძვლიანად დამკვიდრება, მკითხველის განწყობა სიყვარულით სიწმინდისა და

ზეციურობისადმი სიძულვილით - დანაშაულისა და ამქვეყნიური ამაოების მიმართ, მიბაძვა იმ ქრისტიანი წმიდანებისადმი, რომლებმაც თავიანთი ცხოვრებითა და შემოქმედებით დაგვიტოვეს ქრისტიანული ზნეობისა და სათნოების თვალსაჩინო მაგალითები. მათ დაიცვეს რელიგია ცრურწმენის, ერეტიკოსთა, ცრუმოდვართა, „რასკოლნიკების“, სექტანტების, რაციონალისტთა და ურწმუნოთა შეცდომებისაგან.

კატეხიზისი, ანუ საღვთო სჯულის ფილოსოფიური კურსი, რომელიც ხელს უწყობს რწმენის ჩანერგვას ადამიანში, აბათილებს ურწმუნოთა ექვემს. მას მოაქვს უდიდესი სიკეთე მკითხველთათვის, რათა ღრმად ჩაწვდნენ რელიგიისა და ზნეობის არსს.

ღვთის სჯულის ზოგიერთი მასწავლებელი უარყოფს კატეხიზმოს სწავლებას. ისინი სახელმძღვანელოს სიტყვებით მოკლე განმარტებებს იძლევიან. სწავლების ცუდი მეთოდი, კატეხიზისის უცოდინარობა, რომელიც გამოწვეულია მისი ღრმა შინაარსის უსუსური ახსნით, ჰბადებს მოწყენილობას და გულგრილობას ამ მეტად მნიშვნელოვანი საგნის სწავლებისას. აგრეთვე, გულგრილობა რწმენის საკითხებისადმი, შემაშფოთებელი სულიერი მდგომარეობა, რომელიც ხშირად ურწმუნოებაზე უარესია - ნაყოფია კატეხიზისის ამდაგვარი სწავლებისა.

აქ არ შეგვიძლია არ ვახსენოთ ჩვენი მხცოვანი იერარქის, უწმიდესის, ხარკოვის არქი-ეპისკოპოსის ამბროსის სიტყვები, წარმოთქმული 1881 წლის 5 თებერვალს ს.-პეტერბურგში, „ღვთისმშობლის წმიდა ძმობის“ შეკრებაზე: „ჩვენ ვერ დავიჩივლებთ, რომ სკოლებში ქრისტიანულ სწავლებას, ანუ ღვთის სჯულს, ნაკლები ყურადღება ექცევა. ჩვენ ამ საგნის ვრცელი პროგრამები გვაქვს შედგენილი. გამოცემულია სხვადასხვა სახელმძღვანელოები, დაწესებულია მკაცრი გამოცდები, მაგრამ მიუხედავად ამისა, არ ჩანს რწმენის ჭეოვანი გავლენა განათლებაზე, იმატა ურწმუნოებამ. რამ გამოიწვია ეს? ჯერ ერთი, იმან, რომ ჩვენ ზედმეტად მოვინდომეთ, ჩაგვემწყვდია ქრისტეს მოძღვრება სასკოლო ფორმულებში და გადაგვექცია იგი ზეპირობის საგნად. მეორე, იმან, რომ რეპეტიციებისა (რომელსაც თან სდევს დაბალი ნიშნებით მუქარა) და გამოცდების მიზეზით დრო აღარ რჩება გააზრებული წაკითხვისა, აგრეთვე, იმანაც, რომ ჩვენ ვერ ვაძინებთ მწყურვალთ (ესაია V,1) და არ ვავსებთ მათ ქრისტეს სულითა და ძალით; მაღლიანი შეგონებებით, წმიდა მამათა და მოძღვართა რჩევა-დარიგებებით. იმან, რომ არ ვაზიარებთ მათ ქრისტიანობისადმი თავდადებულთა ნათელ სამყაროს, უგულვებელყოფთ ქრისტიანი ბავშვების რწმენითა და ღვთისმოსავი სულით აღზრდისათვის აუცილებელ პირობებს.

ზემოთ თქმულს დავემატებთ შემდეგს: დაკვირვება და პედაგოგიური გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ, რაც უფრო თვალსაჩინო და ცოცხალია კატეხიზისის სწავლება, რაც უფრო მეტად მოქმედებს იგი სულიერ მდგომარეობაზე, მით უკეთესია საქმისათვის. ღმერთი ჩვენი პირველი, ქრისტე, თავისი მოძღვრების თვალსაჩინოებისათვის ხშირად იყენებს მაგალითებს, მსგავსებებს, იგავებსა და შედარებებს. ყველა ქეშმარიტი სულის მწყემსი უნდა მიჰყვეს თავისი უპირველესი მწყემსის მაგალითს. ასე რომ, ქრისტიანული სარწმუნოების ამა თუ იმ დოგმის, ღვთისმოსაობის ამა თუ იმ წესის გადმოცემისას მან უნდა მოიყვანოს სულიერი ძალითა და ცხოვრებით აღსავსე, მსმენელზე შეუდარებელი გავლენის მქონე ადგილები ღვთისმეტყველების საგანძურადან, რომლებიც ბევრად სჯობს გრძელი და მაღალფარდოვანი სიტყვებით შემკულ სტიქიური ხასიათის ყბედობას. ამას უნდა მოჰყვეს მაგალითები წმიდანთა ცხოვრებიდან. მაგალითები, რომლებიც თავისი სიწრფელით მისაწვდომი იქნება ყველაზე მოუმზადებელი მსმენელისათვის, შეიგარძნობს მისი გული და დაუტოვებს

წარუშლელ კვალს. და ბოლოს, თუკი მოძღვარს რჩება დრო და შესაძლებლობა, გააცნოს მსმენელს იმ სტატიის შინაარსი, რომელიც უფრო ღრმად და მრავალმხრივად ხსნის კატეხიზისის სწავლებას.

უეკველია, რომ ბოლოსდაბოლოს შეგვექმნება ნათელი, თვალსაჩინო წარმოდგენა რელიგიისადმი, რომელიც შემდგომში განამტკიცებს რწმენის ქეშმარიტებას.

ვფიქრობთ, უმჯობესია, სულიერი მარცვალი ნელა, მაგრამ ნაყოფიერად ვთესოთ, ვიდრე ჩქარა და ზედაპირულად, შედეგის მიუღწევლად.

საკამათო არაა, რომ ქრისტიანული რწმენისა და ზნეობის ქეშმარიტების საფუძვლიან სწავლებას სჭირდება ჭეროვანი დამხმარე წიგნი. მაგალითად, სოფლის მასწავლებელს, რომც ჰქონდეს ყველა აუცილებელი სახელმძღვანელო, საკმარისი არ იქნება. მისთვის საჭიროა დრო დოგმატური ან ზნეობრივი ქეშმარიტების გამოსაკვლევად, მან უნდა იპოვოს, შეარჩიოს და დააღაგოს აუცილებელი მასალა გარკვეული წესის მიხედვით, შემდეგ ასწავლოს სკოლაში, ანდა გამოიყენოს ქადაგებისას.

ჩვენი მიზანია, ყოველმხრივ სრულყოფილი გავხადოთ კატეხიზისის შემსწავლელი სახელმძღვანელო. ამ მეტად პასუხსაგები მოვალეობის შესასრულებლად ვსარგებლობდით 1990 წელს უწმინდესი სინოდის მიერ შედგენილი კატეხიზისისტული ქადაგების განსაზღვრებით. ვცდილობდით, უდიდესი სიზუსტით და პასუხისმგებლობით შეგვედგინა სახელმძღვანელო.

ეკლესიის მოძღვარმა ღვთისმეტყველების ქადაგების დროს თავისი შეგონებები და საუბრები უნდა დაადასტუროს წმ. წერილიდან და წმიდა მამათა მოწმობებიდან მოყვანილი ეპიზოდებით და ღვთისმოსაობის ნიმუშებით. ამასთან ერთად, მოკლედ უნდა მოიხსენიოს ცრუ მოძღვრებები და თვითნება მასწავლებლებიც. მრევლთან საუბარი, განმტკიცებული ღვთისმეტყველების ქეშმარიტებით, წმ. მამათა ქადაგებითა და ღვთისმოსაობის ნიმუშებით, ყველა მორწმუნისათვის დამაჯერებელი, აუცილებელი და მისაწვდომია, ვიდრე ზოგადი, მშრალი, განყენებული მსჯელობა.

სოფლის მოძღვართათვის სასურველი და აუცილებელია ბიბლიოთეკა, რომელშიც მოიპოვება წმ. მამათა ცხოვრების ამსახველი საეკლესიო-საისტორიო წიგნები, „რასკოლნიკების“ წინააღმდეგ მიმართული თხზულებები და სხვა შესაბამისი სახელმძღვანელოები. ვფიქრობთ, რომ ეკლესიის მოძღვართათვის ჩვენს მიერ შეთავაზებული სახელმძღვანელო: „ქრისტიანული სარწმუნოების გაკვეთილები და ნიმუშები“ (აგრეთვე, „ქრისტიანული სასოების გაკვეთილები და ნიმუშები“) მნიშვნელოვნად გააადვილებს მათ შრომატევად მოღვაწეობას ურწმუნოებასთან, რასკოლნიკობასა და სექტანტობასთან საბრძოლველად.

მშობლებისა და აღმზრდელებისათვის ჩვენი წიგნის მნიშვნელობაზე მოგახსენებთ შემდეგს: ვფიქრობთ, მათ გაუადვილებათ მოზარდის რელიგიურ-ზნეობრივი განსწავლა, თუ საჭიროები-სამებრ მიმართავენ სულიერი აღზრდის იმ საშუალებებს, რომლებსაც იყენებდნენ ძველი ქრისტიანები: ე.ი. ღვთისმეტყველებას, წმიდანთა ცხოვრებას, წმ. მამათა მოწმობებსა და საეკლესიო მოძღვრებებს. იმ მიზეზით, რომ ეს წიგნები ჩვენს საზოგადოებაში ნაკლებად მოიპოვება, ძნელია, მოძებნო საჭირო ადგილები ჩამოთვლილი წყაროებიდან, ამიტომ ბევრი უარყოფს ამ წიგნებს. ვფიქრობთ, რომ ჩვენი „ქრისტიანული სარწმუნოების სასოებისა და სიყვარულის გაკვეთილები და ნიმუშები“ მოზარდთა გასაწაფავად სასარგებლო იქნება. ყველა სტატია, მცირე გამოწაკლისის გარდა, გამოირჩევა სისადავით: ადვილად აღსაქმელი და საინტერესოა, აღვივებს რელიგიის სიყვარულს, ავითარებს გემოვნებას. არადა, სულში ღრმად ჩაბეჭდილი ქრისტიანული სათნოების ნიმუში, ღვ-

თისნიერი მამების სიყვარულით განზავებული სულიერი მოძღვრება, როგორ არ დააყენებს მოზარდს სათნოების გზაზე, იმ დროს, როცა ცხოვრების მშფოთვარე ზღვაში ცდუნების წინაშე აღმოჩნდება? ბოლოსდაბოლოს, აღზრდის გამოცდილება უფლებას გვაძლევს ვიფიქროთ, რომ სასიკეთო გავლენა შესაძლებელია.

სტატიის წაკითხვა სათაურით - „რწმენისა და ზნეობრიობის ამა თუ იმ კეშმარიტების ამსახველი მაგალითები“ - თვით ყველაზე მოუმზადებელი მკითხველისთვისაც კი უეჭველად საინტერესო იქნება.

ჩვენი წვლილი გამოცემულ შრომაში ასეთია:

ა) ვრცელი სასულიერო ლიტერატურიდან ამოვკრიბეთ ისეთი სტატიები, რომელთაც გააჩნიათ მეცნიერული ღირებულება, ღირსებები. ამავე დროს, დაწერილია მკაფიოდ, ნათლად, ცოცხლად და სარწმუნოდ.

ბ) მოვიტანეთ ვრცელი სტატიებიდან ნაწყვეტები. ამასთან, მიზნად დავისახეთ მათი ლოგიკურად გამთლიანება, დავურთეთ აუცილებელი შესავალი და განმარტება.

გ) წმ. მამათა ქმნილებებიდან და სიმბოლური წიგნებიდან ზუსტად ამოვწერეთ დოგმატური და ზნეობრივი კეშმარიტების დამადასტურებელი ნაწყვეტები.

დ) შევამოკლეთ ვრცელი სტატიები, ამოვკრიბეთ მთავარი და ძირითადი მსჯელობანი. ერთი სიტყვით, ლოგიკურად შევამცირეთ სათქმელი.

ე) საჭიროებისამებრ შევასწორეთ ბევრი სტატიის თხრობის სტილი, გეგმა.

ვ) ზოგიერთი სტატიის აღწერითი ფორმა შევცვალეთ თხრობითი ფორმით (მოთხრობა, როგორც ცნობილია, უფრო გასაგები და საინტერესოა მკითხველისათვის, ვიდრე აღწერა).

ზ) რამდენიმე სტატია გავაერთიანეთ ამა თუ იმ აზრის ასახსნელად და დასამტკიცებლად.

თ) შევკრიბეთ წმ. მამათა და ეკლესიის მოძღვართა მსგავსი გამონათქვამები მოცემულ საგანზე.

ი) მოვიპოვეთ, შევარჩიეთ, თანამიმდევრულად განვალაგეთ ბიბლიური ტექსტები.

კ) სტატიები შევადგინეთ ვრცელი კატეხიზისის გეგმით, ბევრი მათგანი განვმარტეთ და დავასაბუთეთ. ზოგიერთ მათგანს არა აქვს უშუალო დამოკიდებულება კატეხიზისთან, მაგრამ ისინი ცნობის წადილს უღვივებენ ისეთ მკითხველებს, რომელთაც სურვილი აქვთ გაიღრმავონ შემეცნება.

ლ) სტატიები განვალაგეთ ლოგიკური თანამიმდევრობით, რათა ადვილად ასათვისებელი და ხელმისაწვდომი გამხდარიყო.

მ) დავურთეთ სიტყვასიტყვით შენიშვნები, რომელთა გარეშე წარმოუდგენელი იყო მათი მეცნიერულად დასაბუთება.

ნ) კრიტიკულად შევამოწმეთ თავმოყრილი მასალა, მეცნიერული სახელმძღვანელოების მეშვეობით.

ო) დავწერეთ ახალი სტატიებიც.

ორიოდე სიტყვით იმის შესახებ, თუ რით განსხვავდება ზემოაღნიშნული წიგნი მართლმადიდებლური დოგმატური და ზნეობრივი ღვთისმეტყველების სისტემისა და სხვა ამდაგვარი წიგნებისაგან:

ა) ჩვენ მოგიტხოვრებთ რწმენის საგნებსა და ზნეობაზე, ვაყალიბებთ მათ არა განყენებული სისტემით, თუნდაც ზედმიწევნით მეცნიერულად, არამედ სარწმუნოების სიმბოლოს წესით, სახარების ცხრა ნეტარებით, საუფლო ლოცვის შვიდი ვედრებით, ათი მცნებით, იმ გეგმით, რომლითაც უძველეს დროში ხდებოდა დოგმატურად და ზნეობრივად განსწავლა ეკლესიაში. ეს წესი მოხერხებული, უბრალო და გამართლებულია.

ბ) სარწმუნოებისა და ზნეობის ქვეშარიტებისათვის დავიმოწმეთ ბიბლიური და სიმბოლური წიგნების ორიგინალური ან ბრძენ მამათა და ეკლესიის მოძღვართა სიტყვები. ეს გარემოება უდავოდ მნიშვნელოვანია ეკლესიის მსახურთა ქრისტიანული ქვეშარიტებისა და ზნეობრივად განსწავლის საქმეში, რომელიც ეკლესიის მოძღვრის სიტყვებს ანიჭებს ავტორიტეტს და დამრიგებლობას.

გ) იქ, სადაც შესაძლებელი იყო, ჩვენ ყოველთვის ვსარგებლობდით ღვთისმოსაობის მაგალითებით, რომლებიც დამაჯერებელს ხდის ქრისტიანული რწმენისა და ზნეობის სწავლების ყველაზე განყენებულ ქვეშარიტებასაც კი, რასაც ვერ ამოიკითხავთ სპეციალურ სამეცნიერო წიგნებში.

დ) რადგანაც ეკლესიის მოძღვართა მიერ გადმოცემული ქრისტიანული რწმენისა და ზნეობის ამა თუ იმ საგნის ქვეშარიტება, ძალა და სიდიადე იჩრდილება ურწმუნოთა ცდომილი აზრებით, ამიტომ აუცილებელია, კეთილგონივრული სიფრთხილით უარყო ის, რაც ვნებს ქრისტიანული სარწმუნოების საფუძვლიან შესწავლას. აქედან გამომდინარე, ჩვენს წიგნებში შევეცადეთ გადმოგვეცა ქრისტიანული რწმენისა და ზნეობის სწავლების არა მხოლოდ დადებითი მხარე, არამედ გვესაუბრა ნაკლზეც, რაც იშვიათად გვხვდება დოგმატური და ზნეობრივი ღვთისმეტყველების სიტყვაში.

ე) რადგან მართლმადიდებლური ქრისტიანული ეკლესიის დოგმატური სწავლება მკიდრო კავშირშია ზნეობრივ სწავლებასთან, აძლევს რა შინაარსს, ხასიათსა და მიმართულებას, ეკლესიის მოძღვრის მთელი შემოქმედება მიმართული უნდა იყოს იქით, რომ აზიაროს აღსაზრდელი რწმენის ქვეშარიტებას, ჩაუნერგოს ღვთისმოსიშობა. აქედან გამომდინარე, აუცილებლად მივიჩნიეთ, ჩვენს წიგნებში შეგვეტანა ზნეობრივი დანართი, რომელიც გამიზნულია რწმენის ამა თუ იმ დოგმისა და ნაკლის აღმოსაფხვრელად.

ზემოთ თქმულისათვის საკმარისია, დავინახოთ განსხვავება ჩვენს შრომასა და ამ ტიპის წიგნებს შორის, რომლებსაც აქვთ მხოლოდ მეცნიერული და არა საეკლესიო-პრაქტიკული, ზნეობრივ-აღმზრდელობითი მიზანი, რომლებიც ყოველთვის მხედველობაში გვქონდა ზემოხსენებული წიგნის - „ქრისტიანული რწმენის, სასოებისა და სიყვარულის გაკვეთილები და ნიშნები“, დამუშავებისას.

ბიბლია და ქართული კულტურა

ქეთევან ჭაფარიძე

კანკელის სიმბოლიკის გააზრებისათვის

კანკელი, ისევე როგორც ყოველი ფორმა ქრისტიანული ხელოვნებისა (ტაძარი, ხატი, სამღვდელთა სამოსი, ფერთა სიმბოლიკა...). საღვთისმსახურო ურთულესი სახის სიმბოლიკის შემადგენელი ნაწილია. ღვთისმსახურება კი ქრისტიანობაში წარმოგვიდგება როგორც სარწმუნოების ცოცხალი და ცხოველმყოფელი ფილოსოფია, სადაც მიმდინარეობს ღრმა განცდა და პრაქტიკული ხორცშესხმა დოგმატიკური ღვთისმეტყველებისა.

ქრისტიანულ ტაძარში კანკელის საკრალურ მნიშვნელობას აპირობებს მისი ადგილმდებარეობა და ფუნქცია, რომელთა სიმბოლიკური შემეცნება ემყარება ღრმა რელიგიურ და კოსმოგონიურ არქეტიპებს. ტაძრის სიმბოლიკურ სისტემაში იგი ერთიმეორისაგან გამოყოფს და ამავე დროს აკავშირებს საკურთხეველს ე.წ. „ცასა“ და „ქუეყანას“ - ნაოსს, „ზესთასოფელსა“ და „სოფელს“, რაც ბევრად განსაზღვრავს მისი მხატვრული გადაწყვეტის ხასიათსაც.

საღმრთო წერილის დასაწყისში, შესაქმის წიგნში, რომელიც წმ. იოანე ოქროპირის სიტყვებით რომ ვთქვათ, არის წყარო და საფუძველი იმ ყოველივესი, რასაც მოიცავს რჯულისა და წინასწარმეტყველთა წიგნები¹, პირველ მუხლში იკითხება „დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცა და ქუეყანა“ (შესაქმე 1.1). დავით წინასწარმეტყველის მიხედვით აქ იგულისხმება „ცანი ცათანი“, რომელიც უფლისანი არიან, ხოლო „ქუეყანა“ არის ის, რომელიც შემოქმედმა ღმერთმა მისცა „ძეთა კაცთასა“ (ფსალმ. 113, 23-24). ორიგენი ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ ბიბლია „სამყაროსაც“ „ცას“ უწოდებს, აქედან გამომდინარე, შესაქმის შესახებ პირველ ჰომილიაში ორიგენე შემდეგ ეგზეგეზას გვაწვდის: დასაბამად ქმნილი ცა მისთვის აღნიშნავს სპირიტუალურ არსებათა ერთიანობას, მაშინ როცა „სამყარო“ წარმოადგენს მატერიალურ ცას. ამგვარია მასზე ფილონის, ევსევის, ავგუსტინეს, გრიგოლ ნოსელის კომენტარიც². ორიგენესათვის ცისა და სამყაროს დუალიზმი არის სიმბოლიკური ანტიტეზისი, რომელიც ჩვენს არსებაში გარეგანი კაცისა და შინაგანი კაცის სახით ვლინდება.

1 Творения св. отца нашего Иоанна Златоуста: т. VI. кн. П.С.Петербург. 1900. стр. 733.

2 წმ. გრიგოლ ნოსელი. „პასუხი ექუსთა მას დღეთათჳს“ კომენტარები: ედ. ჭელიძე, საეკლესიო კალენდარი. 1989. გვ. 281.

რადგან ბიბლია „სამყაროსაც“ „ცას“ უწოდებს, ეს გარემოება ორიგენეს აზრით იმის მაუწყებელია. რომ სპირიტუალურ კაცსა და გარეგან კაცს ერთიმეორისაგან უფსკრული არ ჰყოფს და მას აქვს უნარი, თუკი ზეცას მიუბრუნდება. „ციური კაცი“ ვახდეს. წმ. იოანე ოქროპირი „ცანიცათანის“ ანალოგიურად და გამოვლენად ადამიანის მიკროკოსმოსში გონებას განიხილავს: სხვაგვარი ცა, იგივე „ქვეყანა“ მისი მსჯელობით არის ენა. როგორი უხილავიც არის კაცთათვის გონება, ასევე უჩინოა ზესთასოფელი და როგორც იხილება ადამიანის თვლით ენა, განმცხადებელი გონებისა, ასევე საჩინოა მისთვის სოფელი³. ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სოფელსა და ზესთასოფელს შორის შეხება, მიუხედავად მათი დიდი სხვაობისა, შესაძლებელია. როგორც პავლე ფლორენსკი აღნიშნავს, ადამიანის მიერ ამ ორი სამყაროს შეხება ჩვეულებისამებრ აღიქმება სიზმრის მდგომარეობაში, მისტიკური გზით და მხატვრული შემოქმედებისა და ნაწილობრივ მის შედეგთან კომუნიკაციის მეშვეობით⁴. წმ. დიონისე არეოპაგელი განსჯერებს რა ღვთაებრივის, ზეციურის სრულ ზიარების ზეაღმავალ გზას, ეკლესიასა და სამღვდლოებას მიიჩნევს ამ ქვეყნად წმ. იერარქის საფუძვლად: „საიდუმლოთ დასაბამმა რჯულდებამ ციურ იერარქიათა ზეკოსმიური მსგავსების ღირსად გამოაჩინა ჩვენი წმიდათა-წმიდა მღვდელმთავრობა“⁵.

სამყაროს დუალიზმი და მისი შეერთების იდეა ხდება საფუძველი ღვთაებისაგან ხელდასხმული ქრისტიანული ეკლესიის სახისა.

ძველ აღთქმაში ისააკის ანდერძის აღსასრულებლად წასულ იაკობს, როდესაც მზის ჩასვლისას აირჩევს ადგილს და ჩაეძინება, ეცხადება უფალი. როგორც იოანე ოქროპირი აღნიშნავს⁶, ეს შეიძლება ჩაითვალოს ღვთის დიდ კაცთმოყვარეობად, რადგან იგი ხედავს, რომ იაკობი დიდის მორჩილებით შეუდგება ამ რთულ მოგზაურობას ღვთის შემწეობის რწმენის ანაბარა. იგი ისურვებს მოგზაურობის დასაწყისშივე რწმენით გააძლიეროს იგი და ეცხადება. უფალი ამშვიდებს იაკობს, პირდება, რომ მის შთამომავლობას დაუთვლელს გახდის და არ მოსწყვეტს თავის ქვეყანას, რომ მისი მეგზური, მფარველი და შემწე იქნება ყოველთვის. უფლის სიტყვების რწმენა და მორჩილება მისდამი აძლებინებს იაკობს მთელი თორმეტი წლის მანძილზე ყოველგვარ გასაჭირს; ამჯერად კი იგი ამბობს, რომ ამ წმინდა ადგილას, რომელზეც იხილა უფალი, ყოვლისშემძლე ღმერთი მკვიდრობს და ზეციური ბჭეა დამკვიდრებული. ანდრეა კრიტელის მიერ ჩამოთვლილ ღვთისმშობლის სიმბოლისტურ პარალელებს შორის არის წმ. მარიამის ეპითეტი „სახლი ღმრთისაღმთოდორე აღმსარებელი ამასთან დაკავშირებით წერს: „რამეთუ გამოჩნდა საყოფელი ღმრთისა იაკობისი. რამეთუ განიჩინა ადგილი წმიდა ყოვლად წმიდისა სიტყუისა“, „ვითარ საშინელ არს ადგილი ესე“⁷ მოხდა

3 Творения св. отца нашего Иоанна Златоуста т. VI. кн. П.С.Петербург. 1900. стр. 740.

4 Флоренский Павел священник. „Иконостас“ Богословские труды. М. 1972. сб. 9. стр. 83.

5 წმ. დიონისე არეოპაგელი, ზეციური იერარქია, საღვთისმეტყველო კრებული. საქ. საპატრიარქო. 1987. გვ. 207.

6 Творения св. отца нашего Иоанна Златоуста. т. I. С.Петербург. 1900. стр. 624.

იაკობ სახელოვანი მამამთავრობით“ „არა არს ესე სხუა გარნა სახლი ღმრთისაჲ და ესე არს ბჳე ზეცისაჲ“ (დაბ. 28. 17)⁷.

როგორც ზემოაღნიშნული ტექსტები ცხადყოფს, ღვთისმშობელი არის ის, ვისშიც უნდა დავანებულებოთ მაცხოვარი, რომელსაც „დაუტევნელი“ უნდა დაეტია. იგია ის „სახლი“, რომელშიც უნდა დამკვიდრებულიყო უფალი („სახლი ღმრთისა მარიამი“). იაკობი გადაწყვეტს კიდევ, რომ აქ, ამ წმიდა ადგილას, დადოს ქვა, რომელიც მისთვის ღვთის სახლად იქნება მიჩნეული.

ბიბლიური წინასწარმეტყველებიდან გამომდინარე, ღვთისმშობელი მსახურებს ცასა და ქვეყანას შორის დამაკავშირებლად, იგია ყველაზე დიდი მეოხი ადამიანისა ღვთის წინაშე. წმ. ღვთისმსახურებაში ამ მისიას ეკლესია ანხორციელებს, რომლის დედაც არის ღვთისმშობელი და რომელსაც წინასწარმეტყველებს თავად ქრისტე. მათეს სახარებაში ვკითხულობთ: „ამას კლდესა ზედა (კლდე - პეტრე) აღვაშენო ეკლესია ჩემი და ბჳენი ჯოჯოხეთისანი ვერ ერეოდინ მას. და მოგცნე შენ კლიტენი სასუფევლისანი ცათაღსანი“ (მათე 16. 18-19). ეკლესია ღვთის სახეა, იგია სახლი ღვთისა და უფალში გაერთიანებულ მორწმუნეთა თავშესაფარი. როგორც ღმერთმა ქრისტემ გააერთიანა წარსული და მომავალი, ისე ქრისტემ ეკლესიას შეუნარჩუნა ყოფილი და ყოფადი⁸. ეკლესია, ამასთან ერთად, სამყაროს სახესაც წარმოადგენს, რომელიც თანადროულად უხილავ და ხილულ არსებათ მოიცავს. ის არის კოსმოსის სახეც. ანთროპოლოგიური თვალსაზრისით საკურთხეველი წარმოადგენს სულს, სამსხვერპლო გონს, თავად ტაძარის სხეულს. ღვთისმეტყველური თვალთახედვით საკურთხეველში დანახულ უნდა იქნეს სამების უხილავი საიდუმლოება, ხოლო ტაძარში - მისი ხილული, განცხადებული არსი. კოსმოგონიურად საკურთხეველი მიიჩნევა ზესთასოფლის სიმბოლოდ, ხოლო ტაძარი მიწის სახედ.

თუკი ცასა და ქვეყანას შორის ეკლესია მსახურებს როგორც შემაერთებელი, ტაძრის სიმბოლურ სისტემაში, როგორც აღვნიშნეთ, ამ ფუნქციას ასრულებს კანკელი, ზღურბლი აბსიდის ე.წ. „ცასა“ და ნაოსის „ქვეყანას“, „ზესთასოფელსა“ და „სოფელს“ შორის. კანკელი, ისევე როგორც ეკლესიის ფასადი „ღვთის სახლის“ ის ნაწილია, რომელსაც საერო სივრცესთან უშუალო შეხება აქვს. როგორც ჩანს, ეს მომენტი განსაზღვრავს კანკელის გაფორმების სპეციფიკას - რელიეფებით შემკობას, რომელიც გამოძახილია ტაძრების საფასადო დეკორის. „თუ ინტერიერში კედლის სიბრტყის მთლიანობა არ შეიძლებოდა ყოფილიყო დარღვეული, აქ (ფასადზე, კანკელზე) პირიქით, შიგნით დაგროვილი ძლიერი სულიერი მუხტი გარეთ „ამოხეთქავს“ რელიეფური სამკაულის სახით“. ქრისტიანული ეკლესიის ინტერიერში, სადაც კედელი „წმ. სახლი“ „წმ. სხეული“ თავისთავად საკრალური და ხელშეუხებელია, სადაც აკრძალულია მასზე ყოველგვარი სახის შეხება (ვგულისხმობთ ჭრას, კვეთას და არა მოხატვას), კანკელი ერთადერთია, რომელიც იმპოზანტურია სწორედ ქვის დახვეწილი კვეთით, ჩუქურთმით.

7 თეოდორე აღმსარებელი, შობისათვის ღვთისმშობლისა, ძველი მეტაფრაზული კრებულები, თბ. 1986. გვ. 216.

8 Иренеос лиоский. Книга против ересов, кн. III. Антология. Мужы Апостольские и апологеты.

9 П.Флоренский. „Иконостас“. Богословские труды. 1972. стр. 97.

ჩვენთვის საინტერესოა აგრეთვე ძველ აღთქმაში მოცემული იაკობის სხვა ხილვაც. კერძოდ, დაბადების წიგნში ვკითხულობთ: „და ჩუენებასა იხილვიდა“ და აჰა ესერა კიბენი აღმარ-
თებულნი ქუეყანით, რომლისა თავი მიწდომილ იყო ცამდე და ანგელოზნი ღმრთისანი აღვიდოდეს
და გარდამოვიდოდეს. ხოლო უფალი დამკვიდრებულ იყო მას ზედა“ (დაბ. 28, 12). ამასთან დაკ-
ავშირებით ანდრეა კრიტელი წერს: „ამისთვის ქუეყანასა ზედა დაემყარა საცნაური იგი კიბე
ქალწული, რამეთუ ქუეყანით მიუღიეს შობად, ხოლო თავი თჳსი მისწუთების ცად, რამეთუ თავი
ყოვლისა დედაკაცისა ქმარი მისი არს. გარნა ამან ვინაჲთგან მამაკაცი არა უწყის, ამისათვის მისსა
არს ღმერთი მამა, რომელმან სულითა წმიდითა ყო დაგება და ვითარცა საღმრთო თესლი სულიერი
ქე და სიტყუა მისი ყოვლისავე შემძლებელი ძალი გამოავლინა“¹⁰.

ამგვარად, მიწასა და ცას შორის, სოფელსა და ზესთასოფელს შორის აღმართული კიბე,
რომლითაც აღადგინა უფალმა კავშირი, შეაერთა „ცანი და ქუეყანა,“ არის ღვთისმშობელი, კაცთა-
გან ნაშობი, თვითონაც აღამიანი, მაგრამ უხრწნელი. ყოვლად უბიწო და წმიდა, ღვდა-ღვთისა და
ზეციურ სამყაროზე დაქორწინებული - „სძალი“. ანდრეა კრიტელთან ვკითხულობთ, რომ „იგავით
უწოდეს მას ბჭე“ „რაჲმს წინასწარმეტყველსა ეტყოდა უფალი, ვითარმედ ბჭე იგი ეგოს დაჰშულ
და არ განელოს და არცა ვინ გავიდეს მიერ, რამეთუ უფალი ღმერთი ისრაელისა შევიდეს და
განვიდეს მიერ და ბჭე იგი დაჰშულ“ (ეზეკ. 44, 4). თეოდორე აღმსარებელი შემდეგნაირ განმარტებას
იძლევა: „ვიხაროდენ ბჭეო აღმხედველო აღმოსავლით და კარით შემოსავალო ნათლისაო, ვინა-
იგი აღმოზრწყინდა და აღმოსავლით ცხოვრებისა დამძდელ იქმნა კაცთა ზედა მოფენილისა მის
მოკუდავებისა არმურისა, რომლისა მიერ მქმნენ შენ სავალი ღმრთეებისა, დაკრძალული კლიტითა
მიერ ქალწულებისათა“¹¹.

ბჭე, „რომელშიც უნდა შევიდეს და განვიდეს“ უფალი, თავისთავად გულისხმობს იმ
კედელს, რომელიც სოფელსა და ზესთასოფელს შორისაა აღმართული და რომელიც მხსნელის
მობრძანებამდე დახშული იყო და მის შემდგომაც დახშული დარჩა. ეს უკანასკნელი უკავშირდება
ღვთისმშობლის ქალწულობასაც, რადგან მაცხოვარი იშვა ქალწულის მიერ და ქალწულობა არ
დაურღვევია მის შობას. ბჭე, რომელიც გამოჰყოფს სოფელსა და ზესთასოფელს ურთიერთისაგან,
ტაძარში არის კანკელი.

როგორც გამოიჩევა, ტაძარში კანკელის სიმბოლიკა უკავშირდება ქალწულ მარიამის მიერ
ქრისტეს უბიწოდ მუცლადღებასა და მის სასწაულებრივ შობას. ამას ადასტურებს ქრისტიანულ
ეკლესიაში „ხარების“ კომპოზიციის ადგილმდებარეობაც. პაკროესკი აღნიშნავს, რომ უმეტესწილად
თემა გამოისახებოდა საკურთხევის ნაოსისგან გამომყოფი სვეტების დასავლეთის წახნაგებზე¹²,

10 ანდრეა კრიტელი, შობისათვის ღვთისმშობლისა, ძველი მეტაფრასული კრებულები, თბ.,
1986. გვ. 138.

11 თეოდორე აღმსარებელი, შობისათვის ღვთისმშობლისა, ძვ. მეტაფრასული კრებულები, გვ.
235.

12 Н. Покровский. Евангелие в памятниках иконографии преимущественно
Византийских и Русских. ТАС. М. 1890, С.Петербург. 1892. т. I.

ხოლო მას შემდეგ-, რაც აღმოსავლურ ქრისტიანულ ტაძრებში გაჩნდა კანკელები (პაკროვსკი გულისხმობდა მალალ იკონოსტასებს), „ხარება“ გადაინაცვლა აღსავლის კარზე¹³.

კანკელის სიმბოლოს გააზრებისას, საინტერესოდ მიგვაჩნია იესოს ჯვარზე აღსრულების ჟამს იერუსალიმის ტაძრის კრეტსაბმელის ორად გაყოფა, რაც ქრისტიანულ ღვთისმეტყველებაში გააზრებულია როგორც ზეციური სასუფეველის გახსნა მორწმუნეთათვის. იერუსალიმის ტაძარი, აგებული ძველი აღთქმის კანონებით, რომელიც თვითონ ღმერთმა უკარნახა მოსეს, გარდაისახა ახალი ქრისტიანული ეკლესიის სახედ, სამ ნაწილიანი ძველი აღთქმის ტაძრის მსგავსად (წმიდათა წმიდა, წმიდა, ეზო). ქრისტიანულ ტაძარშიც სამი ნაწილი გამოიყოფა (საკურთხეველი, ნაოსი, ნართექსი). წმიდათა-წმიდა, ისევე როგორც საკურთხეველი, აღნიშნავს ზეციურ სასუფეველს. ძველ აღთქმაში წმიდათა-წმიდაში ვერაფერს შედიოდა - ზეციური სასუფეველი ხომ ცოდვადდაცემის შემდგომ დახშული იყო ადამიანისათვის: მხოლოდ მღვდელმთავარს შეეძლო შესვლა და ისიც წელიწადში ერთხელ განმწმენდელი შეწირული მსხვერპლის სისხლით. „მღვდელმთავარი იყო ქრისტეს წინასახე და მისი ამდაგვარი მოქმედება მიუთითებდა ხალხს, რომ დადგებოდა დრო, როდესაც იესო თავისი უბიწო სისხლის დაღვრით, ჯვარზე აღსრულებით, გაუღებდა ზეციურ სასუფელოს ყველას. აი, ამიტომ, იესოს ჯვარზე სიკვდილის ჟამს, კრეტსაბმელი, რომელიც ფარავდა ტაძარში წმიდათა-წმიდას, გაიყო ორად. ძველი აღთქმის ტაძრის წმიდას შეესაბამება ქრისტიანულ ეკლესიაში ნაოსი: წმიდაშიც, სამღვდლოების გარდა, არავის არ ქონდა შესვლის უფლება, ნაოსი კი განკუთვნილია ქრისტიანებისათვის. ძველი აღთქმის ეზოს, სადაც იმყოფებოდა ხალხი, ცვლის ქრისტიანული ეკლესიის ნართექსი. (იგია სამყოფელი კათაკმეველთა). ამრიგად, კანკელი შესაძლებელია სიმბოლურად აღნიშნავდეს იერუსალიმის ტაძარს, ჯვარცმის ძალისხმევით გაღებულს მორწმუნეთათვის. ამაზე მიუთითებს აგრეთვე ქრისტიანული ტრადიცია კანკელისა „აღსავლის კართან“ საკურთხეველისწინა ჯვრების დამაგრებისა და, ზოგიერთ შემთხვევაში, კანკელზე ჯვრის დადგმა.

ქრისტიანულ ტაძარში კანკელის საკრალური მნიშვნელობის შესამეცნებლად ინფორმაციას შეიცავს მისი სახელიც. საკურთხეველისწინა ზღუდე კანკელის დღევანდელი ეპითეტი - სიმბოლოს მხოლოდ ფუნქციონალურ მხარეს ასახავს, მაშინ, როდესაც ძველი ბერძნული წარმოშობის სიტყვა-„კანკელის“ გააზრება ღრმა არქეტიპულ და ისტორიულ საფუძვლებს ეყრდნობა და უფრო შესაძლებელს ხდის მასში დაუნჯებული აზრის სიღრმეში წვდომას. აღსანიშნავია, რომ ეს სახელი საკურთხეველისწინა ზღუდის მნიშვნელობით მხოლოდ საქართველოში იხმარება. საკურთხეველისწინა ზღუდის გამოსახატავად ბიზანტიელებს გააჩნდათ მრავალი ტერმინი¹⁴, რომელთა შორის დამკვიდრდა ე.წ. ტემპლტონი (ბერძნ.). როგორც ვ.ნ. ლაზარევი ვარაუდობს, ამ სიტყვებში თავდაპირველად იგულისხმებოდა ზღუდის არქიტრავეზე დამყარებული ხატები, ხოლო შემდგომ იგი ეწოდა მთლიანად საკურთხეველისწინა ზღუდეს¹⁵. ბიზანტიელებისაგან ტერმინი შესაბამისი მნიშვნელობით გადმოიღეს სერბებმა (tempo), ბულგარელებმა (tempio), რუმინელებმა (timpio), და რუსებმა (тѣмпл).

13 იქვე.

14 Е.Е. Голубинский. История русской церкви. т. I. и II. стр. 196. 200. изд. П. М. 1904.

15 В.Н. Лазарев. Византийская живопись. изд. „Наука“. М. 1971.

„კანკელი“ ძველი ქართულის განმარტებით ლექსიკონებში ახსნილია როგორც ფარდის, ბადის, „ცხაურის“ აღმნიშვნელი ტერმინი. ამგვარი მნიშვნელობებით იხმარება იგი ძველი აღთქმის ძველ ქართულ რედაქციებში, რაც ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესოა იერუსალიმის ტაძრის აღწერილობისას (იერემია 52, 22-23), კანკელს უწოდებენ საზღვარს, რომელიც წმიდათა-წმიდას გამოყოფს წმიდასაგან (ეზეკ. 41); ე.ი. იგია ახალ აღთქმაში კრეტსაბმელად წოდებული ქსოვილი, რომელიც, როგორც უკვე ვთქვით, იესოს ჯვარზე მოწამეობრივად აღსრულების მომენტში ორად გაიყო: რ. შმერლინგი მიუთითებს, რომ თავისი არსებობის ადრეულ ეტაპზე კანკელს ქრისტიანულ ტაძარში არ გააჩნდა ყრუ კედლის ხასიათი და რომ საკურთხეველის დასაფარავად მრევლისაგან, გამოიყენებოდა ფარდები, რომლებიც ღვთისმსახურების ზოგიერთ მომენტებში იხურებოდა¹⁶. ლა-ზარევი მიუთითებს ბიზანტიაში კანკელის ინტერკოლუმნიებში ფარდებს¹⁷. სომხეთში საკურთხეველის დასაფარავად დღემდე იხმარება ფარდა. რუსულ ეკლესიაში იკონოსტასის აღსავლის კართან (საკურთხეველის მხრიდან) იკიდება ქსოვილი, რომელიც ღვთისმსახურების მიმდინარეობასთან ერთად იხსნება, ან იხურება.

როგორც ჩანს, ამგვარი ტრადიცია ისტორიულად მომდინარეობს ძველი აღთქმის ტაძრის შიგნით ზეციურ „წმიდათა-წმიდასა“ და „წმიდას“ სივრცეების ურთიერთმიმართების სიმბოლიკიდან, რომლის საფუძვლებიც ჯერ კიდევ მოსეს სკინიაში ისახება¹⁸. (აღსანიშნავია, რომ სკინიაშიც წმიდათა-წმიდა ფარდით იყო გამოყოფილი). ამასვე გამოხატავს ტერმინოლოგიურად საკურთხეველისწინა ზღუდის საქართველოში კანკელად სახელდება, რომლითაც დასტურდება, რომ იგი ადრეულ ხანებში შესაბამისი მნიშვნელობით ფუნქციონირებდა (კანკელი იყო ფარდა) და მხოლოდ მოგვიანებით მიიღო სავსებით განსხვავებული საგნობრიობა.

დადასტურებულია, რომ ქრისტიანული პრაქტიკის ადრეულ ეტაპზე, საკურთხეველში მიმდინარე ზიარება ყველას თვალწინ ხდებოდა¹⁹.

იესო ქრისტემ ხომ ჯვარზე აღსრულებით გამოისყიდა კაცობრიობის პირველადქმნილი ცოდვა და ზეციური საუფლო გაუხსნა ყველას. მხოლოდ მე-4 საუკუნიდან აღინიშნება მისი დაფარვის ცდა. სპეციალისტების აზრით, კანკელის პირველი მოხსენიება მოცემულია ეპისკოპოს ევსევი კესარიელის სიტყვაში, რომელიც მან წარმოთქვა ქ. ტირში ბაზილიკის კურთხევისას (IV ს.). ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია წმ. ბასილი დიდის ცხოვრების ეპიზოდი (IV ს.)²⁰. როგორც ცხოვრებაშია აღწერილი, უფალი ღმერთი ბასილი დიდის წმიდანობას ჯერ კიდევ მის სიკოცხლეში ემოწმა მრავალი სასწაულით. ერთხელ, როდესაც იგი ქალაქ სებასტიანში იყო ეპისკოპოსად და ღმერთს მსხვერპლს სწირავდა უსისხლოდ, საკურთხეველი განაბრწყინა ზეციურმა ნათელმა. იმ ჟამს ბასილმა

16 Рене Шмерлинг. Малые формы архитектуры. средн. Грузии.

17 В. Лазарев. Византийская живопись. изд. „Наука“. М. 1971.

18 Г.К. Вагнер. - Византийский храм как образ Мира. „Византийский временник“-47. „Наука“. 1986. стр. 169.

19 Р. Шмерлинг. „Малые формы архитектуры средн. Грузии“. изд. АН ГССР Тб.1962 г.

20 Ред. св. Ростовский. Жития святых - იანვრის საკითხავები.

თავისთან მოიხზო ოქროს ოსტატები და სუფთა ოქროსაგან მათ მტრედის გამოკვეთა დაავალა. ბასილმა ოქროს მტრედი საღმრთო საიდუმლოთა დასაცავად ტრაპეზთან მოათავსა. ამის შემდეგ, როდესაც იგი წირვის ჟამს წმიდა შესაწირავს განადიდებდა ხოლმე, ტრაპეზთან, ოქროს მტრედი უფლის ძალით, ღვთაებრივი შესაწირავებით აღიძვებოდა და სამგზის ირხეოდა. ერთხელ, საღმრთო მსახურებისას, წმ. სულის გარდამოსვლის მაუწყებელმა ნიშანმა არ იმოწმა. წმ. ბასილი მეყსეულად ამის მიზეზის ძიებას შეუდგა. ამ დროს დაინახა, რომ ერთ-ერთი დიაკვანთაგანი, რომელსაც ხელთ სამწერობელი ეპყრა, ტაძარში მყოფი ქალის ცქერით იყო გართული. ბასილიმ დიაკვანს უბრძანა მოსცილებოდა წმ. სამსხვერპლოს და დამორჩილებოდა ეპიტემიას - შვიდი დღე მარხვაში, განუწყვეტელ ლოცვასა და მღვიძარებაში გაეტარებინა, ქონების ნაწილი გლახაკთა შორის დაერიგებინა. შემდგომ ამისა, წმ. ბასილის გადაწყვეტით, ტაძარში საკურთხეველის წინ დაიდგა ძვირე (ტიხარი), რათა არც ერთ ქალს, რომელიც საღმრთო მსახურებას ესწრებოდა, არ შეძლებოდა საკურთხეველში ცქერა წირვა-ლოცვის ჟამს.

მონათხრობიდან გამომდინარე, საკურთხეველის მრევლისაგან დაფარვის მოთხოვნა მომდინარეობს ზიარების საიდუმლოს ხელშეუხებელი სიწმიდის დასაცავად. ამ აქტით ეკლესიაში დადასტურდა საკურთხეველის საკრალურობა, ხაზი გაესვა მის იერარქიას, ზღუდის მხატვრულ გაფორმებას კი, რომელიც უდავოდ უნდა გამოხატავდეს მისი, ფუნქციის მიზანშეწონილობას, გამწმენდელი მისია დაეკისრა. ჩვენთვის საინტერესოა ისიც, რომ საკურთხეველის წინ ძვირის აღმართვა დაუკავშირდა ტაძარში ქალის თანდასწრებას, რომელიც აზრობრივად მომდინარეობს ადამისა და ევას ცოდვითდაცემიდან.

როგორც ცნობილია, ძველ აღთქმაში პირველადქმნილი ცოდვა, სადაც ევას იმთავითვე დიდი როლი ენიჭება, იყო განმსაზღვრელი ზეციური სასუფეველისა და მიწის გაყოფისა, რომლის შემდეგაც დაიწყო რეკაპიტულაციის ხანგრძლივი ისტორია. როგორც ვხედავთ, წმ. ბასილი დიდს გადაწყვეტით ქრისტიანულ ტაძარში იესოს მსხვერპლის ძალისხმევით შეერთებული მიწა და ცა კვლავ ურთიერთს ემიჯნება, რათა არ მოხდეს ხელახალი ცოდვითდაცემა.

ჩვენს მიერ განხილული იყო კანკელის სიმბოლოს მხოლოდ გარკვეული ასპექტები. კანკელი არის არა მხოლოდ ზიარების ლიტურგიასთან, არამედ მთლიანად ღვთისმსახურებასთან დაკავშირებული ძეგლი, რომელსაც აქვს განსაკუთრებულად სპეციფიური თვისება-ღვთისმსახურების მიმდინარეობასთან ერთად მისი სიმბოლო განიცდის გარდასახვას. ეკლესიის ინტერიერის ძალზედ ღრმა და მრავლისმომცველ სიმბოლოთა შორის იგი ყველაზე მეტად ტრანსფორმირებადი. ამდენად, მისი სიმბოლოს შემეცნება, რომელიც იქნება გასაღები მისი მხატვრული გაფორმების ხასიათის ამოსაცნობად, საჭიროებს ღვთისმსახურებასთან მიმართებაში ღრმა და საფუძვლიან კვლევას.

მარკოზ ტყემალაძე

თბილისის სიონის საკათედრო ტაძარი

1904 წელს, თბილისში, ექვთიმე ხელაძის ცნობილ სტამბაში რუსულ ენაზე დაიბეჭდა მარკოზ ტყემალაძის წიგნი „თბილისის სიონის საკათედრო ტაძარი“, რომელშიც მოთხრობილია ამ დიდებული ეკლესიის ისტორია და აღწერილია ის ფასდაუდებელი საგანძური, რასაც თავის დროზე ფლობდა სიონის საეკლესიო სალარო.

ვფიქრობთ, ჩვენი მკითხველისათვის ინტერესმოკლებული არ უნდა იყოს ამ წიგნის ქართული თარგმანის გაცნობა.

სიონის ტაძრის აღწერა

თბილისის სიონის საკათედრო ტაძარს საფუძველი ჩაუყარა ვახტანგ გორგასალმა (446-499), სწორედ მან, ვინც თბილისი დააარსა და ქართველ მეფეთა რეზიდენცია მცხეთიდან აქ გადმოიტანა. ვახტანგმა ტაძარი მიუძღვნა ღვთისმშობლის მიძინებას და გადაწყვიტა აეგო ღვთისმშობლის, ცისა და მიწის დედოფლის საფლავზე, ზეთისხილის მთაზე, გეთსიმანიის ბაღში აგებული ტაძრის მსგავსად. ტაძარი შენდებოდა ვახტანგის მემკვიდრის - დაჩის დროს (499-514), რომელმაც სამეფოს ახალი დედაქალაქი მაგარი კედლებით შემოზღუდა, შემდეგ - გუარამ კურაპალატის (გარდ. 599) დროს. მშენებლობა დაასრულა მეფე ადარნასემ (619-639), რომელსაც უხვი შემოწირულობებით გაუმართეს ხელი თბილისელმა მოქალაქეებმა და ერთმა ღვთისმოსავმა ქვრივმა, რომლის სახელი ისტორიამ არ შემოგვინახა, ის მხოლოდ ზეცამ უწყის. ძველთაგანვე ტაძარს სიონი¹ ეწოდებოდა, მსგავსად პალესტინის სიონისა, რომელიც ხშირად იხსენიება წინასწარმეტყველთა სულიერ სიტყვასა თუ ქრისტეს ეკლესიის ლიტანიობაზე. სიონი თბილისის მიტროპოლიტთა კათედრა იყო, ხოლო 1811 წლიდან, ქართული ეკლესიის ახალი იერარქიული დაყოფის შემდგომ, გადაიქცა საქართველოს ეგზარქოსთა კათედრად.

სიონი ძველი თბილის-ქალაქის ცენტრში მდებარეობს. არ ვიცით, ტაძრის ტერიტორია თავიდანვე ასეთი იყო, თუ ეს დაფერდებული მისასვლელი დროთა მანძილზე, თბილისის მრავალგზის

1 იხ. „ქალაქ თბილისის სიძველეთა აღწერა“, თხზულება იოსელიანისა, გვ. 91-105. სიონი ნიშნავს ციხე-სიმაგრეს, გორაკს, მცველთა ადგილს.

აოხრების შედეგად გაჩნდა. ყოველ შემთხვევაში, როცა სიონის მიმდებარე ტერიტორიის მეპატრონეები სახლის საძირკველს კრიან, პოულობენ ძველ ნაგებობათა კედლებს, რომლებიც ტაძრის მოედნის ზედაპირს უსწორდებიან. საუკუნეთა მანძილზე, ხშირ აოხრებათა შედეგად წარმოქმნილი ნანგრევები სიონის ქუჩაზე იქცა შემალლებად და, ამგვარად, ქალაქის ძველ მოედანზე მეხუთე საუკუნეში აგებული ტაძარი აღმოჩნდა ნანგრევთა გროვებს შორის.

სიონის ტაძრის სიგელ-გუჯრები ცხადყოფს, რომ იგი აგურით აშენდა, დღევანდელი ქვის პერანგის გარეშე, იმ სახით, როგორადაც დღეს გამოიყურება კახეთის ალავერდის ტაძარი. ტაძრის სიგრძე 38 არშინია, სიგანე - 29, სიმაღლე გუმბათის ჯერამდე 18 საენი. როგორც კავკასიის ყველა ძველებური ტაძარი, სიონის ბიზანტიურ სტილზეა აგებული. შენობის შიდა სივრცე - გუმბათი და ქვის ოთხ მასიურ სვეტზე დაყრდნობილი კამარები, ჯვრის ფორმას ქმნის. ნაგებობა შემოსეს ალგეთის ქვით, რომელიც მოიპოვება მდინარე ალგეთთან, თბილისიდან 35 ვერსის მანძილზე. ეს არის რკინაქვის სახეობა, საკმაოდ მტკიცე, მაგრამ არცთუ საიმედო იმისათვის, რომ სახურავი დაიცვას წვიმისა და ნესტისაგან. ფანჯრების მეტისმეტი სივიწროვის გამო ტაძარში სიბნელე და ნესტი იყო, რის გამოც ძველი მხატვრობა სრულიად წაიშალა, ან კი რა ფერწერა გადაურჩებოდა მძინვარე მტრების აურაცხელ შემოსევებს.

ყველაზე სასტიკი აოხრება სიონის ტაძარს 1228 წლიდან ახსოვს, როცა ხვარაზმელებმა, რუსუდანის მეფობის დროს, თბილისი აიღეს (ისტორიკოს აბულთედის გადმოცემით, ეს იყო 1226 წელს).

ჯალალ-ედინი ტაძარში მანამდე მხეცობდა, ვიდრე მონღოლებისაგან არ იძლია. ამ საზარელ აოხრებას შემატინან ასე აღწერს: „ხოლო მცველნი ქალაქისანი აღიჭურნეს და იქმნა ბრძოლა, და ბრწყინვალე ძლევა აჩუენეს ქართველთა ... განახუნეს კარნი სპარსთა ტფილელთა... ივლტოდეს მცველნი ქალაქისანი და შედგეს ისანთა“. მტერმა აიღო ქალაქი და დაიწყო დამარცხებული მოსახლეობის დარბევა. მხეცურად ხოცავდნენ ქრისტიანებს; ყველა ქუჩა, ხევი თუ ორმო გვაშებით აივსო. ბევრი მტკვარში გადაყარეს. ამით არ დაკმაყოფილდნენ. სულთანმა ბრძანა, მიწასთან გაესწორებინათ ყველა ეკლესია. „იწყო რღუევედ, ეკლესიათა, ვიდრე საფუძვლადმდე აღფხურა, რომლისათვის იკადრა და ხელ-ყო სიონისა გუმბათსა შემუსრვად და ზედა ბილწისა საჯდომისა მისისა აღშენებად, რომელი-იგი ხიდითა მალლითა და გრძლითა განხიდა აღშენებად. და ესეცა შესძინა, რამეთუ ხატი უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი და ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობელისა, რომელი სიონს მკვიდრ იყო, ბრძანა მოყვანებად და ხიდისა შესავალსა დადებად პირაღმართ, და ბრძანა ყოველთა მათ პყრობილთა ქრისტიანეთა, მამათა და დედათა, იძულებით დათრგუნვა პატროსანთა ხატთა და დატევება სჯულისა, უკეთუ არა ჰყონ, წარკუთთა თავთა. და ვითარ აღასრულებდეს ბრძანებულებასა ამას, მოჰყვანდეს მამაკაცი დედათა თანა და აიძულებდეს ესრეთ ყოფად. მრავალთა უკეთ ბრწყინვალე ძლევა აჩუენეს არა თავს-დებად შეურაცხებად წმიდათა ხატთა და დატევებად სჯულისა. ხოლო მრავალი სიმრავლე მამათა და დედათა იპოვა ახოვნად, რომელთა მიიღეს გვირგვინი წამებისა, რომლისა აღრიცხვა შეუძლებელ არს სიმრავლისათვის, რამეთუ ვგონებ, ვითარმედ ათ ბევრ აღიწია რიცხვი მოკლულთა“. ექვსი წელიწადი გრძელდებოდა სამეფოს უბედურება. ჯალალ-ედინმა ბრძანა შეეჩერებინათ ქრისტიანთა ამოწყვეტა და დაეწყათ მათი წინადაცვეთა, აგრეთვე, წაეშალათ ქრისტიანობის ყოველგვარი კვალი, ეკლესიები თავლებად ექციათ. „უკეთუმცა არა უფალმან საბაოთ დამიტევნა ჩვენ თესლი, - წერენ შემატინანები, - ვითარცა სოდომელნიცა შევექმენითცა და გომორელთა მივემსგავსენით“.

ჯალალ-ედინის შემდეგ, რომელიც ჩინგიზ ყაენს გაეჭკა, თბილისში მონღოლთა ურდოები შემოდინ და 1239 წელს საბოლოოდ ანადგურებენ ქალაქს. მხოლოდ 1243 წელს, როცა თბილისში ორი მეფე: დავით მეოთხე ნარინი და დავით მეხუთე დაჯდა, ქრისტიანებმა შვებით ამოისუნთქეს. ნიკოლოზ კათალიკოსი, რომელიც მონღოლებმა პატივით დააბრუნეს, თავს მოუყრის ქრისტეს გაბნეულ სამწყსოს და აღადგენს სიონის ტაძარს - მოწმეს საშინელებათა და ბურჯს ღვთისადმი მსასოებელთა. თემურ ლენგის შემოსვლაც (1384-1405) ღვთისაგან მოვლენილი სასჯელი იყო. მაშინ კათალიკოზი ელიოზი მთებში გაიხიზნა. ბაგრატ მეფე ჯალაბობით გამოსხეს ციხე-სიმაგრედან. „სიონში დადუმდა ვალობანიო“, - ამბობდნენ ბარბაროსები. „მაგრამ არა, - შენიშნავს იოსელიანი, - ერუსალიმის წმიდა მალღობებზე ანთებულ შუქს ვერ ჩააქრობს ვერავითარი ზღვა უბედურებათა, ვერავითარი ქარიშხალი, ან მის თავზე განპობილი, პირველი წარღვნის საშინელებით აღსავსე უფსკრული ცათა. გვამი კვდება, მაგრამ სული უკვდავია, მარადიულია“. ტაძარი განაახლეს, მაგრამ 1522 წელ შაჰ-ისმაილმა, რომელმაც თბილისი დაიპყრო, სიონიდან გამოიტანა ღვთისმშობლის ძველი ხატი და მტკვარში გადააგდო. კახეთის მეფემ ლეონ მეორემ ეს ხატი თბილისის სამხრეთით მეოთხე ვერსზე, ნავთლულში, მტკვრის მარცხენა ნაპირზე იპოვა, შეამკო და სიონის ტაძარში დააბრუნა.

სხვა ისტორიკოსი წერს: შაჰ-ისმაილმა თბილისი რომ აიღო, გამოიტანა ხატი, განძარცვა სამშვენიესებისაგან - წაიღო ქართველ მეფეთა შეწირულობანი, ალმასები, მარგალიტები. ბრძანა, განძარცული ხატი მდინარის ნაპირზე, ხიდის ყურეში დაედგათ, მოეყვანათ ქალაქის ქრისტიანები და აეძულებინათ ხატის წაბილწვა. ბევრი არ დაემორჩილა ბრძანებას, სიწმიდის წაბილწვას სიკვდილი ამჯობინა. ჯალათებმა მათ თავები წარკვეთეს და მტკვარში გადაყარეს. შაჰმა ხატიც გადააგდებინა. თბილისს ქვემოთ, მტკვრის მარცხენა ნაპირზე კახელმა მწყემსმა იპოვა ხატი და კახეთში წაასვენა. ლეონმა ბრძანა, ხატი მოეკაზმათ და კვლავ სიონში დაესვენებინათ ქრისტიანთა სალოცავად. ამავე დროს, ტაძარიც განაახლეს, მაგრამ 1556 წელს სპარსელმა შაჰ-თამაზმა წაბილწა, 1616 წელს კი - შაჰ-აბასმა, რომელმაც საქართველო დაიპყრო და მრავალი ხატი გაზიდა.²

2 1629 წელს კრასნოგორსკის ღვთისმშობლის მონასტერი იქცა ღვთისმშობლის სასწაულმოქმედი ქართული ხატის საკანედ. ქართულმა ხატმა სახელმწოდება მიიღო სწორედ იმ ქვეყნისაგან, სადაც ის ესვენა კრასნოგორსკის მონასტერში გადასვენებამდე. 1622 წელს საქართველო შაჰ-აბასმა დაიპყრო; მონასტრები წაბილწეს, გაძარცვეს, ზოგიერთი ძვირფასი ნივთი, მათ შორის, ღვთისმშობლის სასწაულმოქმედი ხატი სპარსეთში წაიღეს გასაყიდათ. იმ დროს სპარსეთში მოგზაურობდნენ რუსი ვაჭრები, რომლებიც სიამოვნებით ყიდულობდნენ საქართველოდან გაზიდულ წმიდა ნივთებს. იაროსლაველი ვაჭრის ეგორ ლიტკინის ნოქარს სტეპან ლაზარეცს ერთმა სპარსელმა შესთავაზა ოქრო-ვერცხლით მოოქვილი ყოვლად წმიდა ღვთისმშობლის ქართული ხატი. ღვთისმოსავმა სტეპანმა სიხარულით შეიძინა ხატი. ამ დროს იაროსლაველში ვაჭარ ეგორ ლიტკინს ძილში გამოეცხადა: „შენმა ნოქარმა სტეპანმა სპარსეთში გაყიდა ფასდაუდებელი მძივი. როგორც კი მოგიტანს, ის მძივი ღვთის ოლქში, შავ მთაზე გაგზავნე“ ეგორ ლიტკინმა დიდი სიხარულით მიიღო „ფასდაუდებელი მძივი“, როგორც ღვთისაგან ჰქონდა ნაბრძანები, გაემგზავრა ჩერნოგორსკის (ახლანდელი კრასნოგორსკის) მონასტერში და 1629 წლის 22 აგვისტოს თავისი ხელით დაასვენა ქართული ხატი. ეს დღე მონასტრის ცხოვრებაში უძვირფასეს დღესასწაულად იქცა. აი, როგორ აღწერს წმიდა ხატს თვით ლიტკინი: „დავასვენე ყოვლადწმიდა ოდიგიტრიის ხატი, რომელიც ზღვის იქიდან, სპარსეთის მიწიდან ჩამოიტანეს.

1710 წელს ვახტანგ მეფე-სჯულმდებელმა განაახლა სიონის ტაძარი. იგი შეეცადა, ნაგებობა გარედან ქვის ფილებით მოეპირკეთებინა. ჩრდილოეთის მხარეს, სამკუთხედის ლავგარდანის ქვეშ, ქვაზე ამოკვეთილია მხედრული წარწერა: „მადიდებელი სამებისა დავითიანი ძმისწული სახელოვანისა მეფისა გიორგისა და ძე დიდად პატიოსნისა ლევანისა - განმგებელი ქართლისა ბატონიშვილი ვახტანგ, განმაახლებელი გუმბათით და ლიმფონის - ცურით მონასტრისა ამის სულისა მეფისა ბიძის და მამისა დედისათვის და სულთა ჩემისა მეუღლისა, ძისა და ასულთა აღსაზრდელად. ქრისტეს აქეთ ჩლი ქორონიკონსა ტყე“. 1724 წელს, საბედისწერო წელს, მუსულმანი მუჰამედ ყული-ხანი შემოიჭრა თბილისში, გაძარცვა და სიონის ტაძრიდან ღვთისმშობლის ხატი გაიტაცა. არავინ უწყის, რა ბედი ეწია ხატს: ერთნი ამბობდნენ, შემუსრესო, მეორენი კი - გადამალესო. 1726 წელს, მას შემდეგ, რაც ლეკებმა მოაოხრეს სიონის ტაძარი, თურქებმა დაიპყრეს ქართლი და თბილისი, სადაც მმართველად დასვეს ისაყ-ფაშა ახალციხელი. თურქეთის სულთანმა მას უბრძანა, სიონი მეჩეთად ექცია, თანაც ბრძანება შეესრულებინათ იმავე წელს, თომას შაბათს. საქართველოს ამ დუხჭირ ყოფაში თბილისის მიტროპოლიტად იჯდა დომენტი - ორბელიანთა გვარიდან. ფრიად დამწუხრებული მიტროპოლიტი სიონის სასულიერო პირთა თანხლებით ეახლა თავად გიგი ამილახვარს, იმ დროისათვის მეტად გავლენიან პირს და ღვთის სახელით სთხოვა, არ დაეშვა უძველესი ქართული სალოცავის წაბილწვა. თავადი ამილახვარი, როგორც ღრმად რელიგიური ადამიანი და სახალხო მოღვაწე, წინ აღუდგა სულთანის გადაწყვეტილებას, გამოიყენა მთელი თავისი ძალაუფლება, ძალა, გავლენა და, ამგვარად, ისაყ ფაშამ არ შეასრულა სულთნის განკარგულება და სახალხო სალოცავი შეგინებას გადაარჩა. ამ მოვლენის აღსანიშნავად მიტროპოლიტმა შეადგინა აქტი, რომელიც ბრძანებს, სიონის კათედრალურ ტაძარში ჩატარდეს საზეიმო ღვთისმსახურება გმირი გამათავისუფლებლის მოსახსენებლად, ხოლო თვითონ მას მიეცეს სიგელი, მიტროპოლიტისა და სხვათა ხელმოწერებით, რომლებშიც დაწვრილებათაა მოხსენიებული გიგი ამილახვრის დამსახურებანი. ეს სიგელი 1727 წლის 8 აპრილსაა დაწერილი. აი ისიც: „სახელითა სახიერისა არსებისა დაუსაბამოსა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისათა და შუამდგომლობითა ყოვლად უბიწოსა წმიდისა სიონთა მღვთისმშობლისათა ესე უკუნისამდე ეამთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი წიგნი და ნიშანი მოგართვით ჩვენ ორბელის შვილმან ტფილელ-ბოლნელ მიტროპოლიტმან დომენტიმ და ერთობით სიონთა ღვთის-მშობლის კრებულთ თქვენ ღვთის მოყვარესა და მართლ-მადიდებელს ამილახორს ბატონს გივს მას ეამს, ოდეს აღაოხრეს ლეკთა ტფილის ქალაქს სიონთა ღვთის-მშობელი, შემდგომად მათსა დაიპყრეს ქალაქი და ქვეყანა ქართლისა ურუმთა; მაშინ პატრონობდა ვეზირი ისეყ ფაშა ახალციხისა, ბრძანება და ფარმანი მოსლოდა ხონთქრისაგან სიონთა ღვთის მშობლის ტაძრის მეჩეთად შექმნა ინებეს, ჩვენცა წმიდა ღვთის-მშობელმან თქვენი თავი გამოგვიჩინა წარწერა ბერძნული აქვს. ვერცხლითაა მოოკვილი - გვირგვინი, შუაგული და არშუბი. მოოქროვილია და გადაკრული აქვს ალისფერი ქამხა“.

ღვთისმშობლის ქართულმა ხატმა სხვადასხვა დროს მრავალი სათნოება და სასწაულებრივი კურნება აღასრულა. საღვთო ძალის ეს მაღლი დღესაც მოქმედებს. ზეციური დედოფლის ძლევა-ამოსილი საფარველის ქვეშ კვლავ აღსრულდება კურნებანი, რასაც, სხვათა შორის, ადასტურებს მოვლენა, რომელიც ახლახანს მოხდა ამ ხატის მაღლით და, რომელიც აღწერილია ჟურნალში „რუს-სკი პალომნიკ“ (იხ. 13, 1902 წ.).

იხ. „ისტორიული ცნობები კრასნოგორსკის ღვთისმშობლის ეკლესიის შეახება“, რომელიც მოთავსებულია არხანგელსკის ეპარქიის უწყებანში, 1893-1901 წ.წ.

დამხსნელად და ნუგეშისმცემლად, მოვედით ჩვენის კრებულით და დიდის მწუხარებით თავი გაწყინეთ. თქვენც ვინც-ვინ ქართველნი დარბაისელნი იყვნენ თან შემოიყარენით და ამის შეწევნასა და დახსნასა გულმოდგინეთ ეცადენით: მიხვედით ფაშასთან, არზა მიართვით და დიდად თავი გარდასდევით, თითქმის დატყვევება და ამოწყვეტა ირჩიეთ და ამ საყდრის დაუნებელობა. იმანაც ყური მიუვდო თქვენს მოხსენებასა, ხელი აიღეს, დიდად დაგამადლეს და ფეშქაშიც მრავალი გაიღვეით და საყდარიც შესწირეთ. რადგან ამდენი სასყიდელი და ჭირნახული დასდევით ჩვენს მონასტერზე, ჩვენ სხვაფრივ ვერას გემსახურებით და ეს პირობა მოგვიხსენებია, რომ, რადგან ახალკვირის შაბათს იყო ჩვენი განსაცდელი და საყდრის გამორთმევის ამბავი, ისევ ახალ კვირის წინა დღე შაბათი განვაწესეთ თქვენთვის მოსახსენებლად. ამ დღის იქით ყოვლის წლისათვის იმ შაბათს ჩვენ და ჩვენი კრებულნი ერთობილნი ვამს გიწირვედეთ თქვენ და თქვენთა შვილისშვილთა დაუვიწყებლად მოვიხსენებდეთ. ჩვენ ეს პირობა მოგვიხსენებია და რომელიც შემდგომად ჩვენსა ხარისხსა ამას ზედა ტფილელობდეს მათთვისაც ასე ანდერძად დაგვიგდია და ნურც დააკლებენ და თუ ვინმე ეს ჩვენგან სამართლად გამწესებული მოხსენება და ანდერძი დაივიწყოს და მოშალოს, აგიმცა მოიშლების ყოვლისა კეთილისაგან და ჩვენთა ცოდვათა წილ იგიმცა განიკითხვის დღესა სასჯელისასა, ხოლო დამამტკიცებელნი ამისანი ღმერთმა აკურთხნეს. დაიწერა ხელითა სიონის დეკანოზის-შვილის ოსესითა: აპრილი. ქორონოკონს შ.ი.მ.³

ქრომელიცა კურთხეულს დომენტის ტფილელს განუწყესებია, მე ტფილელი ვამტკიცებ და აღვასრულებ და შემდგომად ჩემსა სხვანიცა ესრეთ ჰყოფდენ (ბეჭედი ტფილელი მიტროპოლიტის ეფთიმესი) ქ.ჩვენ ტფილელი მიტროპოლიტმან თუმანიშვილმან ქრისტეფორემ ეს სიგელი ღვთის

3. მას შემდეგ ამ მოვლენის აღსანიშნავი ზეიმი სიონის ტაძარში ყოველწლიურად ტარდებოდა 1795 წლამდე, ვიდრე საქართველოს თავს დაესხმოდნენ ალა-მაჰმად ხანი, ომარ-ხანი ავარელი; შფოთიანი პოლიტიკური ამბების გამო დავიწყებდას მიეცა ეს ტრადიცია, თუმცა ზეიმის გაუქმების მთავარი მიზეზი სხვა იყო. ეს გახლდათ ორთაბრძოლა ქართლის მეფის ვახტანგ მეექვსისა და კახეთის მეფის ერეკლე მეორის დინასტიებს შორის. 1899 წელს ხსენებული გმირის ერთ-ერთმა შთამომავალმა, გენერალ-ადიუტანტმა, თავადმა ივანე გივის ძე ამილახვარმა მაღალუწმიდესობის ეგზარქოს ფლავიანეს წინაშე აღძრა შუამდგომლობა დაეიწყებულე საეკლესიო ზეიმის აღდგენის თაობაზე. წინადადებას მხარი დაუჭირა ეპისკოპოსმა კირიონმა, რომელმაც ეგზარქოსს გაუგზავნა შესაბამისი მოხსენებითი ბარათი ზეიმის აღდგენის მოთხოვნით. მაღალუწმიდესმა ფლავიანემ მოიწონა წინადადება და მას შემდეგ სიონის კათედრალურ ტაძარში თომას კვირას მუდამ იმართება საზეიმო საღვთო ლიტურგია და პანაშვიდი განსვენებული გმირის, მართლმადიდებელი ეკლესიისა და სარწმუნოების დამცველის სულის მოსახსენებლად.

ნებით დავამტკიცეთ. ქრისტეფორე (ეს სიგელი მოთავსებულია პროფ. ხანანაშვილის „გუჯრებში“, იხ. გვ. 5 და ყორდანიასთანაც, იხ. გვ. 212 №54).

მალე, კერძოდ 1795 წელს, საქართველოს თავს დაესხნენ სპარსელები, რომლებმაც დანგრევა რომ ვერ მოასწრეს, დაწვეს სიონის ტაძრის ხის კანკელი, შებოლეს და გაჭვარტლეს ძველი ფრესკები. ტაძრის დიაკვანმა იოანე ოსეშვილმა სპარსელებისაგან გადაარჩინა ღვთისმშობლის ხატი. ხატი მხარზე შეიდგა, გაიტანა თბილისიდან, ურემზე დაასვენა და კაიშაურის მთებში გახიზნა. ათი დღის შემდეგ, გადამწვარი თბილისიდან სპარსელების წასვლისთანავე, ხატი დაუბრუნდა სიონის ტაძარს.

სიონის ტაძრის ძველი კანკელი დაბალი იყო, მსგავსად დღემდე შემორჩენილი ძველი ტაძრების კანკელებისა. თბილისის და მასთან ერთად სიონის არაერთგზის აოხრება, ბოლოს კი შაჰ-აბასის შემოსევა გახდა მიზეზი, რომ, ბოლოსდაბოლოს, თბილისის ეპისკოპოსებმა გადაწყვიტეს ტაძარში ხის კანკელი დაედგათ. შემდეგ ზოსიმემ, ათონის მთის ბერმა, გარეჯის უდაბნოს მოღვაწემ კანკელი გაჩისაგან გააკეთა და ოქროთი მოაჩუქტურთმა. ამ კანკელს ჰქონდა ხუთი იარუსი და ფარავდა საკურთხევის საუკეთესო ნაწილს.⁴

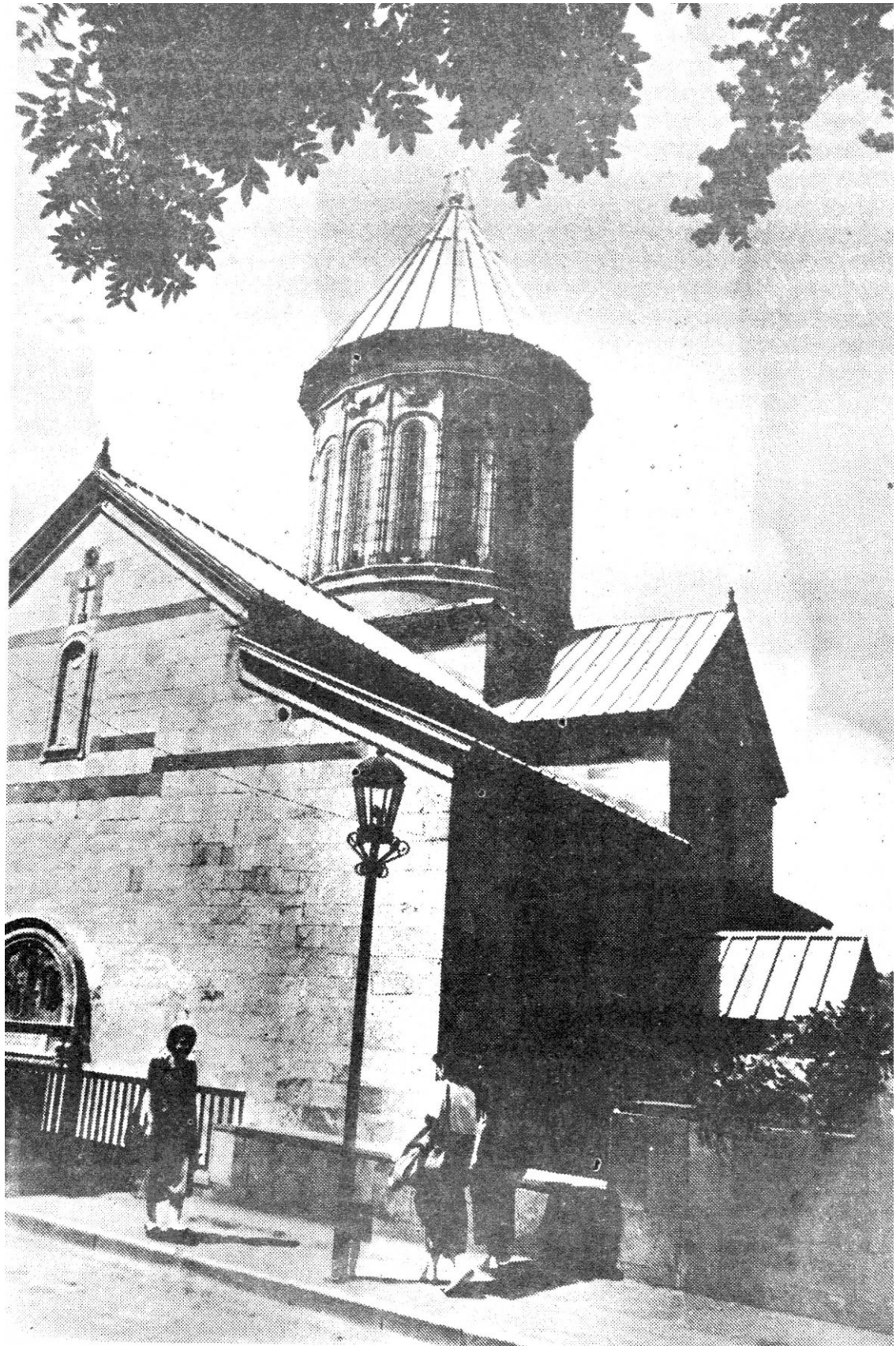
სიონის ტაძარს ორი ეკვდერი ჰქონდა: ერთი შიგნით, ტაძარში, სადიაკვნო განყოფილებაში, მოციქულთა თავების პეტრესა და პავლეს სახელობის, მეორე გარეთ, სამხრეთის მხარეს (არ ვიცით, ვისი სახელობის). ეს მტრებმა დაანგრიეს. თბილისის მიტროპოლიტმა ელისემ ნანგრევებზე ააგო კარიბჭე, რომელსაც სამხრეთის მხარეს წარწერა აქვს: „ნებითა ღვთისათა და შეწევნითა სიონთა ღვთის მშობლისათა, მე, თბილელმან ელისე საგინაშვილმან აღუაშენე გუმბათი ესე სიონისა ორჯერ, სამხრეები და კარის ბჭე, დავხატე და შევაძვეე ყოვლითა სამკაულითა, შენდობას იტყოდეთ ღვთის გულისათვის. ამინ. ქორონიკონ-ტმე“.

ამ კარიბჭეში 1795 წელს ცხოვრებდა ბერი ლავრენტი, წარმოშობით ბერძენი; რომელსაც დიდად აფასებდა მეფე გიორგი XIII. მან განზანა წმიდა ემბაზში უფლისწულები მიხეილი და ილია. სპარსელებმა მოკლეს თბილისის საბედისწერო აოხრების უამს. მკვლელები დიდმის მინდორზე შამოეწივნენ...

როცა რუსეთის მფლობელობამ გადმოლახა კავკასიის ქედი და ქართველმა ხალხმა ერთმორწმუნეთა მფარველობაში სული მოითქვა, ძველმა სალოცავებმა აღორძინება დაიწყეს. საქართველოში რუსეთის მმართველობის შემოსვლის დღიდან სიონის ტაძარი პირველად შეაკეთეს თავად ციციანოვის დროს. ციციანოვმა უმაღლეს ხელისუფლებას მისწერა პატაკი 1802 წლის 16 ნოემბერს მომხდარი ხანძრის შესახებ და რემონტისათვის მოითხოვა 10.000 მანეთი. როცა ეს თანხა გამოუყვეს, თავადმა ბრძანა აღედგინათ ტაძრის ფერწერა, რომელიც 1795 წელს, სპარსელების შემოსევის დროს ხანძრისაგან შეიმუსრა. ეს ბრძანება 1803 წელს შერუღდა. 1804 წელს ციციანოვმა ითხოვა, სიონის ეკვდერი (პეტრე-პავლეს სახ.) ეკურთხათ აღექსანდრე ნეველის სახელზე, რომელიც

⁴ ასეთი კანკელები, პიოსელიანის შენიშვნით, აქვთ ათონის მთაზე. ზოსიმეს ხელით დამზადებული ასეთი კანკელები ჩანს დავით-გარეჯის უდაბნოში. ამ ნიმუშით, სიძველის დაცვის მიზნით, წმიდა სინოდის განკარგულებით, მცხეთის საკათედრო ტაძარში აშენდა ასეთი კანკელი. იხ. აგრეთვე პიოსელიანი, გვ. 105-112.

იყო ანგელოზი იმპერატორ ალექსანდრესი. 1818 წელს ღვთისმსახურება შეწყდა და ტაძარი გადააქციეს საეკლესიო ქონების სალაროდ და საცავად. ამ მიზნით, ღია შესასვლელი თხელი კედლით გადაკეტეს და აიღეს ეკვდერის კანკელი. 1829 წელს აქ გაკეთდა საფარი, სადაც თაყვანისცემისათვის დაიდგა დიდებული გარდამოხსნა - ვარშაველი თავადის, გრაფ პასკევიჩის საჩუქარი. 1817 წელს, საქართველოს ეგზარქოსის, მიტროპოლიტ თეოფილაქტეს დროს მთავარი ტაძრის შიგნით გაუქმებულ ეკვდერის ნაცვლად სამხრეთის მხარეს აკურთხეს სტოვა და დადგეს ძველი ხატი, რომელიც მარტყოფის მონასტრის სამლოცველოდან წამოიღეს. 1827 წელს კი საქართველოს ეგზარქოსმა, მიტროპოლიტმა იონამ გადააკეთა კანკელი და ეს სტოვა კვლავ წმ. მთავარანგელოზის სახელზე აკურთხა. 1850 წელს, თავად მ.ს. ვორონცოვის დასტურით, თავადმა გ.გ. გაგარინმა, რომელმაც შეისწავლა ბიზანტიური ფერწერა საქართველოში და კანკელის ფორმა იმ ძველი ტაძრების მიხედვით, რომლებიც შემორჩა შუაგულ ტყეებსა და ხეობებში, აგრეთვე IX-X საუკუნის წიგნებით, კვლავ მოხატა საქართველოს სამეფოსა და მისი დედაქალაქის, ქართველი ხალხის ეს ძველი სალოცავი. თავადი გაგარინი, პირველად ჩვენში, სანთლის საღებავით ხატავდა. ეს წესი, რომლის სიკეთე ოცწლიანი გამოცდილებითაა დადასტურებული, მიუნხენში, აგრეთვე - რუსეთში, ზოგიერთი მნიშვნელოვანი ღირსებით გამოირჩევა. ნახატი არ შავდება, არ სკდება, არ უფერულდება, ინარჩუნებს სიმკრქალისა და ბზინვარების ეფექტებს, არ ფუჭდება გარედან შემოსულ ჰაერზე, შეიძლება ყოველგვარი ელფერის გამოყენება და, ამასთანავე, ინარჩუნებს ზეთის საღებავის ყველა ღირსებასა და სიკეთეს. ახალი მიღწევის გამოყენებამ არაჩვეულებრივი ბრწყინვალეობა და რელიეფურობა შემატა გაგარინის ნამუშევარს. მისი ფერწერის სინათლე და ძალა, ოქროს მორთულობით რომ ბრწყინავს, ყველას აოცებს. ვიწრო ფანჯრები გააფართოვეს და ტაძარში შემოიჭრა ნათელი, ოდნავ იღუმალი, როგორც ეკლესიას შეჰფერის, მაგრამ საკმარისი საიმისოდ, რომ დაეინახოთ შენობის ყველა წვრილმანიც კი. ეკლესიის შესასვლელის პირდაპირ, თაღზე, კანკელის ზემოთ, ოქროს ფონზე, რომელიც მოზაიკას მოგვაგონებს, სამ იარუსად არიან განლაგებული ღვთაებრივი სახეები. წინ ღვთისმშობელია, მას აქეთ-იქით უდგანან წინასწარმეტყველები, პირველი მოსვლის მქადაგებლები. ყველაზე თვალსაჩინო ადგილზე გამოსახულია მაცხოვარი მოციქულთა შორის, ოდნავ დაბლა - ეკლესიის მამები, რომლებმაც ქრისტეს ცხოვრება შეათვისეს ადამიანთა ცხოვრებას. გუმბათის სიღრმეში, როგორც ყველა ძველ მართლმადიდებლურ ეკლესიაში, ოქროს ფონზე მოჩანს მაცხოვრის კოლოსალური სახე, რომელიც ძალასა და მადლს აფრქვევს. გუმბათის სფეროში, სამხრეთის ზეცასავით მკვეთრი ცისფერი ფონი მოფენილია ოქროს ვარსკვლავებითა და ქერუბინთა თავებით. ქვემოთ, აღმოსავლეთის მხარეს, მტრედის სახით გამოსახულია სულიწმიდა, კუთხეში - ოთხი მახარებელი. მათ შორის მოციქულები - პეტრე და პავლე და ანგელოზები, რომლებიც ბუკის ცემით აუწყებენ ქვეყანას სახარების სიტყვის გავრცელებას; სვეტების კუთხეებში, თაღთან - უსხეულო ანგელოზები სინათლის ფრთების სახით. თვით სვეტებზე - ქართველთა წმიდანები: წმ. ნინო, წმ. აბო, წმ. ქეთევანი, წმ. ლუარსაბი. ჩრდილოეთისა და სამხრეთის კედლებზე ექვს-ექვსი დიდი სურათი საეკლესიო დღესასწაულს ასახავს. დასავლეთის კედელზე, შემოსასვლელთან დახატულია განკითხვის დღე. იქვე - ოთხი სურათი ქრისტეს ცხოვრებიდან: ბავშვების დალოცვა, წმ. მაგდალინა, მოვაჭრეების გაძევება ტაძრიდან, „მიაგეთ კეისარს კეისრისა“. მათ შორის მოჩანან ანგელოზები. კედლებში ყურადღებას იქცევს კოლოსალური ფიგურები წმ. დიდმოწამის ალექსანდრესი, წმ. გიორგი ძლევა მოსილისა და წმ. დიდმოწამეთა - ბორისისა და გლებისა. წმიდა მოწამენი, როგორც ეკლესიის ბურჯები, გამოსახულნი არიან ტაძრის სვეტებზე. და ბოლოს, გუმბათის თაღის ზემოთ გამოსახულია ათცამეტი სირიელი მამა, რომლებიც საქართველოში შემოვიდნენ VI საუკუნეში. ქერის მკვეთრ ცისფერ

ფონზე მიმოფანტულია ოქროს ვარსკვლავები. ყოველივე ეს შეერთებულია დიდებული არშიებით, რომლებიც, მართალია, მკვეთრი ფერებით, სიჭრელის ეფექტს ბადებენ, მაგრამ საერთო ტონალობას არ არღვევენ. ტაძრის ქვედა ნაწილს ამშვენებს მომწვანო პარალელოგრამები, რომლებიც მარმარილოს ფილებს მოგვაგონებენ. ყველა სურათს არაჩვეულებრივი ეფექტი აქვს. ფიგურები გამოირჩევა ლურჯ-მომწვანო ფონზე. ისინი ერთდებიან ოქროს არშიებით, რომელთა შტოსებრ ზედა ნახევარსფეროებს აგვირგვინებს ოქროს ჯვრები. ყოველივე ეს ერწყმის თალის ცისფერ ფონზე გამოსახულ ოქროს ვარსკვლავებს. ერთ ადგილას თალს შემორტყმული აქვს ლურჯი, ოქროს არშიებიანი სარტყელი, რაც მკვეთრად ანელებს მოოქროვილი ჭერის სიმკვეთრეს. გვერდითი კამარების ისრებზე, დასავლეთის შესავლელიდან მოჩანს სტავრის მსგავსი ყოლოსფერი სურათი შავი ჯვრებით. საერთოდ, მშრალი აღწერით შეუძლებელია გადმოსცე ამ ბრწყინვალე, მრავალფეროვანი, არაჩვეულებრივი ორნამენტაციის მთელი მშვენიერება. მასზე წმინდანები უფრო დახვეწილი, უფრო დიდებული წარმოგვიდგებიან... თვით გამოსახულებანი მოკლებული არიან პირობითობას; მათი დიდებული სიმკაცრე გამოძახილია ჩვენი ეკლესიის საუკუნოებრივი გადმოცემებისა. მხატვარი ზოგჯერ მიმართავს ძველ ნაცნობობას იტალიურ ფერწერასთან. მაგალითად, ანგელოზები, რომლებიც სულიწმიდის შვიდ მადლს გამოხატავენ, ერწყმიან მქრქალ ნახევარტონს, და ეს ხომ ფერწერული ვენეციის საუკეთესო ხანას მოგვაგონებს. მხატვრის ოსტატობა ყოველგვარ ქებას იმსახურებს. კაცობრივი შფოთი და სამხედრო მღელვარებანი წარხდება, ადამიანები და მოვლენები სწრაფად იცვლებიან, მაგრამ ტაძარი ღვთისა შეუტყვეველი და მარადიულია. ბედნიერია ის, ვინც თავის მერე დატოვებს ხალხის მადლიერი ხსოვნის კვალს, ვინც ნიჭი, გულმოდგინება და დრო მიუძღვნა ღვთის სახლის განშენიერებას და ვისაც მოიგონებს შორეული შთამომავლობა. დიდი ნიჭიერებისა და დახვეწილი გემოვნების წყალობით მან შეძლო ახალი ბრწყინვალეობით გაეცოცხლებინა ქრისტიანული სამყაროს პირველყოფილი საწყისები. ტაძრის კედლებისა და თალების ბიზანტიური გემოვნებით მოხატვამ, ცხადია, მოითხოვა კანკელის გამორთვა ძველი აღმოსავლური ეკლესიის ნორმებით. თაბაშირისაგან დამზადებული ყოფილი მრავალიარუსიანი კანკელი თალის ხედს ფარავდა და ამიტომ იგი არ შეესაბამებოდა მთელი შენობის მხატვრულ სახეს. თავადმა გ.გაგარინმა ყველა ტაძარი დაათვალიერა და შუამთის VIII საუკუნის ეკლესიაში მიაგნო გადარჩენილ ერთიარუსიან კანკელს. სიონის ტაძრის განმაახლებელმა ამის მიხედვით შექმნა ახალი, ქვის კანკელის მოდელი. კანკელი დაიდგა ძველი სტილის გათვალისწინებით, რის გამოისობითაც მლოცველთათვის გამოთავისუფლდა საკურთხეველის ის ნაწილი, სადაც გამოსახულია ღვთისმშობელი ყრმით. როგორც ზემოთ ითქვა, ეს ფრესკა გარშემოტყმულია ძველი სამყაროს წინასწარმეტყველთა თორმეტი მოციქულისა და ეკლესიის მამათა სახეებით. 1861 წლის 17 დეკემბერს საქარაუელოს ეგზარქოსმა ევსევიმ ქალაქის თავთა თანდასწრებით აკურთხა განახლებული ტაძარი და აღასრულა საღვთო ლიტურგია. ითქვა ისიც, რომ ტაძარი გადახურული იყო ალგეთის ქვით, რომელიც, მართალია, მტკიცეა, მაგრამ ნაგებობას მაინც ვერ იცავდა წვიმისა და ნესტისაგან. ამ ქვას სიძველის იერის შესანარჩუნებლად ახურავდნენ, მაგრამ, სამწუხაროდ, ბოლო ორმოცი წლის მანძილზე სამჯერ მოუხდათ მისი გამოცვლა. ქვის საბურავი დღემდე რომ დაეტოვებინათ, გაგარინის ფერწერა სავსებით გავერანდებოდა. ამიტომ ტაძრის საიმედოდ დაცვისათვის აუცილებელი იყო ქვის შეცვლა რკინის ფურცლებით, რაც გაკეთდა კიდევ იმავე ევსევის დროს...

ქართული ეკლესიის ახლანდელი მწყემსმთავრის, ალექსის დროს შედგა მაგლობელთა გუნდები, რომლებიც გალობენ ტაძრის შესასვლელში, იმ ადგილას, სადაც მლოცველთა თაყვანისცემისათვის ასვენია ძვირფასი ხატები და წმიდანთა ნაწილები. სხვათა შორის, ეს ძვირფასი და წმიდა ნივთები ჩვენს დრომდე საეკლესიო სალაროში ინახებოდა, ქურდების შიშით გარეთ ვერ გამოჰქონდათ. ამავე დროს, არსებობს წინადადება, სიონის მოედნის გასაფართოვებლად, დაინგრეს ძველი შენობები, რომლებიც დასავლეთიდან, მთავარი ქუჩის მხრიდან კეტავენ ტაძრის ხედს.

გაბრძელობა შემდეგ ნომერში.

მხატვრული სიტყვა

მერი ბადრიაშვილი

დედაბრის ლოცვა

ო, თეთრი ფიფქი მოგონებას უჩუმრად ართავს
და თითო წლობით ბუხრის ყელით აცილებს ზამთარს
ეს წლებიც გატყდა და ამ სოფლის ამბობს სამდურავს
რადგან კარს იქით ბედისწერას ხედავს გარდუვალს.
თვალწინ მდინარებს იმა დროთა ნაზი გალობა
დიდმა განგებამ ასე უხვად რომ გვიწყალობა.
ალბათ თუ იგრძნო განშორება ამ საწუთროსთან
ჩამრმქენარ ლაწვებს ორი ცრემლი რომ აუთრთოლდა.
ნეტავ რა უნდა მაცხოვრის წინ მუხლებმოდრეკილს
ზე აღუპყრია ორი ხელი - ხმელი ფოთლები.
“ო, გვედრები, ზეციერო, ამ ჩემს ნაშიერს
წყალობა უყავ, სულიერად ნუ მოაშიებ!
ვიცი, ცხოვრებას რომ ადგია მძიმე უღელი
მაინც გვიყვარს და მაინც კიდევ მასვე ვუმღერით.
კაცი უღმერთოდ მარტო არის ქვეყნად სრულიად
იცი, უფალო, უეშმაკოდ დღეც არ უვლია.
შენ აარიდე ყველა ბოროტს, მძიმე იარებს
ასვი ყოველი სიკეთე და ჰყავ მგრძნობიარე.
ააგუგუნე დედო ზარი - ქვეყნის სამრეკლო,
რათა ქვეყანა ურწმუნობამ ველარ წაღეკოს.
შენ იყავ მისი ფარი მტერთან უღვთო კიდილში,
მიეც სიმშვიდე მის სულს აშლილს, ჰყავი სიღინჯით.
აღზევებულა ძმათა შორის სისხლი მბორგავი,
საღვთო სიტყვაა - არიადნეს ძაფის გორგალი.
და თუმცა სისხლიც, უმანკოთა სისხლიც დაღვრილა,
ისევ „გიყვარდეს მტერი შენი - მიეც აღვირად!“.

ბანმარტეპა ეკლესიისა

ეკლესია არს ტაძარი ღმრთისა, სახლი შესაკრებელი ერისა, გვამი ქრისტესი, და სძალი მისი წყლითა მით ნათლის ღებისათა განწმედლილი, და პატიოსნითა სისხლითა მისითა პკურებული, ვითარცა სძალი აღბეჭდული და შემკული საცხებელითა მით სულისა წმიდისათა; ეკლესია არს ცა ქუეყანასა ზედა, რომელსა შინა დამკვიდრებულ არს ცათა შინა მყოფი ღმერთი. ცად ვიტყვი ვიდრე მე ზენა კერძოდ და ზეციერად სამსახურებელად საკურთხეველსა. ხოლო ქუეყანად ეკლესია, ვითარცა მუნ შემოკრებულნი; და ვითარცა ზენა ცით მოიღებენ წმიდათაგან წმიდა ქმნასა, მას შინა გამოისახვის ჯვარცმა, დაფლვა, და აღდგომა ქრისტესი, რომელ ესე უზეშთაეს არს კარავსა მას საწამებელსა. რამეთუ ესე წმიდა ეკლესია მამათმთავართა წინათვე მოასწავეს, წინასწარმეტყველთა ქადაგეს, მოციქულთა დააფუძნეს, და მღუდელთ მოძღვართა დაამტკიცეს. ხოლო წმიდა ტრაპეზი პატიოსნისა საკურთხეველისა, უფლისა ჩუენისა საფლავისა სახე არს, რომელსა ზედა მდებარე არს ჭეშმარიტი იგი და ზეცისა პური ქრისტე, რომელი იგი უსისხლოდ დაიკლვის, ვითარცა კაცი, და ხორცსა და სისხლსა თვისსა მისცემს მორწმუნეთა თვისთა ცხოვრებად საუკუნოდ.

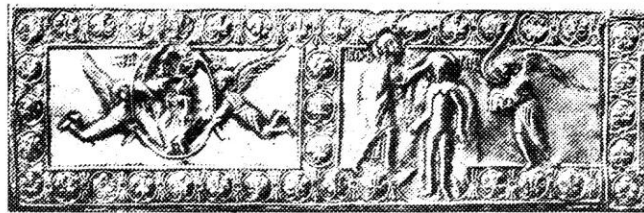
ტრაპეზი არს საყდარი ღმრთისა, რომელსა ზედა განისვენებს ქერაბინთა ზედა მჯდომარე ქრისტე ღმერთი ჩვენი, ცხოვრებისათვის ჩუენისა განკაცებული, ვითარცა იგი დიდებულსა მას საიდუმლოსა სერობასა, მჯდომარე იყო შორის მოწაფეთა თვისთა და მოციქულთა. მოიღო პური და ღვინო, წმიდაყო, და თქვა: მიიღეთ და სჭამეთ, და სუთ ამისგან, ესე არს ხორცი ჩემი და სისხლი ჩემი.

და კვალად ამისვე ტრაპეზისა მოსწავება გამოსახა დიდმან მოსე, ოდეს შემზადა ტაბლა იგი, რომელსა ზედა იყო მანანა, რამეთუ ჭეშმარიტად ქრისტე არს მანანა, რომელი გარდამოხდა ზეცით ცხოვრებისათვის ჩუენისა. საღვინებელი, რომელი ზედა ადგს წმიდასა ტრაპეზსა, სახე არს თხემისა ადგილსა, სადა იგი ჯვარს ეცვა ქრისტე ხსნისათვის ჩუენისა, რამეთუ არს ადგილსა მას, სადა დაეფლა უფალი. ამას გამოსახვიდა კიდობანიცა იგი რჩულისა, რომელი იყო წმიდა წმიდათა, სადა იგი ბრძანა ღმერთმან ორთა-ქერაბინთა ქმნა ამიერ და იმიერ. საკურთხეველი კვალად სახე არს საფლავისა, სადა იგი დაიკლა უფალი ჩუენი, მსგავსად კრავისა მის, რომელი ეგვიპტეს მოსეს მიერ ესწავა ისრაელთა, და სისხლითა მით კრავისათა პოვეს ღვინობა მომსრველისა მისგან სენისა, და განთავისუფლდენ მონებისგან. შეიწირა მამისა კრავი ღმრთისა ჭეშმარიტი, მღდელთმოძღვარი იგი დიდებისა, შობილი დედაკაცისაგან, და აწცა იგივე არს უსისხლოდ შემწირველი და შეწირული, რომლისა ზიარებითა ზიარ ვიქმნენით ცხოვრებასა საუკუნესა;

საკურთხეველი სახე არს ზეცისა მის უხილავისა საკურთხეველისა. რამეთუ მსგავსად მუნ მდგომარეთა მათ ძალთასა, მდგომარე არიან მღუდელნი აქა წინაშე უფლისა, ამისთვისცა ჯერ-არს, რათა იყვნენ მსგავსად მათსა ცეცხლებრ შემწულ ყოველისავე ვნებისა, რამეთუ ზეცისა იგი მღუდელობანი და ქუეყანისა ყოვლრვე განაწესა ძემან ღმერთისამან შემოქმედმან ყოველთამან. საკურთხეველისა იგი საჯდომი, ადგილი არს საყდარი, სადა იგი უფალი ჩუენი მჯდომარე არს მოციქულთა თანა, ვითარცა თქვა: დასხდეთ თქვენცა ათორმეტთა საყდართა ზედა. და სახე არს მეორედ მოსლვისა, ოდეს დაჯდეს უფალი საყდართა დიდებისთა, განკითხვად სოფლისა, ვითარცა იტყვის წინასწარმეტყველი: ვითარმედ მუნ დაიდგნენ საყდარნი სასჯელისანი.

კანკელი არს მაუწყებელი სალოცველისა ადგილისა, რომელ მოასწავებს გარეშე მისა დადგრომასა ერისასა, ხოლო შინაგან წმიდა წმიდათასა, შესლვა და მსახურება მღუდელთა მიერ. ნანდვილვე წმიდასაცა ქრისტეს საფლავსა კანკელი არს რვალისა, რათა არავინ ურიდად შევიდეს. კანკელისა ზედა იგი სამკაული, მოასწავებს სამკაულსა მას კარვისა საწამებელისასა, რომელსა ზედა არს სახე ჯვარისა, რომელ ბრწყინვიდეს ბეჭედი ქრისტეს ღმრთისა ჩუენისა, საფსალმუნე, მის ლოდისა სახე არს, რომელ გარდააგორვა ანგელოზმან, კარისაგან საფლავისა, და დაჭდა მას ზედა, და ახარა მენელსაცხებელეთა აღდგომა უფლისა, სიტყვისაებრ წინასწარმეტყველისა, რომელი იტყვის: აღიღეთ სასწაული მთასა მას ზედა ველოვანსა, მახარებელი ეგე, აღიმალე ხმა.

„დიდი კურთხევანიდან“

კურთხეულ ხარ შენ, უფალო, რომელი მოხუედ ზეთანიად, აღადგინე ლაზარე თთხისა დღისად მკუდრეთით. რომელთა იხილეს და რწმენა, დაღადებდეს და იტყოდეს: რომელი მოხუედ და მოსლვად ხარ, იესუ მაცხოვარო ჩუენო, დიდებამ შენდა.

გზად გზათად

ანდრია პირველწოდებულის და სვიმონ კანანელის საღვთო გზის შემდგომად არს გზა ნინოჲსი ანუ გზად გზათად ყოველთა ქართველთა. „და გზამან ამან მოგვიტანა ნათელი ქრისტესი, - ბრძანებს საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უნმინდესი და უნეტარესი ილია II, - კვლავაც აქედან უნდა დაიწყოს სრულიად საქართველოს სულიერი აღორძინება და აყვავება.“

წმიდა ნინოს გზას წელს მესამედ მოუყვებიან ფეხით ქართველი მორწმუნენი და დედა ნინოს ჯვრის მადლით განმტკიცებულნი მოივლიან და მოილოცავენ აგრეთვე სამაჩაბლოს ტაძართ და ქართველთ, აქა მდგომარეთ შეავედრებენ უფალს.

ამჯერად კი გაიმბობოთ გასული წლის მოგზაურობის შესახებ.

მოციქული პავლე ახსიათებს რა ადამიანის ბუნებას, თავის ეპისტოლეში ამბობს: „...ხოლო ესე უწყოდე რამეთუ უკანასკნელთა დღეთა მოიწიენ ქამნი ბოროტნი და იყუნენ კაცნი თავისა მოყუარე, ვერცხლის-მოყუარე, ლალ, თავმოთნე, ამპარტავან, მგმობარ, მამა-დედისა ურჩ, უმადლო, უღირს-უყუარელ, უწირავ, მასმენელ, უთმინო და უმჭირველ, უზაკ, უმშვიდებელ, კეთილის-მოძულე, შინა-განმცემელ, წარმდებ, აღზუაებულ, გულისთქმის-მოყუარე უფროის ვიდრე ღუთის-მოყუარე, აქუნდეს ხატი ღუთისმსახურების და ძალსა მისსა უარყოფდენ“.

საწუხად ჩუენდა აქამომდისინ არაოდეს ყოფილა ქამი ესე აღსრულებული სიტყვითა მოციქულისა პავლესითა, როგორც დღეს.

იქნებ, ქამია ბოლო და მოწვევულია დრო აღსრულებისა? მაშ, რად ქნას ურწმუნოებისა მორევში მყოფმა უმრავლესობამ ერისამან და საჭეთმპყრობელმან იგივე ერისა? რომელი მღვიძარეა ნიადაგ დლისა და ნიადაგ ღამისა ერისა მისისათვის.

და, აჰა, სხუათაგან საქმეთა კეთილთა, საქმედ კეთილი კიდევ ერთი - წარვლინება მოძღუართა ხუთთა და მრევლთა ასიოდ, მხარესა მესხეთ-ჯავახეთისასა, რომელ არს მხარე და აკუანი შემოსვ-ლათად მცნებებისა ქრისტესისა და რომელ არს გზად ნინოჲსა, რომელსა გზასაცა ზედა ვლენან მეორედ მოძღუარნი და მორწმუნენი ქართველთად, რომელთაცა, გზასა ამას მდებარე სოფელთა, გარე სოფელთა და ქალაქთა შიგან განვლეს ქამნი თვედ და ნახევარი და განიწურთნეს იგივე მღუდ-ელნი და იგივე რიცხვნი ასიოდ. და ამათ მავალთა ფეხით, აქუნდა სირთულენიცა დიდნი: უძილობისა, დაღალულობისა ფეხითა მავლობისა გამო, სიმშვილისა, გარნა ხანდისხან წყურვილიცა, ფერხთა დაწყლულებაჲცა, ფერხთ და ტანთ გაუხდელობაჲცა სიცივისა გამო, იგივე უძილობად სიცივისაგან და იგი შინაგანი ბრძოლაჲცა; ხილულთა და უხილავთაგან მოძალეებაჲცა. ესე ყოველი იყო სიმძიმე ყოველისაგანი, ხოლო იგი სიმძიმედ უფრორე იყო ტვირთული მოძღუართათვის ასკეც. რამეთუ მათი არს ჭვარიცა მძიმე მიზნისათვის გზისა ამისა - ერისა მიდრეკა უფლისადმი. საქმენი მათნი ჰგვანდა

საკმეველს, რომლითა იკმევეების ანუ ესალბუნების წყლულთა ერისათა ანუ დაჭრილთა მალამოდ და მწყურვალთა წყურვიელად მიებოძების.

მიზეზმან, ყოველთა ზედა აღმატებულმან - გზამან ნინო^ჲსამან კვლავ შეგვახსენა მიზეზი და მიზანი უპირველესი - უფლისადმი მიდრეკაჲ ვედრებაჲ და ქედის-მოხრაჲ ანუ სინანული ჩვენი უღმერთობისა გამო და მოყვასისა ტკივილისა ტვირთვაჲ . და ამას გზასა ზედა სვლასა, ახლდა საქმეჲ საეკლესიო-საქრისტიანო^ჲ იმა რიცხვთა მიერი, რომელი მოდიოდა ქვეითად - ფეხით ტბა ფარავანიდან, რომელ არს მიჯნა და საზღვარი სომეხთა და ქართველთა და მუნიტგანცა არს შემოსვლაჲ ნინო^ჲსი და სადაცა წელია მეორე აღშენებულსა ტაძარსა ახალსა წმიდისა ნინო^ჲსად წოდებულსა ზეიმობს ერი ქართველთაჲ , რომელიც აგებულ არს ლოცვითა-კურთხევითა და აზრითა უწმინდესისა და უნეტარესისა ილია II-სათა. უწმიდესისავე არს აზრითა ფეხით მავლობისაჲ, რომლისა კურთხევითაცა წარიმართა ცხოვრებაჲ და საქმიანობაჲ ჩვენი.

ჟამსა ამასა და დროსა ამასა შიგან განაწესიცა ანუ ტიბიკონი იყო სრულად მონასტრულ თვისის დღითა და თვისის ღამითა რომელსაცა აქუნდა წესად: მორჩილებად მოძღვრისა, (რამეთუ წმიდა მამები სულისა ჩვენისა სიკეთისათვის გვირჩევენ ...» დაემორჩილენით წინამძღუართა თქუენტა და ერჩდით მათ, რამეთუ იგინი იღვიძებენ სულთა თქუენტათვის«, მღუმარებაჲ, მწკრივად სვლაჲ, ლოცვად ფსკენილითა, მარხვაჲ უფროს-უმცროსობისა შეგრძნებაჲ, რიგითა და ჭერით ტრაპეზის მოწყობაჲ, აღსარებაჲ და ზიარებაჲ შემხვედრ ტაძართაგან შინა წირვისამებრ, შვიდ გზის ლოცვაჲ, დილის ლოცვაჲ ანუ ლოცვაჲ ჟამისა ცისკრისა 5-ისა ან 6-ისა და შემდგომ განლევა განსაზღვრულისა გზისა და ძილად მისვლა ხანსა თუ ჟამსა ღამისა 2-ისა საათსა.

გარნა ერისადმი დამოკიდებულებაჲ, წმიდა წერილისამებრ ...» ხოლო კეთილსა საქმესა და ზიარებასა ნუ დაივიწყებთ, რამეთუ ესე - ვითარნი მსხუერპლნი სათნო არიან ლუთისა (ებრ. დასაწყისი ტლე)«. ჭვართა და ხატთა გაცემაჲ, პირჭვრის გამოსახვის სწავლება და განმარტება მისი, მომზადება ნათლობის მსურველთა რიცხვთა სოფლისათა ნათლისღებისათვის, აღსარებისათვის და ზიარებისათვის, მარხვის არსის განმარტებაჲ - მარხვით ცხოვრებაჲ, ჭვრისწერისაჲ და მიცვალებულთათვის წესის აგების აუცილებლობაჲ, მშობელთა მიერ უასაკოთა და ყრმათა ლოცვით გაზრდაჲ. რამეთუ ამას კეთილსა უქადდა ერსა ქართველთასა თვით ნინოჲცა წმიდა.

გაუწყებთაცა, თვესა ერთსა და ნახევარსა, ჭავახეთისა და მესხეთისა გამოვლით ნათელი ილო ათასამდე ასაკოვანმა და უასაკომ: ორი კვირისა ყრმამან და უხუცესებმან 80-90 წლისამან, შესრულდა ჭვრისწერაჲ და წესის აგება ცა იშვიათ რომელსაცა ვერა განვერიდებით, რამეთუ იგიცა წერილ არს კანონთა ეკლესიათა.

ყოველთაგან უმთავრესთა, გახდა უმთავრესი აღსარება და ზიარებაჲ ათასობით მესხთა და ჭავახთა. ხოლო ყოველი ესე საქმეჲ აღესრულნა ღვაწლითა მოძღვრებისათა: გზისა ამისა წინამძღვრისა დავითისათა, თევდორესითა, გიორგისათა, ისესი და ირაკლისათა.

და აჰა თუესა ივლისსა 13-სა შემოვიდა იგი მწკრივი ქალაქსა მცხეთას. დღესა ამას, თვით უწმიდესი და უნეტარესი ილია II -კათოლიკოს-პატრიარქი სრულიად საქართველო სა, მრევლი თბილისისა, მცხეთისა და ყოვლისა მხარისა გამოემართა შესახვედრელად ჩუენდა.

და მან პატრიარქმან სრულიად საქართველოსამან ყოველი ჩუენთაგანი მიირქუა მკერდსა თვისსა და ჭილდო იგი ფრიადი: „სიგელი საეკლესიო“ და „სახარებაჲ“ გვიბოძა და იყო ზეიმი აღმატებული ზეიმთაგან, რომელიცა უძლოდა წინ ნათლისღებასა ურიცხუთა ქართველთასა მცხეთას, მდინარესა მტკუარსა შიგან.

ჩემთვის, სრულიად ახალბედა მოძღვრისთვის, წმიდა ნინოს გზის გავლა იყო უდიდესი პრაქტიკა ისეთი გამოცდილი მოძღვრების გვერდით, როგორებიც არიან მამა დავითი, მამა თევდორე, მამა გიორგი და მამა ისე. კონტაქტი ხალხთან, ქადაგება, ნათლობები, წირვა-ზიარება გრძელდებოდა განუწყვეტლივ, თვენახევრის მანძილზე. ვმადლობ უფალს იმ მოულოდნელი წყალობისათვის, რაც ჩემთვის იყო წმიდა ნინოს გზა.

ერთი რამ მინდა გულისტკივილით აღვნიშნო, უჭირს ერს, როგორც სულიერად, ისე ფიზიკურად. უჭირს მესხეთ-ჭავახეთს, უჭირს ქართლს, უჭირს კახეთს და დროა, სანამ ჭერ კიდევ დროა, გამოვფხიზლდეთ და გადავარჩინოთ ჩვენი სულები და ჩვენი შვილების მომავალი. გადავარჩინოთ საქართველო, მივუბრუნდეთ დედა-ეკლესიას და შევევედროთ დედა ღვთისმშობელს დედა საქართველოს გადარჩენა.

მამა ირაკლი

წმიდა ნინოს სახელობის კიდევე ერთი ტაძარი თბილისში

თბილისის მიძინებულ, მიჩუმათებულ და მიყრუებულ ტაძართა უმეტეს რიცხვს ეკუთვნის ქართველთა განმანათლებლის - წმიდა ნინოს სახელობის ერთნავიანი ბაზილიკა, რომლის შიდა სივრცეს; მესხურ-ქართლურ დარბაზულობას, დაკბილულ დედა-ბოძიან სიმაღლეს ქართულ ოჯახში შეყავხარ თითქოს. ასეთი ტიპის ტაძრები წმიდა ნინოს გზაზე ფარავნიდან მცხეთამდე ფეხით მომავალთ აქა-იქ შეგვხვდებიან, მაგრამ შუაგულ დედაქალაქში, ურწმუნოდ წარმართულ სიტუაციაში მისი გადარჩენა მართლა წყალობაა ღვთისა, რომელშიც ახლახან დანიშნულმა მღვდელმა მამა რევაზმა (ოთარაშვილმა) ბევრი სამუშაო ჩაატარა კეთილმოწყობის თვალსაზრისით.

წმიდა ნინოს მადლი, უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევა, შეეწია მოძღვარსაც და მომხმარე-კეთილისმქმნელთაც ამა კეთილ საქმეში. (მიეხმარა სრ. საქართველოს მ. კოსტავას სახელობის ქ. თბილისის საქალაქო საზოგადოება). და აი, კიდევე ერთი ტაძარი აკურთხა ქ. თბილისში (ჩხეიძის ქ. 32-ში) კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ.

ტაძრის გახსნას და კურთხევას ესწრებოდა საქართველოს უზენაესი საბჭოს შემადგენლობა ბ-ნი ზვიად გამსახურდიას ხელმძღვანელობით, თბილისის ინტელიგენცია და მრევლი.

უწმიდესმა და უნეტარესმა თავის ქადაგებაში ხაზი გაუსვა ქართველთა სულიერ აღმავლობას „რომ თუ ინგრევა ეკლესია-ტაძარი, ამით ინგრევა ადამიანის სულიერი სიძლიერეც. აღდგება, შენდება ე.ი. შენდება და მთლიანდება, ძლიერდება სულიერი ტაძარი - ანუ ადამიანი... და ეს არის გზა, რომელსაც მიყავს ყოველი სულიერი კეთილშობილებისაკენ. ყველაფერი რაც გაკეთებულა ღვთის რწმენით, სულიერი ამაღლებისათვის ხდება...“

ყველაზე მძიმე წლები ქართველთა ცხოვრებაში მაინც ეს ბოლო პერიოდი, ეს ბოლო წლები იყო. მაგრამ ჩვენ მთლად არ დავკარგეთ რწმენა. დღეს, აქ თქვენ უმეტესობა ახალგაზრდები ხართ. სულ ცოტა ხნის წინათ, ეკლესიაში თითო-ოროლა ადამიანი თუ ესწრებოდა წირვას. დღეს კი ყველაფერი შეცვლილია. ეს არ არის არავის დამსახურება, არც პატრიარქისა და სასულიერო მხარისა, არც მთავრობისა. ეს არის ღვთის მადლი ჩვენდამი. იგი თვითონ მოვიდა ადამიანებთან.

მადლობა ღმერთს, რომ დღეს ბერი და ერი ერთად არის, ერთი საფიქრალი და საზრუნავი აქვს.

ეპისკოპოსის ანანია ჯაფარიძის

„საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ისტორია“

საქართველოში ბოლოს და ბოლოს დადგა დრო, როცა ქართულ ეკლესიას შედარებით თავისუფალი მოღვაწეობის საშუალება მიეცა. ამავე დროს, არნახულად გაიზარდა საზოგადოების ინტერესი ქართული ეკლესიის წარსულისადმი. მაგრამ საზოგადოებრივ ცნობიერებაში ეკლესიის სასარგებლოდ მომხდარ ასეთ გარდატეხას ქართული საბჭოთა ისტორიოგრაფია მაინცდამაინც მომზადებული ვერ შეხვდა, არა გვაქვს ქართული ეკლესიის განმაზოგადებელი ისტორია. მრავალსაუკუნოვანი ქართული ეკლესიის ისტორიით დაინტერესებული მკითხველი ახალ, თანამედროვე მეცნიერების დონეზე შესრულებულ გამოკვლევას ვერ წაიკითხავს.

ქართულ ისტორიოგრაფიაში ასეთი ჩამორჩენილობის მიზეზი ძირითადად 1921 წლიდან საქართველოში შექმნილი ვითარებაა. გარდა იმისა, რომ 1921 წლის შემდეგ ქართული ეკლესიის ისტორიის კვლევას საბჭოთა ხელისუფლების სათანადო პოლიტიკა მაინცდამაინც არ ახალისებდა (ასეთ პირობებშიც კი ივ. ჯავახიშვილმა, კ.კეკელიძემ, ს.კაკაბაძემ, ბ.ლომინაძემ, ზ.ალექსიძემ და სხვებმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ქართული ეკლესიის ისტორიის ცალკეული საკითხების კვლევის საქმეში), ამ მხრივ არც რევოლუციამდელ ქართულ ისტორიოგრაფიაში იყო კარგად საქმე და აი, რატომ:

ქართული ეკლესიის ისტორიის შესახებ პირველი მონოგრაფია ცნობილმა ისტორიკომა პ.იოსელიანმა 1845 წელს გამოაქვეყნა, ხოლო 1877 წელს გამოცემულ გ.საბინინის გამოკვლევაში ქართული ეკლესიის შესახებ თხრობა მხოლოდ VI ს-ის ბოლომდეა მოყვანილი. 1886 წ. თბილისში გამოვიდა მოსე ჯანაშვილის „საქართველოს საეკლესიო ისტორია“.

ქართული ეკლესიის ისტორიის შესწავლა განსაკუთრებით აქტუალური გახდა რუსეთის 1904-1905 წლების რევოლუციის შემდეგ, როცა ქართველმა საზოგადოებამ რუსეთის საიმპერატორო კარისა და წმინდა სინოდის წინაშე კატეგორიულად დასვა ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის საკითხი. ამ დროს რამდენიმე საგაზეთო და საჟურნალო წერილის (იმ მხრივ განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ს. გორგაძის წერილები) გარდა შეიქმნა თ.ჟორდანიას, კ.ცინცაძის, ნ.დურნოვის, მ.კელენჯერიძის, ნ.მარის მონოგრაფიები, რომლებშიც ძირითადად ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის კანონიერება იყო დასაბუთებული.

ქართველი ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის მოთხოვნა იმ ხანად მარცხით დამთავრდა. ისევ დაიწყო განმაზოგადებელი ნაშრომების შექმნა. XIX ს-ში ქართული ეკლესიის საკითხები განიხილა თავის მონოგრაფიაში ეპისკოპოსმა (შემდგომში კათალიკოს - პატრიარქმა) კირიონმა. 1910 წელს რომში ფრანგულ ენაზე გამოიცა მ.თამარაშვილის განმაზოგადებელი მონოგრაფია, 1913 წელს ქუთაისში - ენიკოლაძის გამოკვლევა „საქართველოს ეკლესიის ისტორია“. ამის შემდეგ, ქართული

ეკლესიის ისტორიის კვლევა, ალბათ ახალ საფეხურზე ავიდოდა, მაგრამ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლება დამყარდა და კვლავაც შეფერხდა.

ასე რომ, ქართული ეკლესიის ისტორიის შესახებ მხოლოდ რევოლუციამდე შექმნილი მონოგრაფიები გვაქვს, თანაც ისინი დღეისათვის ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობას წარმოადგენს, რის გამოც ქართული ეკლესიის ისტორიით დაინტერესებული ფართო მკითხველი საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომი არაა. დასახელებული ნაშრომებიდან მხოლოდ პ. იოსელიანის, მ.ჯანაშვილის, მ.თამარაშვილისა და ევ. ნიკოლაძის მონოგრაფიებში არის ქართული ეკლესიის ისტორიის განმარტებული თხრობა. აქ თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ პ.იოსელიანის მონოგრაფია გარდა იმისა, რომ რუსულ ენაზე და ძალზე მოძველებულია, ხოლო მ.თამარაშვილისა - ფრანგულ ენაზე, გამოდის, რომ საქართველოს ეკლესიის შესახებ ქართულად მხოლოდ ორი წიგნი გვაქვს. და ისინიც სიძველისა და სქემატურობის გამო სრულიად არ შეესაბამებიან მეცნიერების თანამედროვე დონის მოთხოვნებს.

ყოველივე ზემოთქმულიდან, ვფიქრობ, კარგად ჩანს, რაოდენ სავალალო მდგომარეობაშია დღეისათვის ქართული ეკლესიის ისტორიის შესწავლის საქმე. ამიტომ მისასალმებელია, რომ ამ დიდი თეთრი ლაქის შევსება, უკანასკნელ ხანებში საისტორიო წყაროებში ახლად გამოვლენილი მასალებისა და თანამედროვე ქართული ისტორიოგრაფიის მიღწევების გათვალისწინებით, ისევ სასულიერო პირმა - ეპისკოპოსმა ანანია ჯაფარიძემ ითავა.

ეპისკოპოს ანანიას 2 ტომიანი უზარმაზარი გამოკვლევა მრავალწლიანი თავდაუზოგავი კვლევის ნაყოფია. იგი დიდი სიყვარულითა და რუდუნებით არის შესრულებული. შეიძლება გადაუჭარბებლად ითქვას, რომ ქართული ეკლესიის ისტორიის შესახებ ასეთი ყოვლისმომცველი გამოკვლევა რევოლუციამდელ საქართველოშიც კი არ შექმნილა.

ქართული ეკლესიის ისტორია, რა თქმა უნდა, ქართული სახელმწიფოებრიობის ისტორიის ნაწილია და ამ გრანდიოზულ ნაშრომშიც ქართული ეკლესიის ისტორია საქართველოს ისტორიასთან მჭიდრო კავშირში და მის ფონზეა გადმოცემული. აღნიშნული გარემოება, ვფიქრობ, ნაშრომის ერთ-ერთ დიდ ღირსებად უნდა ჩაითვალოს.

ფარნავაზის ხანიდან (ძვ.წ.III ს.) მოკიდებული XVIII ს-ის ჩათვლით, არ დარჩენილა როგორც საქართველოს ისტორიის, ისე ქართული ეკლესიის ისტორიის მეტად თუ ნაკლებად აქტუალური პრობლემა, რომლის შესახებაც ა.ჯაფარიძეს თავისი თვალსაზრისი არ ჰქონდეს გამოთქმული. ყოველივე ეს ავტორის ფართო განათლებაზე მიუთითებს.

მისასალმებელია, რომ სასულიერო საქმეებით დაკავებული პირი წლების მანძილზე თვალს ადევნებს ქართულ (და არა მარტო ქართულ) ისტორიოგრაფიაში შექმნილ ყველა იმ წერილსა და მონოგრაფიას, რომელიც მის გამოკვლევაში განხილული ცალკეული საკითხების გაშუქებისას გამოადგებოდა. აღნიშნულის გამოა, რომ მის მონოგრაფიაში ახალი სამეცნიერო ლიტერატურა სათანადო სისრულითაა ასახული. ავტორი ახერხებს არა მარტო სრულყოფილად გადმოსცეს ქართული ეკლესიის ისტორია, არამედ ქართული ეკლესიისათვის დღეს მეტად აქტუალური ზოგიერთი პრობლემა ახლებურად დასვას. ბევრი საკამათო საკითხი მონოგრაფიაში ახალი მასალითაა გამოყარებული და სათანადო დასკვნებიცაა მიღებული.

ნაშრომის ერთ-ერთ სიახლედ უნდა ჩაითვალოს მოციქულთა დროინდელი საქართველოს ვრცელი და დეტალური ისტორიის გადმოცემა, რასაც აქამდე სათანადო ყურადღება არ ექცეოდა.

I-II ს-ში საქართველოს ტერიტორიაზე მოციქულთა მიმოსვლისა და ქადაგების შესახებ ძველ წყაროებში არსებული მასალა, მას შემდეგ, რაც 1900 წელს ივ.ჯავახიშვილმა ანდრია პირველწოდებულის ქართლში შემოსვლა უარყო (იმ ხანად ასეთი შეხედულება მხოლოდ პატრმა ავრელიო პალმიერიმ არ გაიზიარა), სპეციალურად აღარავის უკვლევია. ახ. წ. I-II ს-ის საქართველოს ისტორიისათვის ეს მეტად მნიშვნელოვანი საკითხი უყურადღებოდ იყო მიტოვებული. რა თქმა უნდა, ყოველივე იმაზე, რაც საქართველოს ისტორიისა და ქართული ეკლესიის ფესვების კვლევას ნათელს მოჰყენს, უარის თქმა არ შეიძლება. უმცირესი მასალაც კი, სათანადო გაანალიზების შემდეგ, ქართული კულტურის სამსახურში უნდა იქნეს ჩაყენებული. სწორედ ამ მხრივ მიუდგა ავტორი საქართველოში მოციქულთა შემოსვლის საკითხს.

როგორც მონოგრაფიიდან ჩანს, საქართველოში მოციქულთა მოსვლის შესახებ (გარდა იმისა, რომ დაბეჭდვით მიუთითებს ძველი ქართული წერილობითი საისტორიო ტრადიცია), მოგვითხრობენ ძველი ბერძენი და ლათინი ავტორები. ამიტომ, მისასალმებელია, რომ სარეცენზიო მონოგრაფიაში ეს საკითხი ფართოდ და ამომწურავადაა წარმოდგენილი. დეტალურადაა გაანალიზებული საქართველოში მოციქულთა შემოსვლის გზები და მათი ქადაგების გეოგრაფიული არეალი (გვ.18-20). დამაჯერებლადაა ნაჩვენები, რომ ძველ ავტორთა მიერ დასახელებული სკვითეთი, სადაც ანდრია პირველწოდებულმა ქრისტიანული რწმენა იქადაგა, ამავე ავტორთა (მაგ. დიონისე პერიეგეტი, გვ. 51-55) ცნობებიდან გამომდინარე, საქართველოს ტერიტორიად უნდა ჩაითვალოს(გვ.35-36).

როგორც მოტანილი მასალიდან დასტურდება, ანდრია პირველწოდებულის გარდა, საქართველოში რამდენიმე მოციქულს უქადაგია, რომელთაგან სიმონ კანანელი ანაკოფიაში გარდაიცვალა და იქ არსებული მისი საფლავი ავტორის მიერ სამართლიანადაა მიჩნეული საქართველოში მოციქულთა ყოფნის ერთ-ერთ დამადასტურებელ ფაქტად. ავტორის დასკვნით, ანდრია პირველწოდებულმა ახ. წ. 1 ს-ში არა მარტო გააქრისტიანა ქართველთა ერთი ნაწილი, არამედ აწყურში პირველი ეკლესიაც დააარსა (გვ.34). დამაჯერებელია ძველი ქართული საისტორიო წყაროების მონოცემებზე დაყრდნობით გამოთქმული მოსაზრება ანდრია პირველწოდებულის ქართლში პირველად ახ.წ. 30-35 წელს, მეფე ადერკის ზეობის დროს შემოსვლის შესახებ (გვ.38). ნაშრომში ასევე სათანადოა დასაბუთებული საქართველოში სხვა მოციქულთა (მატათა და სხვა) ყოფნა გვ. 38-43, 56-57 და მათ მიერ ახალი რწმენის ქადაგება (გვ.44). რა თქმა უნდა, როგორც ავტორიც მიუთითებს, ახ.წ. I-II ს-ების ქართლის სამეფოს სიძლიერესა და მის საერთაშორისო ავტორიტეტს თუ გავითვალისწინებთ, მოციქულები მაშინდელ საქართველოს მართლაც ვერ აუვლიდნენ გვერდს.

საქართველოში მოციქულთა მოღვაწეობის შესახებ ნაშრომში მოტანილი მასალით ავტორი მიზნად ისახავს უფრო დიდი პრობლემის გადაწყვეტას. კერძოდ, მოციქულთა მიერ (ახ. წ.) I-II ს-ების საქართველოში ქრისტიანობის დანერგვა ეპისკოპოს ანანიას საფუძველს აძლევს მოციქულთა დროინდელი საქართველოს ეკლესია ავტოკეფალურად მიიჩნიოს (გვ. 45, 61-62, 65). ნაშრომში დამაჯერებლადაა დასაბუთებული იმ დროისათვის ისეთი გზით წარმოქმნილი ყველა ავტოკეფალური ეკლესიის თანასწორუფლებიანობა (გვ.59). სათანადო მასალით შემაგრებულ ასეთ მოსაზრებას ავტორი ცნობილი ბიზანტიელი კანონისტის თ.ბალსამონის (XII ს.) ცნობით ადასტურებს (გვ. 269-270).

ნაშრომში საინტერესოადაა გადმოცემული ქართული სახელმწიფოს, ქართველი ერისა და ქართული ენის ჩამოყალიბების პროცესი. ნაჩვენებია, რომ ქართველებით განსახლებული ტერიტ-

ორიის საზღვრები იმ უძველეს დროში ქართული ეკლესიის სამწყსოს ემთხვეოდა (გვ. 66-92). ქართველ მეცნიერ-ისტორიკოსთა ნაშრომებზე დაყრდნობით ავტორი იმ დასკვნამდე მიდის, რომ ფარნავაზის დროიდან მოკიდებული ქართლი და ეგრისი ერთიანი ქართული ქვეყანა - „ყოველი საქართველო“ იყო (გვ. 103-105, 108-109), რის გამო მას განმანათლებელიც ერთი ჰყავდა. ასეთი მოსაზრების ერთ-ერთ დამადასტურებელ საბუთად მოყვანილია ქართლის ცხოვრების ის ცნობა, რომლის თანახმად ქართველთა განმანათლებელმა წმიდა ნინომ „ნათელი სცა ყოველთა ივერთა“ (გვ. 108, 147-148, 195). როგორც ცნობილია, ასეთი შეხედულება ადრე ნ.მარმა გამოთქვა და ნ.მარის მოსაზრება სათანადოდ მითითებულია კიდევ მონოგრაფიაში (გვ. 120).

ნაშრომში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი იმის მტკიცებას, რომ დასავლეთ საქართველოს ზღვისპირა ტერიტორია ასევე იბერიად (ქართლად) იწოდებოდა (მაგ. გვ. 145). ეს საკითხი ჯერ კიდევ აკად. ს.ყაუხჩიშვილმა გაარკვია, მაგრამ მისგან განსხვავებით ეპისკოპოსი ანანია ზოგჯერ იბერიის ტერიტორიად მთელ დასავლეთ საქართველოსაც გულისხმობს და ასკვნის, რომ რადგან ამ ერთიან ისტორიულ ქართულ ტერიტორიაზე ერთიანი ქართველი ხალხი ცხოვრობდა, ერთიანი შეგნებით, ერთიანი კულტურით, მთელ ამ ტერიტორიაზე IV ს-დან წირვა-ლოცვა ერთ ქართულ ენაზე იყო (გვ. 147).

IV V ს-ების საქართველოს ისტორიის ამსახველ ქართულ საისტორიო წყაროებში („მოქცევა ქართლისა“, ვახტანგ გორგასალის „ცხოვრება“), რადგან ქართული ეკლესიის მეთაურად თითო პირია დასახელებული, ქართული ეკლესიის ისტორიის ისეთი ცნობილი მკვლევარი, როგორც აკად. კ. კეკელიძე იყო, იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ ავტოკეფალიის მოპოვებამდე (კეკელიძე ავტოკეფალიის მოპოვებას 468-472 წწ. განსაზღვრავდა) ქართლის სამეფო ერთ საეპისკოპოსოს წარმოადგენდა. კეკელიძის მოსაზრებას იზიარებენ ბ.ლომინაძე და ა.ბოგვერაძე. მართალია კეკელიძის მოსაზრება თანამედროვე ქართულ ისტორიოგრაფიაში გაბატონებული არაა, მაგრამ მაინც მისასაღებელია, რომ ქართული ეკლესიისათვის ასეთ პრესტიჟულ საკითხს ეპისკოპოსმა ანანიაშვილმა მიაქცია ყურადღება. მისი დასკვნით, ქრისტიანობის შემოსვლიდან და გამარჯვებიდან მოყოლებული, საქართველოში რამდენი საერისთაოც იყო, იმდენი საეპისკოპოსო უნდა ყოფილიყო (გვ. 414-419, 307) ასეთი მტკიცების ერთ-ერთ დამადასტურებელ საბუთად მონოგრაფიაში სამართლიანადაა მიჩნეული „მოქცევა ქართლისა“-ში ქართლის ეკლესიის მეთაურის მთავარეპისკოპოსის ტიტულით, და ვახტანგ გორგასალის დროინდელ ქართლში ეპისკოპოსთა არსებობა (გვ. 420-421, 429).

მიხედავად იმისა, რომ ძველ ქართულ წყაროებში მეცნიერთა არაერთმა თაობამ იმუშავა, ვახტანგ გორგასალის „ცხოვრების“ ავტორის ჯუანშერის გამოთქმით, რომ ქართველებმა კეთილად ვერ იპყრეს. „წესი იოანეს მცნებისა“, არავინ დაინტერესულა. ეპისკოპოსმა ანანიამ მიაქცია ყურადღება და აზრი გამოთქვა, რომ ჯუანშერის სიტყვაში ამ შემთხვევაში იოანე ნათლისმცემელი ან იოანე მოციქული კი არ იგულისხმება, არამედ ქართლის ეკლესიის პირველი მეთაური იოანე (გვ. 344-346). იქვე დაასაბუთა, რადგან იოანე ეპისკოპოსის მიერ საქართველოში შემოტანილი ნიკეის რწმენისათვის ქართლის ეკლესიას შემდეგში აღარ უღალატია, მაშინ, როცა თვით რომის იმპერიაში მრავალი მწვალებლობა წარმოიშვა, ჯუანშერის გამოთქმაში იოანე ეპისკოპოსის მიერ ქართლში დანერგილი რწმენისადმი ერთგულება იგულისხმება და ქართული წყარო ზუსტად ასახავს იმ საეკლესიო პოლიტიკას, რომელიც 451 წლის ქალკედონის კრების შემდეგ ბიზანტიის იმპერიაში არსებობდა (გვ. 343) ვფიქრობ, ჯუანშერის გამოთქმის ასეთი ინტერპრეტაცია V ს-ის კითარების

გათვალისწინებით სწორი ჩანს და სიახლეა როგორც ქართული ეკლესიის ისტორიისათვის, ისე თვით ჭუნანშერის ცნობათა გაგების საქმეში.

ქართველი ეკლესიის ისტორიის გადმოცემისას მკვლევარი, რა თქმა უნდა, გვერდს ვერ აუუღოს ვახტანგ გორგასალსა და მიქაელ მთავარეპისკოპოსს შორის მომხდარ კონფლიქტს. ამ საკითხს ეპისკოპოსმა ანანიამაც მიაქცია ყურადღება (გვ.298, 300-301, 360) და იქვე საინტერესო მოსაზრება გამოთქვა - თუ რატომ დაწყევლა მიქაელმა ვახტანგის სპა (გვ.359). ავტორის თანახმად, ვახტანგი სამეფო ლაშქარზე დაყრდნობით ებრძოდა სიმდიდრით აღზესებულ მიქაელს და ამ უკანასკნელმა მეფეს ამიტომ დაუწყევლა სპა. კონფლიქტის მიზეზთა კვლევისას ამ დეტალისათვის ყურადღება არაფერს მიუქცევია. ვფიქრობ, მიღებული დასკვნა საყურადღებოა.

როგორც ითქვა, სათანადო წყაროების მონაცემებისა და სამეცნიერო ლიტერატურაში (ი.ტროიციკი) გამოთქმულ მოსაზრებებზე (გვ.410) დაყრდნობით, მოციქულთა დროის საქართველოში შექმნილი ქრისტიანული თემები (აქედან გამომდინარე, ეკლესია) მონოგრაფიაში ავტოკეფალურად არის მიჩნეული (გვ.409-410). ავტორი თვლის, რომ, ქართლის ტახტზე ვახტანგის ასვლისას (V ს. 40-იანი წ.) საქართველოს ეკლესია ავტოკეფალური იყო, თუმცა იმპერიის ეკლესიასთანაც ურთიერთობა ჰქონდა (გვ.447-450). აღნიშნულიდან გამომდინარე, არ იზიარებს ქართულ ისტორიოგრაფიაში არსებულ მოსაზრებას ავტოკეფალიის მოპოვებამდე ანტიოქიის საპატრიარქოსადმი ქართული ეკლესიის მორჩილების შესახებ (გვ. 356-357, 361). იმ ხანად ანტიოქიის საპატრიარქო, რადგან ბიზანტიის იმპერიის ეკლესიას წარმოადგენდა, ქართლში კი ირანი ბატონობდა, ეტორი თვლის, რომ ირანის ხელისუფლება არ დაუშვებდა ქართული ეკლესია იერარქიულ დამოკიდებულებაში ყოფილიყო მისი მოწინააღმდეგე იმპერიის ეკლესიისადმი.

ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის საკითხი ამ კუთხით არ დასმულა, ამიტომ გამოთქმული მოსაზრება საყურადღებოა. როგორც ეპ. ანანია მიუთითებს, მართალია 381 წ. მეორე მსოფლიო საეკლესიო კრების შემდეგ ძლიერმა ეკლესიებმა დაიწყეს სუსტი ეკლესიების დამორჩილება, (კონსტანტინეპოლის ეკლესიამ ამ დროს გააუქმა პონტოს და ასიის ავტოკეფალიები) და ანტიოქიის ეკლესიის მიერ ქართულ ეკლესიაზე პრეტენზიის განცხადება მას აღნიშნული მოვლენის გამოხატულებად მიაჩნია. მაგრამ ანტიოქიის საპატრიარქოსადმი ქართული ეკლესიის იერარქიული დამოკიდებულების შესახებ, რადგან ძველი ქართული წყაროებიც მიუთითებენ, უნდა დასაბუთდეს ქართულ წყაროთა ცნობების არარეალურობა, ან მათი უცხოენოვანი წყაროებიდან წარმომავლობა.

საინტერესოა ნაშრომის ის ნაწილი, რომელშიც მოცემულია ირანის მეშვეობით ქართულ ეკლესიაზე სომხური ეკლესიის ზემდგომობის დამყარების ცდა. როგორც ითქვა, ქართული ეკლესია V ს-ში უკვე ავტოკეფალური იყო, მაგრამ VI ს-დან ირანის დაწოლით შეიქმნა ქართულ-სომხურ ეკლესიათა ერთობა. ქალკედონიტური მრწამსის ქართლის სამეფოში მონოფიზიტობა მომძლავრდა (გვ. 531-540). სწორედ ამ დროს ირანის ძალის საშუალებით სომხეთის ეკლესიამ შეძლო ძველი ალბანეთის ეკლესიის დამორჩილება და ღვთისმსახურების ენად სომხურის დამკვიდრება (გვ. 486-487). სომხურმა ეკლესიამ გარკვეულ წარმატებას საქართველოშიც მიაღწია. მაგრამ ეპ. ანანიას მოსაზრების თანახმად, VI ს-ის შუახანებში ქართლში შემოსულმა სირიელმა მამებმა გარკვეულწილად გაამყარეს ქალკედონიტობის პოზიციები (გვ. 542-549, 554, 605).

ქართულ ისტორიოგრაფიაში დღემდეა კამათი თუ რა რწმენისა უნდა ყოფილიყვნენ სირიელი მამები. აპ.ანანიას დასაბუთებული მსჯელობიდან გამომდინარე, ისინი მართლაც შეიძლება ქალკედონიტები ყოფილიყვნენ.

ავტორი ფიქრობს, რომ VII ს-დან ქართულმა ეკლესიამ საბოლოოდ გაწყვიტა კავშირი სომხურ ეკლესიასთან და თავისი ასეთი სტატუსი 681 წელს I საეკლესიო კრების გადაწყვეტილებებით დაიდრესტურა.

განსაკუთრებით საინტერესოა ნაშრომის ის ნაწილი, რომელიც საქართველოს სამეფოს განაპირა მხარეების - ჰერეთის, ქვემო ქართლისა და ტაო-კლარჯეთის მოსახლეობის რელიგიურ რწმენასა და მათი გაქართველების საკითხს ეხება (გვ. 491-494, 499-500). მონოგრაფიაში ნაჩვენებია რომ მონოფიზიტური სომხეთის გავლენაში მოქცეული ამ მხარეების კვლავ ქართული სახელმწიფოებრიობის საზღვრებში დაბრუნებას თან სდევდა მოსახლეობის ქალკედონიტობაზე მოქცევა-გაქართველება (გვ.494). თუმცა, ისინი ეთნიკურად მანამდეც ქართველები იყვნენ, რომ სომხური ენა ამ ძველი ქართული ტერიტორიების მოსახლეობისათვის მშობლიური კი არა, საეკლესიო იყო (გვ. 501,636). როგორც ავტორი მიუთითებს, სწორედ აღნიშნულით იყო განპირობებული, რომ ქართული ეროვნებისადმი კუთვნილების გამო, ჩვენს ეკლესიაში ეროვნულ-კულტურული ეკლესიის დამკვიდრებისათვის მებრძოლ კირიონს მონოფიზიტებიც ედგნენ მხარში (გვ. 625).

თავის დროზე ნ.მარის მიერ გამოთქმული ანტიმეცნიერული მოსაზრება, თითქოს VIII-IX საუკუნეებამდე ტაო-კლარჯეთის მოსახლეობა არაქართული იყო და ამ მხარეების ქართული კულტურის ძეგლები სომხური ძეგლების ნანგრევებზე აშენდა, კეკელიძემ და ი. აბულაძემ გაიზიარეს. მართალია, ნ. მარის თეორიის კრიტიკა ჯერ კიდევ პ.ა. ინგოროვყამ მოგვცა, მაგრამ წინამდებარე ნაშრომში, რადგან საქართველოს განაპირა მხარეების მოსახლეობის მრწამსზეც არის საუბარი, ეპ. ანანია ამ საკითხსაც შეეხა. აჩვენა ნ. მარის მოსაზრები უსაფუძვლოა (გვ.645, 860, 1063-1075) - რა მანე შედეგები გამოიღო ნ. მარის თეორიამ, როგორ გამოიყენეს იგი ნ.ტოკარსკიმ, ა.იაკობსონმა, ვ.მიხანკოვამ და სხვებმა ტაო-კლარჯეთის ძველი ქართული არქიტექტურის ძეგლების არაქართულად გამოსაცხადებლად.

ჯერ კიდევ ნაშრომის დასაწყისში (გვ. 11) არის გამოთქმული სურვილი აღდგეს ქართული ეკლესიის ძველი სახელწოდება და მას „საქართველოს სამოციქულო ეკლესია“ ეწოდოს. ნაშრომის მეორე ტომში მოსაზრების დასადასტურებლად დიდძალი და საინტერესო მასალაა მოტანილი. ნაჩვენებია, თუ რატომაა სომხური და ალბანური ეკლესიების მსგავსად ქართული ეკლესიაც სამოციქულო (გვ.717), საქართველოს ეკლესიების მამამთავრები მოციქულთა ტახტზე რომ სხედან (გვ.711). აქვე ნაჩვენებია, რომ „წმინდა კათოლიკე სამოციქულო ეკლესია სვეტიცხოველი“, ან მცხეთის სამოციქულო ეკლესია (გვ. 916-917) იწერებოდა.

ფიქრობ, ნაშრომში საკმაო დამაჯერებლობითაა დასაბუთებული, რომ მირონი საქართველოში ქალკედონის მეოთხე მსოფლიო საეკლესიო კრების (481 წწ.) დადგენილების საფუძველზე იკურთხებოდა (გვ.818). ბერძნულენოვანი საბუთები ქართული რეალობის საწინააღმდეგოდ რომ მეტყველებენ, ავტორი ამას სამართლიანად ხსნის უცხოელთა ბატონობისაგან გაღარიბებული ანტიოქიისა და კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოების ფინანსური მდგომარეობის გაუარესებით. მათ ძველ საბუთებში შესწორებანი შეჰქონდათ, რათა სხვა ეკლესიები აქძულენინათ მათთვის შესაწირი მიეცათ.

საინტერესო მასალაა მოტანილი მირონის კურთხევის წესის შესახებ. ნაჩვენებია რომ იგი VI ს-ში უნდა შეედგინათ (გვ.819), ხოლო VI მსოფლიო საეკლესიო კრებას (681 წ.) დაედრესტურებინა (გვ. 830-831). უარყოფილია ბ.ლომინაძის მოსაზრება, თითქოს მირონის კურთხევა საქართველოში XI საუკუნეში დაწესდა.

მისაღები ჩანს გიორგი მერჩულეს თხზულების ტექსტის იმ ადგილის, რომელშიც საქართველოში მირონის კურთხევის დაწესებაზეა საუბარი, ქარაგმა „ა-ს“ გახსნა, აფხაზეთად (და არა აღმოსავლეთად, როგორც ეს დღესაა მიღებული). ქარაგმის ასეთი გახსნის შემდეგ ნათელი ხდება აფხაზეთის ეკლესიაში რატომ დაიწესა იერუსალიმიდან მოტანილი მირონის მაგიერ მცხეთაში ნაკურთხი მირონის გამოყენება (გვ.832-834). იერუსალიმიდან მირონის მოტანა, როგორც მონოგრაფიაშია აღნიშნული, იმ ხანად მართლაც კონსტანტინეპოლში მიმდინარე ბრძოლებით იყო განპირობებული (გვ. 898-899, 902).

ნაშრომში სწორადაა მითითებული, რომ აფხაზეთის საკათალიკოსოს დაარსება, დამოუკიდებელი აფხაზეთის სამეფოს წარმოქმნის შედეგი იყო. იქვე, სათანადო მასალის მოტანით, ნაჩვენებია აფხაზეთის საკათალიკოსო ერთიან ქართულ სახალმწიფოში რომ შედიოდა (გვ. 795,790, 793-794, 800). XI ს-ის საქართველოს ისტორიის გადმოცემისას მონოგრაფიაში კარგადაა ნაჩვენები ბიზანტიასა და საქართველოს შორის პოლიტიკური ვითარების გართულება როგორ მოქმედებდა ამ ქვეყნის საეკლესიო ურთიერთობაზე (გვ.911 და შემდეგი). როგორ და რა პირობებში მიიღო საქართველოს ეკლესიის მეთაურმა კათოლიკოს-პატრიარქის წოდება (გვ.915). აქვე საინტერესოაა გაანალიზებული XI ს-ის საქართველოში შექმნილი ის ვითარება, რომელმაც განაპირობა ადრე სომხეთთან ეკლესიური სიახლოვის დროს შექმნილი საეკლესიო ლიტერატურის ხელახალი რედაქტირება - ამჯერად უკვე ბერძნულთან დასაახლოვებლად. გიორგი და ექვთიმე მთაწმინდელების, ეფრემ მცირის როლი ამ საქმეში (გვ. 931, 1044). როგორც ევ. ანანია მიუთითებს, დასახელებულმა მოღვაწეებმა, როგორც ზოგი მკვლევარი ფიქრობს, ხელახლა კი არ თარგმნეს სასულიერო ლიტერატურა ბერძნულიდან, არამედ უკვე თარგმნილს უდარებდნენ ბერძნულს, რათა მათში სომხურ ეკლესიასთან სიახლოვის კვალი აღმოეფხვრათ (გვ.933, 936-937). ამით ქართველმა მოღვაწეებმა ბერძნებს მოუსპეს საბაზი საქართველოს ეკლესია მწვალებლურ ეკლესიად გამოეცხადებინათ და უდიდესი როლი შეასრულეს ქართული ეკლესიის ძველთაგანვე არსებული ავტოკეფალიისა და საქართველოს საპატრიარქოს აღორძინების საქმეში (გვ.937).

საქართველოს საპატრიარქოს საზღვრების განხილვისას ნაჩვენებია, რომ ჩრდილო-აღმოსავლეთით ქართული ეკლესიის საზღვარი ხერსონისთან მდებარე კაფამდე აღწევდა (გვ. 981). აქვე მითითებულია ქართული ეკლესიის სამხრეთი და აღმოსავლეთი საზღვრები.

საინტერესოა ნაშრომის ის ნაწილი, რომელიც მსოფლიო დიპტიხში საქართველოს ეკლესიის საკითხს შეეხება. სათანადო მასალაა მოტანილი იმის საჩვენებლად, რომ საეკლესიო განხეთქილებამდე (1054 წ.) საქართველოს ეკლესიას იერუსალიმის ეკლესიის შემდეგ VI ადგილი ეჭირა. ავტორი აქვე ასაბუთებს, რომ დიპტიხში ეს ადგილი 1054 წლის წინადროინდელი საბუთებიდან მომდინარე ჩანს (გვ.1004-1011). მსოფლიო დიპტიხში ქართულ ეკლესიას მართლაც ადგილი რომ ეკავა, ნაშრომში ამის დამადასტურებელ საბუთად მოტანილია 1438 წ. ფერარა-ფლორენციის საეკლესიო კრებაზე საქართველოს ეკლესიის წარმომადგენლის VI ადგილზე ჯდომა (გვ.1013-1014). ამ მხრივ მოტანილი მასალა, ვფიქრობ, იმდენად საინტერესო და დამაჯერებელია, რომ ნაშრომის ეს ნაწილი უცხო ენაზეც უნდა გამოქვეყნდეს.

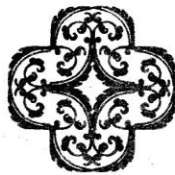
სათანადო დოკუმენტური მასალაა მოტანილი ქართული ეკლესიის შინაგანი დიპტიხის-ეპისკოპოსთა სხდომის საჩვენებლად (გვ.1025).

ნაშრომის ბოლოს გაანალიზებულია XVIII ს-ის საქართველოში შექმნილი რელიგიური ვითარება, როცა არაერთი ქართველი იძულებული შეიქმნა „სომხურ სარწმუნოებაზე“ (გრიგორიანობა) გადასულიყო (გვ.1083-1095). ნაჩვენებია ანტონ კათალიკოსის დიდი როლი ქართველობის დაცვისათვის ბრძოლაში (გვ.1099-1100). უხვი მასალაა მოტანილი იმის საჩვენებლად, რომ გრიგორიანობაზე გადასული ქართველები თავის ეროვნებად ქართველობას ასახელებდნენ (გვ.1123-1135).

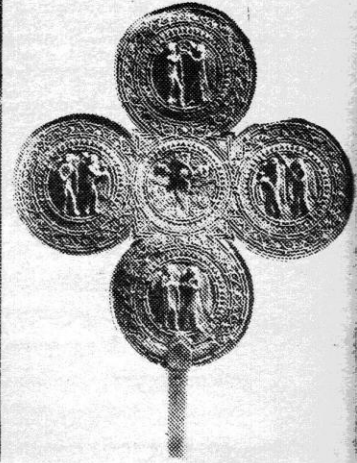
საბოლოოდ უნდა დავძინო: ევ.ანანიას ნაშრომში იმდენი საინტერესო საკითხია დასმული და გაანალიზებული, რომ ყველა მათგანის რეცენზიაში შეფასება შეუძლებელია, (რა თქმა უნდა ამას უპირველეს ყოვლისა ნაშრომის დიდი მოცულობა და მასში წამოჭრილი საკითხების სიმრავლე ართულებს). ჩვენს წინაშეა მეტად საინტერესო, ტიტანური შრომის შედეგად შექმნილი „საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ისტორია“, რომელშიც ქართული ეკლესიის თვრამეტსაუკუნოვანი ისტორიის ზოგიერთი საკითხი შეიძლება საკამათოდაც მოგვეჩვენოს, მაგრამ ეს რომელიმე კონკრეტული საკითხის შესახებ ან ქართულ ისტორიოგრაფიაში არსებული სხვადასხვა შეხედულებითაა გამოწვეული, ან საკითხის გარშემო არსებული საისტორიო წყაროთა სიმცირით. საერთოდ განხილული ნაშრომის შეფასებისას მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის გარემოება, რომ ევ.ანანიას წიგნით ქართული ეკლესიის მონოგრაფიული შესწავლის საქმეში მხოლოდ პირველი ნაბიჯი იდგმება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო უმნიშვნელო ტირაჟით გამოცემული საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ისტორიის (ახალციხე, რაბათი, 1983-88 წწ.) ხელმოკრედ გამოქვეყნება სასურველ და გადაუდებელ საქმედ მიმაჩნია, რაც მყარ საფუძველს შეუქმნის ქართველი ეკლესიის ისტორიის შემდგომ კვლევას.

ვახტანგ გვილაძე

გამოუჩინე, უფალო, სატფურაგისა
 დღეი მორწმუნეთა სიხარულად, რომ-
 მელსა შინა ყოველნი ერთობით ბი-
 ბალობთ ძველის მოძმედსა უფალსა.

ბოლო ხანს უმომოჩენილ მიწებს,
წყალდიდობას ახლა მიწის ქვრანიც
დაერთო და კვლავ — მერამდინე! —
დაიქცა საუბუნებებს გამოდღეული
ჩვენი განსაბიჯული სული —
ქართველი კაცის ნაფიქრი და ნაჯაფი,
ნაშენი და ნაშვინი...

ზემო იმართისა და კაზის მრავალი
დაბანი დაინგრა...

ქვესკნელმა დაწეთა სოფელი...

ჩამოიქცა კრიხის უმშვენიერესი საყ-
დარი...

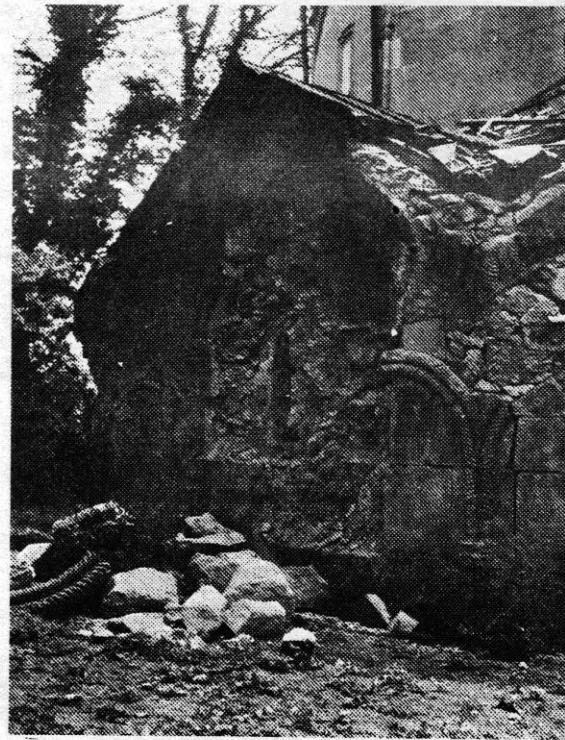
საჩხერის, ზიათურის, სავანის, ჩიხის,
თერჯოლის, კაცხის ეკლესიანი...

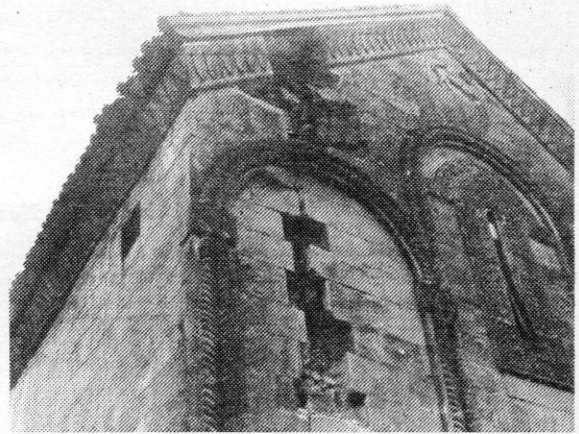
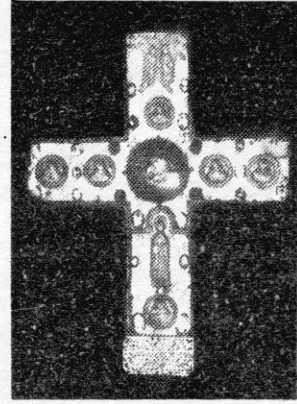
იქრა ნიკორწმინდის გუმბათი...

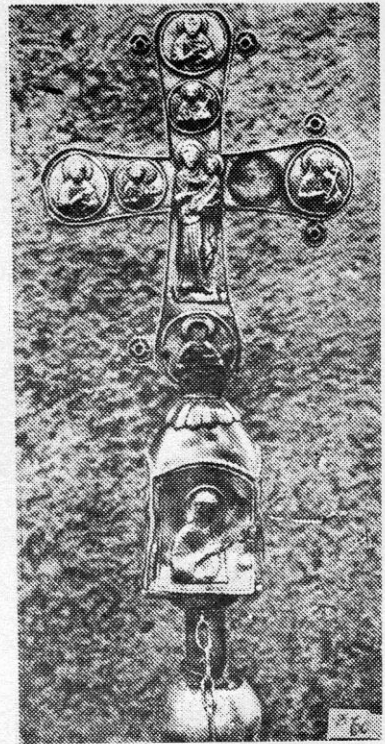
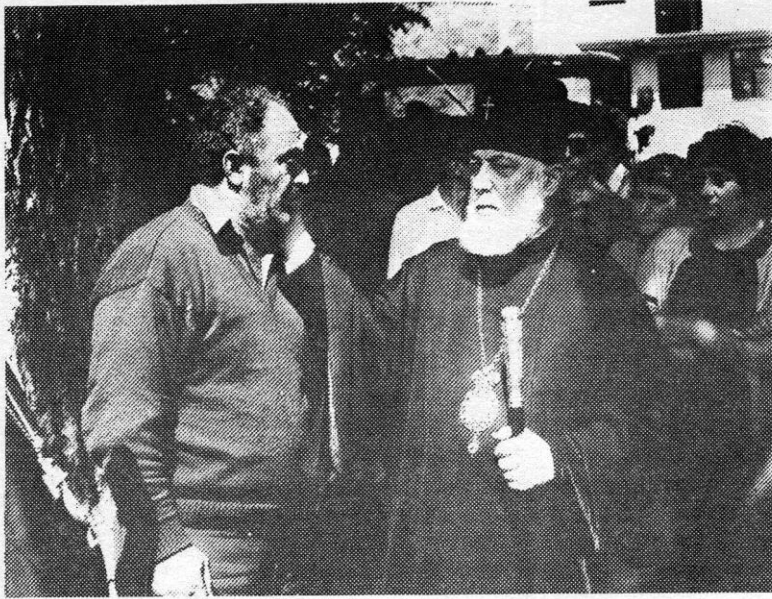
ქვად და ღორღად დაშთა მრავალ-
ქალის ტაძარი...

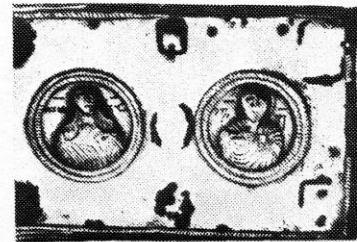
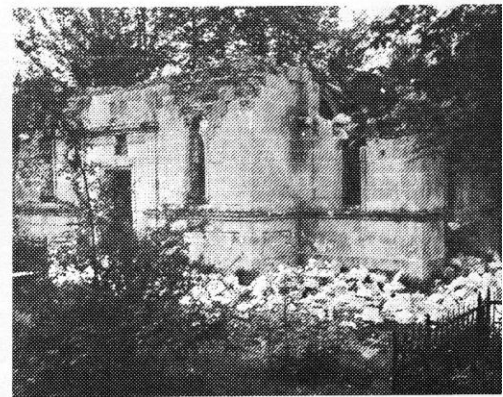
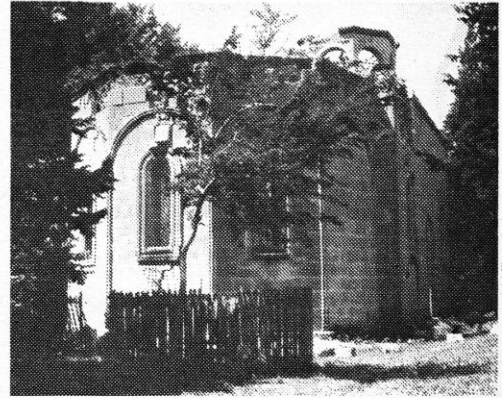
უსასოდქმნილ ხალხს ერთობით სა-
ქართველო ამოუღბა მხარში. ვინ —
კირით, ვინ — აბურით, ვინ — სახსრით
ეხმარება. ასაშენებელს — აშენებს, სა-
მკურნალოს — მკურნალობს, საბჭი-
ვარს — ზირისუფლობს...

სრულიად საქართველოს კათოლი-
კოს-კაბრიარქმა, უფიქრესმა და უნება-
რესმა ილია II მოიარა ივანეწმინდი
სოფელნი, ნუბეზინი სცა უნუბეზოს,
გაამხნევა, სულიერი და ნივთიერი შე-
გვიტოვა მისცა, ლოცვა აღავლინა
უფლის მიმართ საქართველოს აღდგი-
ნებისა და გააღვიძებისათვის.

უფალთ, მოხადე ცხოვართა ზენთა,
მიუბავე ცოდვანი ნებსითნი თუ უნებ-
ლიეთნი, „მოჰმადლე ქართველს ქარტ-
ვლის ნდობა და სიყვარული და აღუდ-
გინე მშვენიერი ესე მამული!“

სამკურნალო მცენარეები

ელენე ბარამიძე

ჩვეულებრივი ვარდკაჭაჭა

Цикорий обыкновенный

Cichorium intybus

ვარდკაჭაჭა მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა, აქვს გამსხვილებული, თითისტარის მსგავსი ფესვი და სწორი, 30-150 სმ-ის სიმაღლის ღერო. ფესვთან მდებარე ფოთლები ფრთისებრ დაყოფილია, ღეროსთან - ლანცეტისებური, მსხვილკბილანებიანი, ღეროსმომცველი; წვეროსთან - მთლიანბოლოებიანი. კალათები თითოდ ან ორ-სამადაა განლაგებული. ყვავილები ცისფერია, იშვიათად თეთრი, უფრო იშვიათად ვარდისფერი.

ყვავილობს ივნის-აგვისტოში. იზრდება გზის პირას, თხრილებში, სამანებზე, ფერდობებზე. გავრცელებულია ყველგან. აგროვებენ მთლიანად მცენარეს, ყვავილობის დროს. ვარდკაჭაჭა ადამიანის ორგანიზმზე მოქმედებით იწვევს ნივთიერებათა ცვლის სტიმულაციას, აუმჯობესებს საკმლის მონელებას.

მეცნიერული მედიცინა ამ მცენარეს არ იყენებს, ხალხურ მედიცინაში კი იხმარება კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის დაავადებების, ღვიძლის ციროზის, ელენთის სიმსივნის სამკურნალოდ, მაგრამ იგი განსაკუთრებით ეფექტურია ღვიძლის დაავადებათა სამკურნალოდ, განსაკუთრებით სიყვითლის დროს.

ნახარშის მოსამზადებლად იღებენ დაახლოებით 40,0 გრამ გამხმარ ვარდკაჭაჭას 1 ლიტრ წყალზე.

გარეგანი ხმარებისას ვარდკაჭაჭას ბალახს იყენებენ ეგზემების სამკურნალოდ - ფუფხის მოსაცილებლად და სხეულის ეგზემით დაავადებული ნაწილების გასაწმენდად. სელის ქსოვილს ასველებენ ვარდკაჭაჭას. ნახარშში, იღებენ ეგზემიან ადგილზე, ვიდრე კანი ფუფხისგან არ გათავისუფლდება და დარჩება (უეპიდერმისოდ) ანთების ნიშნების გარეშე. ამ მიზნით ვარდკაჭაჭას ცხელ ნახარშში დებენ ვარდის ფურცლებსა და შვიტას ბალახს.

ვეროპაში გავრცელებულია ყავა, რომელსაც ხარშვისას ვარდკაჭაჭას წვრილად დაკრილ ფესვს უმატებენ. უხარისხო ან ძველი ჩაი ორგანიზმისთვის დიდად სასარგებლო იქნება, თუ დავუმატებთ ლიმონ და თაფლშერეულ ვარდკაჭაჭას ნაყენს.

ქართლის სამკვიდროს

ნოღარ პიპაური

ლეხი იღოა ჭეჭეჭეძობს

Adagio religioso

S

A

T

B

ქიხი - ვეღს სამ - ვეღს - ხოვ. ქვე - ყნი - სოვა - ვეგ

ქიხი - ვეღს სამ - ვეღს - ხოვ. ქვე - ყნი - სოვა - ვეგ

ვა - ბა - ვე - ბა - ვე, ხამ - ვენს ვა - ე - ბან

ვა - ბა - ვე - ბა - ვე, ხამ - ვენს ვა - ე - ბან

მენ - სა თავ - ხეგ ვი - ვა - ყვ - ვი - ა!

მენ - სა თავ - ხეგ ვი - ვა - ყვ - ვი - ა!

Handwritten musical score for the first system. It consists of four staves: two vocal staves (Soprano and Alto) and two piano accompaniment staves. The key signature has three sharps (F#, C#, G#). The lyrics are in Armenian.

Lyrics: սյուն - սյուն սյուն էջոհ-Վայ-սմ ք ք -

Handwritten musical score for the second system. It consists of four staves: two vocal staves and two piano accompaniment staves. The key signature remains three sharps.

Lyrics: ք - Վայ-սմ. ք - ք - սն քն - քն քն - քն քն - քն

Handwritten musical score for the third system. It consists of four staves: two vocal staves and two piano accompaniment staves. The key signature remains three sharps.

Lyrics: քն - քն քն - քն քն - քն քն - քն

„Джвари Вазиса“ 3, 1991

В рубрике „Богословие“ печатается проповедь Григория Нисского о 67-ом псаломе для Вознесения. Здесь же представлена статья Екатерины Джикья, касающаяся догматической проблематики в сочинениях Василия Великого. Автор публикации отмечает, что в связи с этим вопросом особенно проявилось одаренность и энциклопедическая образованность Василия Великого. Цель составленного Григорием Дьяченко сборника „Уроки и образцы Христианской Веры“ состоит в помощи проповедникам богословия, учителям Закона Божьего и родителям в обучении Православного катехизиса, в религиозном и нравственном воспитании подростков.

Ознакомление с катехизисом, который направлен против сектантов, облегчит верующим определить свое отношение к разным еретическим религиям. Читатель с большим интересом прочтет статью Эвктиме Кочламазашвили - „Воспевайте с знанием“. В рубрике „Библия и Грузинская культура“ печатается статья Кетеван Джапаридзе „Для символического осмысления иконостаса“. В настоящем номере журнала начинаем публикацию книги Маркоза Ткемаладзе „Тбилисский кафедральный храм Сиони“. В ней рассказывается история этой великолепной церкви, и о неоценимой сокровищнице, которой владел Сионский храм. Здесь же публикуется определение Церкви - выдержка из „Куртхевани“. Журнал представляет стихотворение Мери Бадриашвили „Малитва старухи“. Статья Марфы Тартарашвили рассказывает об открытии в Тбилиси еще одной церкви Святой Нино. Рецензия В. Гоиладзе о книге Епископа Анания Джапаридзе „История Грузинской Апостольской церкви“ печатается в журнале. Фитотерапевт Элене Барамидзе знакомит читателей с лечебными свойствами цикория.

3, 1991

Under the heading - THEOLOGY - we look through the preaching on the 67 th psalm for the Ascension, by Grigol Nosely. Herewith the article written by Ekaterine Jikya, dealing with dogmatic problems in the works of Basily the Great, is printed. It is remarked that the great talent and encyclopedic education of Basily the Great particularly appeared on this problem. The purpose of the collection - The Lessons and Patterns Of Christian Faith, made up by Grigol Diachenko, is to help preachers of Theology, teachers of the Holy Scripture and parents in teaching the Orthodox catechism, in religious and ethical training of the young generation.

Looking through the Orthodox catechism against the sectarians will make it easier for the believers to form the right relations with the various heretic religions.

The reader will look through with great interest the article by Ekvtime Kochlamazashvili - "Praise Him With Love".

Under the heading - BIBLE AND THE GEORGIAN CULTURE, the article by Ketevan Japaridze "For Symbolic Comprehension of Iconostasis" is printed. The book written by Markoz Tkemaladze "Sioni Cathedral of Tbilisi", the printing of which is the present issue of the Journal, tells us about the history of this glorious cathedral and gives us the description of the invaluable treasury which was owned by the Sioni church fund.

Herewith we look through the explanation of the Church, picked up from Great Blessings.

The verse by Marry Badriashvili "The Prayer of an Old Woman" is printed in the journal.

The article by Martha Tartarashvili "The Renewal of the Georgian Church" tells us about the opening of one more church of St. Nino in Tbilisi.

The review by V. Goiladze, dealing with the book written by Bishop Ananya Japaridze - "History of the Georgian Apostolic Church", is printed in the journal.

The phytotherapist Elene Baramidze describes the medical qualities of "Cichorium Intibus".

ზინაარსი

ღვთისმეტყველება	
გრიგოლ ნოსელი - ქადაგება 67-ე ფსალმუნზე ამაღლებისათვის 3
ეკა ჭიჭია - დოგმატური პრობლემატიკა ბასილი დიდთან 6
„მწვალებელსა კაცსა განეშორე“	
სექტანტების საწინააღმდეგო კატეხიზმო10
ექვთიმე კოჭლამაზაშვილი - „უგალობდით მას მეცნიერებით“ 24
ქრისტიანული სარწმუნოების გაკვეთილები და ნიმუშები 35
ბიბლია და ქართული კულტურა	
ქეთევან ჯაფარიძე - კანკელის სიმბოლიკის გააზრებისათვის41
დეკ. მარკოზ ტყემალაძე - თბილისის სიონის საკათედრო ტაძარი 48
მხატვრული სიტყვა	
მერი ბადრიაშვილი - დედაბრის ლოცვა 57
განმარტება ეკლესიისა 58
წმიდა გზები	
მართა ტარტარაშვილი - გზა გზათა 60
წმიდა ნინოს სახელობის კიდევე ერთი ტაძარი თბილისში 63
ბიბლიოგრაფია	
ვახტანგ გოილაძე - ეპისკოპოს ანანია ჯაფარიძის „საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ისტორია“ 64
სამკურნალო მცენარეები	
ელენე ბარამიძე - ჩვეულებრივი ვარდკაქაქა 76
უგალობდით უფალსა გალობითა ახლითა	
ნოდარ გიგაური - ქართველის სამკვიდროვ 77
რეზიუმე რუსულ ენაზე 79
რეზიუმე ინგლისური ენაზე 79

გარეკანზე:

I გვ-ზე — წმინდა ნინო. შიო მღვიმე, მე-17 ს. II ნახ.

IV გვ-ზე — ლაზარეს აღდგინება. მე-12 ს.

საგაბრძენო განუფილგების თავმჯდომარე **ეპისკოპოსი ზოსიმა (შიოშვილი)**

რედაქტორი დეკანოზი **არჩილ მინდიაშვილი**.

პასუხისმგებელი მდივანი **ანდრო ბედუაძე**.

რედაქციის მისამართი:

სრულიად საქართველოს საპატრიარქო. თბილისი, ერეკლეს მოედანი ქ. ტელ. 88-26-34

ორიგინალ-მაკეტი და შრიფტები მომზადებულია კოპერატივ ინფო ტექ-ში. დაიბეჭდა

„სამშობლოს“ სტამბაში. თბილისი, კოსტავას 14. შეკვ. 283. ტირ. 10000

გამომცემლობა

DSVARI VAZISA (The Gross of Vine)

Georgian Patriarchate. Tbilisi 1, Erekle's square

ДЖВАРИ ВАЗИСА (Крест из лозы виноградной)

Грузинская патриархия Тбилиси, пл. Ираклия 1.

